

З СВЯТОМ,
ДОРОГІ ЖІНКИ!
8 Марта
Дім
сад
город
2
1994

До наших читачів

Скажемо відверто: писати в котрий раз такі звернення до читачів огидно і соромно. Хоч ми, редакція, у цьому не винні. З благословіння владних структур нашої держави, нині долю таких видань, як «ДСГ», котрі не мають підтримки ні від держави, ні від комерційних фірм та банків, вирішує хто завгодно, тільки не ті, хто їх випускає, і не ті, хто їх передплачує та читає. Усе залежить від наших партнерів: пошти, друкарні, паперових комбінатів, котрі мало не щомісяця підвищують ціни на свої послуги, посилаючись на інфляцію і не беручи до уваги, що передплата проведена, гроші передплатники заплатили і змінити щось на ходу вже неможливо. «Крайніми» виявляються редакції, яких таким чином заганяють у безвихідь. Саме через це доводиться випускати так звані «спарені» номери, що викликає цілком справедливі нарікання передплатників.

Серед цих монополістичних «монстрів» під державною вивіскою перше місце належить Міністерству зв'язку України. Хоч саме це поштове відомство проводить передплату і на власний розсуд встановлює ціни на свої послуги, воно без усякого сорому і почуття відповідальності перед передплатниками може підвищити плату за доставку журналу у будь-який час. Так сталося і нині. 10 грудня 1993 року закінчилась передплата на 1994 рік. А вже через два тижні ми одержали листа від ВО «Київський поштамт» про те, що з II кварталу 1994 року ціна на послуги зв'язку підвищується у 4—4,5 раза, тобто становитиме 4800—5400 крб. за один примірник, що, як бачите, більше, ніж загальна ціна журналу (4200 крб.). Не забарились, до речі, і поліграфісти попередити про майбутнє підвищення цін. А треба ж ще купувати папір, оплачувати оренду приміщення, воду, електроенергію, та й зарплату хоч якусь людям дати. Приплюсуйте до цього ще й податок на добавлену вартість (28%), інші податки й відрахування в бюджет, які держава бере з нас так само, як з комерційних ларків із «Снікерсами» і «Марсами», виявляючи тим повну байдужість до долі преси.

З усього сказаного зрозуміло, що за зібрані під час передплати гроші видати у першому півріччі шість номерів, як належить, редакція не може. Підрахунки показують, що цих коштів ледве вистачить на чотири номери, а на два останніх потрібні додаткові гроші.

Отже, до уваги передплатників: всі, хто передплатив журнал на перше півріччя, одержить чотири номери — № 1, 2, 3 і 4. Хто хоче мати також № 5 і 6, повинен протягом березня зробити в своєму поштовому відділенні допередплату. Сьогодні ми ще не знаємо точної суми доплати, про це ви довідаєтесь на пошті.

Ми розуміємо, що не можна без кінця мордувати передплатників. Але повірте, друзі, що іншого виходу в нас немає. Інакше журнал не виживе.

Юридичні консультації

Як погашається кредит

Ми — молода сім'я. Маємо двох дітей 2 і 5 років. Я працюю у сільській школі вихователем, зараз у декретній відпустці. Чоловік — помічник сталевара на заводі. Живемо в селі. Маємо невеликий притулочок. Але хотіли б збудувати хату.

Дали мені земельну ділянку під забудову. Кожну зарплату чоловіка вкладаємо в ту справу. Допомагають батьки. Але і їм це не під силу. Отже, взяла в ощадбанку кредит 500 000 крб. Оформила 1 грудня 1992 року. З 1 січня 1995 року почну виплачувати цю суму. І так 25 років плюс 15% річних. Але знаю про існування Закону України «Про внесення змін і доповнень до Закону Української РСР «Про пріоритетність соціального розвитку села та агропромислового комплексу в народному господарстві України», надрукованого у газеті «Ділова Україна» від 25 червня 1992 року.

Прошу пояснити, чи чинний цей Закон у нашому випадку.

О. Б. Ісакевич,
Полтавська обл., Кременчуцький р-н, с. Кам'яні Потоки, вул. Космонавтів, 129/19, кв. 16

Так. Згідно ст. 11 зазначеного Закону Уряд України, місцева державна адміністрація сприяють розвитку індивідуального житлового будівництва на селі, створюють сільським забудовникам пільгові умови щодо забезпечення будівельними матеріалами та обладнанням, надання їм послуг і пільгових довгострокових банківських кредитів, половина яких компенсується через 5 років після введення будівель в експлуатацію за умови постійної роботи їхнього власника у сільськогосподарському виробництві або переробній галузі та соціальній сфері села.

Сім'ям, які мають дітей і працюють у зазначених галузях у сільській місцевості, половина пільгових банківських кредитів компенсується після введення будівель в експлуатацію.

Молодим сім'ям, які мають двох дітей віком понад один рік, погашається половина залишку кредиту, а при наявності у сім'ї трьох і більше дітей віком понад один рік — увесь залишок кредиту.

Ці пільги надаються за рахунок державного і місцевого бюджетів. Згідно постанови Кабінету Міністрів України від 28 липня 1992 р. № 421 пільги щодо користування кредитами на індивідуальних сільських забудовників поширюються, коли вони розпочали будівництво житла і господарських споруд до 1 квітня 1991 р.

В. О. Олійник,
головний правовий інспектор праці ЦК профспілки працівників АПК України

Право на землю зберігається

Наша мати все своє життя працювала в колгоспі і обробляла виділену їй навічно присадибну ділянку в розмірі 0,4 га. У зв'язку з включенням земель колгоспу в межу міста земельна ділянка мами біля її будинку була вилучена і надана в трьох різних місцях. В лютому 1993 р. рішенням виконкому міської Ради маму позбавили земельної ділянки, стверджуючи, що вона ніби відмовилась від неї, хоч це не відповідає дійсності. Для мами, котрій уже 78 років, присадибна земельна ділянка — основне джерело її добробуту. Вона від неї не відмовлялась. Ми, її дочки, допомагаємо обробляти земельну ділянку. Як відновити справедливість? Прошу допомогти консультацією з порушеного питання.

Є. Г. Ситник,
Херсонська обл., м. Барвінкове, вул. Калініна, 17

Відповідно до ст. 64 Земельного кодексу України при включенні земель приміських населених пунктів у межі міст (селищ міського типу) за мешканцями колишнього села зберігаються у користуванні земельні ділянки в попередніх розмірах. У процесі впорядкування населених пунктів, будівництва нових і розширення існуючих доріг, спорудження культурно-побутових та інших об'єктів громадського користування земельна ділянка громадянина може бути зменшена, але з компенсацією землекористування в іншому місці населеного пункту. Землекористування громадянина може бути також припинене при здійсненні будівництва багатоквартирних житлових будинків, споруд громадського користування згідно з генеральним планом забудови міста (селища міського типу). В даному випадку громадянину надається квартира в державному чи відомчому будинку або виділяється рівноцінна земельна ділянка для будівництва житлового будинку і господарських споруд в іншому місці (ст. 46 Земельного кодексу України).

Надання, зменшення і вилучення земельних ділянок, а також поновлення прав землекористувачів проводиться за рішенням селищної Ради народних депутатів, а в містах відповідно за рішенням міської Ради.

Отже, Ваша мати не втратила право на земельну ділянку в м. Барвінкове. Для відновлення землекористування їй необхідно звернутися із заявою до міської Ради народних депутатів. Рішення Ради народних депутатів щодо земельних спорів може бути оскаржене в суд (ст. 112 Земельного кодексу України).

Будинок можна і обміняти, і продати

Ми, дві молоді сім'ї, переїхали з Дніпропетровської до Полтавської області. Нам тут дали житло. Через деякий час правління колгоспу дозволило нам сплачувати вартість будинків. За угодою ми зобов'язувалися 15 років не виходити з колгоспу, надане нам житло не мали права продавати. Якщо ж вийдемо з колгоспу, то відразу будинки заберуть.

Угодою передбачалось, що ми повинні виплатити всю суму вартості будинків. Ми відразу ж і виплатили всю суму. Одночасно з сільською Радою уклали договір купівлі-продажу, в якому зазначено, що будинки купили не в колгоспі, а в мешканців села.

Через деякий час наш колгосп став банкрутом і його перейменували у сільськогосподарську спілку. Через це ми хотіли б виїхати з села. Чи маємо право ці будинки продати або обміняти на квартири чи будинки в інших містах або селах в Україні? Бо ми вважаємо, що угода з колгоспом, який припинив своє існування, втратила чинність.

О. М. Старицька,
Полтавська обл.,
Козельщинський р-н, с. Готва

З метою залучення на роботу в сільське господарство молодих працівників і забезпечення їх житлом законодавством колишньої Української РСР було рекомендовано колгоспам і радгоспам зводити для них будинки садибного типу, для чого надавався державний кредит.

Збудовані оселі передавались молодим сім'ям з оплатою їх у кредит протягом кількох років та за умови, що сім'я буде працювати в господарстві 15—20 років.

У сучасних умовах окремі колгоспи, радгоспи перетворюються в сільськогосподарські спілки, асоціації, акціонерні товариства. Сім'ї, які одержали будинки і оплатили визначену в угодах їхню вартість, стали власниками будинків. Чи може така сім'я обміняти будинок, продати його і переїхати до іншої місцевості, якщо не відпрацювали в господарстві визначений угодою час?

Згідно з цивільним законодавством (ст. 37 Цивільного кодексу України) при перетворенні (реорганізації) колгоспів, радгоспів в інші форми господарств усі зобов'язання колишніх колгоспів, радгоспів переходять до новоствореного господарства, яке є правонаступником. Тобто угода, укладена з колгоспом, радгоспом, зберігає свою чинність, хоч за відповідних умов за домовленістю сторін може бути змінена.

Власний будинок громадянина може бути обмінений на інший, а також проданий чи іншим способом відчужений. Але поки одна із умов договору діє (відпрацювати певний час у господарстві), то це можна здійснити, змінивши згадану умову договору, тобто необхідна згода керівництва господарства, з яким укладено угоду. Спори, які виникають у таких ситуаціях, розв'язуються у судовому порядку.

І. М. Миронець,
юрист

Ранньої весни кипить робота в саду. Головне — не запізнитися з обрізуванням дерев.

Кращими строками обрізування дерев вважається період спокою. В районах із суворим кліматом, де є загроза пошкодження свіжих ран від сильних зимових морозів, обрізування проводять в кінці зими — рано навесні. У південних районах обрізувати дерева можна протягом всієї зими.

Обрізування дерев слід поєднувати в комплексі з поліпшенням їх живлення. Тож не забувайте перед перекопуванням пристовбурних кругів внести органіку або повне мінеральне добриво.

Що може податкова інспекція

За місцем нашої основної роботи податкова інспекція знімає податок у розмірі 32% до фонду заробітної плати, який перераховується у пенсійний фонд.

Чи має право податкова інспекція знімати зазначений податок із садівничих товариств, з внесків садівників, які передбачені для виплати заробітної плати на утримання обслуговуючого персоналу (охорона, електрик).

За дорученням членів товариства «Праця»
Людмила Василівна Третяк

Згідно з Постановою Верховної Ради України від 17 червня 1993 р. «Про порядок введення в дію Закону України «Про внесення змін і доповнень до Закону України «Про пенсійне забезпечення» з 1 травня 1993 р. нараховуються внески на державне соціальне страхування та обов'язкові строкові внески до Пенсійного фонду також з винагород, сплачуваних громадянам за цивільно-правовими угодами (підряд, доручення та ін.).

Для підприємств, установ і організацій незалежно від форм власності та господарювання, виду діяльності й галузевої належності, об'єднань громадян (а саме такими є садово-городні товариства), громадян-підприємців, які використовують найману працю, внески до Пенсійного фонду нараховуються у розмірі 33,3% до суми винагород, які виплачуються громадянам за договорами цивільно-правового характеру. Ці внески є обов'язковими і сплачуються одночасно із сплатою податку з громадян.

На території редакції «ДСГ» (вул. Павлівська, 11-г) у квітні цього року продаватимуться саджанці й кущі

*яблуні — Айдоред, Спартан, Київське зимове (зимового строку достигання), Старк Ерліест (ранні); **груші карликові** — Улюблена Клапа (літня), Доктор Люціус, Золота осінь (осінні), Бере Київська, Травнева, Мліївська зимова (зимові); **черешні** — Присадибна, Китаївська чорна, Драгана жовта, **сливи** — Ренклод Альтана, Стенлей; **абрикоса** — Київський, Ароматний; **малина** — Ново-Київська, Молінг Проміс (літня), Прогрес, Бабине літо, Вереснева, Зева (ремонтантні); **смородина чорна** — Білоруська солодка, Загадка, Рут Кноп; **смородина червона** — Джонкер Ван Тетс, Фертоді Пірос, Голландська червона.*

Дім сад город 2 1994

Щомісячний виробничо-практичний журнал

Засновник — Мліївський НДІ садівництва Лісостепу України ім. Л. П. Симиренка

Зареєстрований Держкомпреси України, серія КП, № 153

Видається з 1989 р.

Феодосій Макарович Тарасенко добре відомий не лише на Україні, а й в інших країнах колишнього Союзу і навіть за їхніми межами. Усе своє свідоме життя він присвятив створенню нових сортів високорослих помідорів на основі відомого сорту бразільської селекції Де Барао. Виведені ним сорти, які він умовно назвав гібридами, дістали загальне визнання. Особливою популярністю користуються Гібрид 2, Гібрид 6, Подарунок Поліссю, Ювілейний Тарасенка. До речі, останній Феодосій Макарович створив, коли йому виповнилося 75 років. Остання його новинка — Комбітомат. Це чудовий сорт: високорослий, високоврожайний, справжнє диво.

Незважаючи на похилий вік (Феодосію Макаровичу зараз уже за 80 років), він повний творчих задумів. Крім селекційної роботи, дбайливо доглядає садок і виноградник. Журнал «Дім, сад, город» передплачує з початку його заснування.

На прохання редакції Ф. М. Тарасенко написав статтю про свій останній сорт — Комбітомат. Її надруковано у № 5—6 «ДСГ» за 1993 рік. Пропонована нині увазі читачів стаття про технологію створення нових сортів помідорів також написана спеціально для нашого журналу. Друкуючи її, редакція сподівається, що на Україні знайдуться послідовники (майбутні селекціонери), які хотіли б ознайомитися з прийомами роботи Ф. М. Тарасенка, продовжувати його справу. Від імені редакції журналу та численної читацької аудиторії щиро дякуємо Феодосію Макаровичу за плідну творчу працю і зичимо йому, справжньому народному селекціонеру, міцного здоров'я, творчої наснаги, нових успіхів.

П. Філімончук,
кореспондент «ДСГ»

Щедра грядка

Як я схрещую помідори

Порівняно недавно (у повоєнні роки) овочівники-аматори почали захоплюватися високорослими ліаноподібними помідорами. Минуло менш як півстоліття, а як багато зроблено! Городники навчилися не тільки вирощувати вже відомі на той час високорослі помідори, як, наприклад, Де Барао, а й створювати нові сорти. Серед них, зокрема, Хурма Кустова (Підмосков'я), Гібрид Новикова (м. Пльос), Кабардино-Балкарський Галішникова (м. Прохладний), Динний, виведений на науково-дослідній станції у м. Алма-Ата.

Я займаюся селекцією високорослих помідорів протягом двадцяти років і створив такі сорти, як Гібрид 1, Гібрид 2, Гібрид 6. Гібридами вони названі умовно, однак їх вирощують вже 15—20 років у різних районах колишнього СРСР, отже, це — сорти, оскільки зберігають свої ознаки протягом тривалого часу. Трохи пізніше колекцію моїх сортів поповнили Подарунок Полісся, Комбітомат, Ювілейний Тарасенка тощо, усього понад 10 сортів.

До мене часто звертаються городники-аматори із запитаннями: як робити схрещування, щоб одержати нові сорти помідорів? Спробую пояснити, хоч одразу мушу сказати, що на вичерпну відповідь не претендую, а просто поділюся власним досвідом.

Насамперед хотілося б зауважити, що саме схрещування з метою одержання нового сорту — справа нескладна. Ця операція доступна кожному, хто по-справжньому нею цікавиться. Але не слід і спрощувати, сподіватися, що можна без ніяких знань, досвіду й зусиль стати автором нового сорту.

У нашому районі (м. Шостка) є такі «любителі», які вважають, що одержати новий сорт помідорів дуже просто: у період цвітіння взяти кущ чи суцвіття в одну руку, а в другу — кущ іншого сорту, потрясти їх, і восени матимеш новий сорт. Просто, як у дитячій казочці!

Хотілося б порадити городникам, які бажають зайнятися селекцією помідорів, перш за все ознайомитися з працями видатних вчених-селекціонерів І. В. Мічуріна, М. В. Циціна, О. В. Алапатьєва і особливо з книгою Д. Д. Брежнєва «Томати». У цій монографії досить детально викладено необхідні відомості про селекцію помідорів.

Другою важливою умовою є глибоке вивчення біології рослини, особливо її квітки — найважливішої ланки селекції. Не знаючи будови квітки, функцій і призначення її органів, краще не братися за селекцію, бо скільки б ви не трясли кущ, ніякого сорту не отримаєте. Щоб провести запилення, необхідно, зокрема, частково «зруйнувати» квітку.

Добираючи «партнерів» для схрещування, я завжди використовую чудовий бразільський сорт Де Барао. Він є основою майже всіх моїх сортів, виступаючи то материнською, то батьківською лінією. Зрозуміло, що, добираючи пари для схрещування, автор повинен ставити перед собою певну мету, чітко уявляти, якими ознаками хоче наділити новий сорт: урожайність, стійкість проти хвороб, тривале зберігання плодів у свіжому вигляді тощо. Наприклад, створюючи Гібрид 2, я мав на увазі не тільки одержати сорт з високою урожайністю, а й такий, плоди якого зберігалися б тривалий час. Відповідно до цього підбирав партнера до Де Барао (материнська основа). Зупинився на сорті Лимон-ліана (Диво світу). В результаті схрещування з'явився сорт з новими ознаками, що перевершив своїх батьків за всіма показниками: урожайністю, здатністю до зберігання у свіжому вигляді, смаковими якостями.

Потрібно також враховувати й те, що сорт, котрий виступає як материнська основа, домінує, тобто переважає над ознаками батьківської основи, передає в першу чергу ознаки свого сорту.

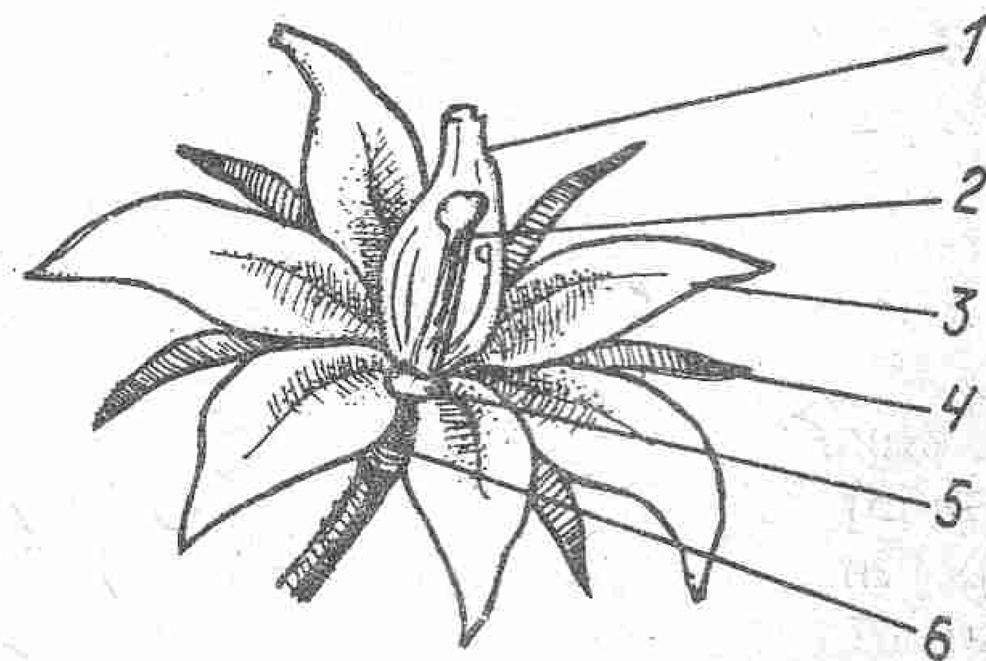

Рис. 1. Схематична будова квітки помідора: 1 — колонка пиляків; 2 — маточка; 3 — пелюстки віночка; 4 — чашолистки; 5 — зав'язь; 6 — чашечка.

Сорт, що використовується як материнська основа, бажано вирощувати в одностеблій формі, а сорт батьківської основи — у звичайній, природній формі без пасинкування, щоб було більше квітів, отже, й пилку для запилення.

Я вже зазначав, що квітка — найважливіша ланка селекції. Сподіваюсь, графічне зображення (рис. 1) допоможе глибше вивчити її будову. Маточка складається із стовпчика та приймочки (жіночий орган), а пиляки — з двох довгих плоских мішечків, заповнених пилком (чоловічий орган). Самі пиляки, а їх буває в квітці від 5 до 18, розташовані у вигляді конусоподібної колонки, всередині якої проходить стовпчик маточки з приймочкою, котра і приймає на себе пилок для запліднення.

Для успішного запилення слід враховувати погодні умови, вибирати час, коли можна займатися схрещуванням. Надмірна вологість повітря, висока чи низька температура несприятливі для цього. Згубно діють і різні хвороби помідорів. У моїй практиці траплялись випадки, коли через відсутність відповідних умов для схрещування «пропадали» цілі роки, і я не міг нічого зробити.

Багато селекціонерів і городників-аматорів користуються загальновідомим способом схрещування. Він порівняно простий і доступний кожному. Суть його така. Як тільки-но починає розкриватися бутон (жовто-зеленого забарвлення) на материнській рослині, його каструють, тобто вищипують пінцетом пиляки, поки пилок ще не дозрів. Маточку залишають всередині цієї «напівзруйнованої» квітки.

З другого сорту — запилювача (батьківського) — беруть пилок з пиляків розкритої квітки, яка має жовте забарвлення і повністю визріла. Цим пилком і роблять запилення («обпудрюють» приймочку кастрованої квітки). Здебільшого пилок заготовляють за кілька днів до запилення і наносять його на приймочку маточки за допомогою мініатюрного тампона. Кастровану квітку перед запиленням, а також після нього ізолюють (найкраще ватою), щоб туди не потрапив пилок з небажаного сорту. Через 3—5 днів ізоляцію знімають і прикріплюють відповідну етикетку.

Я дещо удосконалив звичайний спосіб схрещування. Не стверджую, що це новий метод, однак мушу зазначити, що не зустрічав нічого подібного ні в практиці, ні в літературі. Суть його полягає перш за все в тому, що я не збираю пилок, а знімаю всю колонку пиляків з батьківської рослини і «пересаджую» її на маточку кастрованої квітки. Саме так я створив усі свої сорти помідорів.

До мене часто звертаються з проханням поділитися «секретами» схрещування помідорів. Що я можу відповісти на таке запитання? Ніяких секретів немає, адже суть схрещування, одержання гібридів і нових сортів не змінюється. Все залишається на своєму місці. Змінюється лише підхід до проведення цієї операції. Спробую пояснити це графічно.

З квітки материнської основи, яка має жовто-зелений колір і щойно приготувалася до розкриття, треба вищипнути пінцетом пиляки. У такій «напівзруйнованій» квітці залишається оголена маточка, яка має бути запилена пилком відповідного сорту (рис. 2, а).

Наступним етапом є своєрідна «операція» з квіткою чоловічої основи. Але її роблю тоді, коли квітка зріла, повністю розкрилася, віночок її має жовтий колір, а не жовто-зелений, як у материнської основи. З такої квітки пінцетом знімаю колонку пиляків і переношу її на квітку материнської основи. Колонку не руйную, а просто «надягаю» її на маточку (рис. 2, б, в).

Тепер залишилося ізолювати запилену квітку. Я роблю це так: пелюстки віночка й частки чашечки, які в цей час знаходяться в горизонтальному положенні відносно маточки, піднімаю навколо колонки і обмотую спірально тонкою ниткою (краще з марлі), щоб колонка не зсунулася з маточки (рис. 2, г). Через два-три дні ізоляцію треба зняти і закріпити етикетку з назвою сортів, що брали участь у запиленні.

Дехто з тих, хто побажає скористатися моїм способом схрещування, може подумати, що така операція складна і довга. Навпаки, вона дуже проста, а процес запилення триває лише 3—5 хвилин, а не кілька днів, як за традиційного способу.

Адже мій спосіб в принципі полягає в тому, що, звільнивши материнську квітку від пиляків, одночасно переносимо колонку з батьківського сорту на маточку материнської квітки і робимо своєрідну ізоляцію, як показано на рис. 2, г.

У статті я поділився досвідом схрещування помідорів, не претендуючи на те, що мій спосіб унікальний, позбавлений недоліків і може вважатися зразком.

Можливо, ті городники-аматори, які займаються селекцією, поділяться власним досвідом, напишуть про свій спосіб створення нових сортів помідорів. Адже досягти поставленої мети можна не тільки статевим способом, а й іншими, зокрема вегетативною гібридизацією. Прогрес науки розкриває для цього широкі можливості, нові підходи.

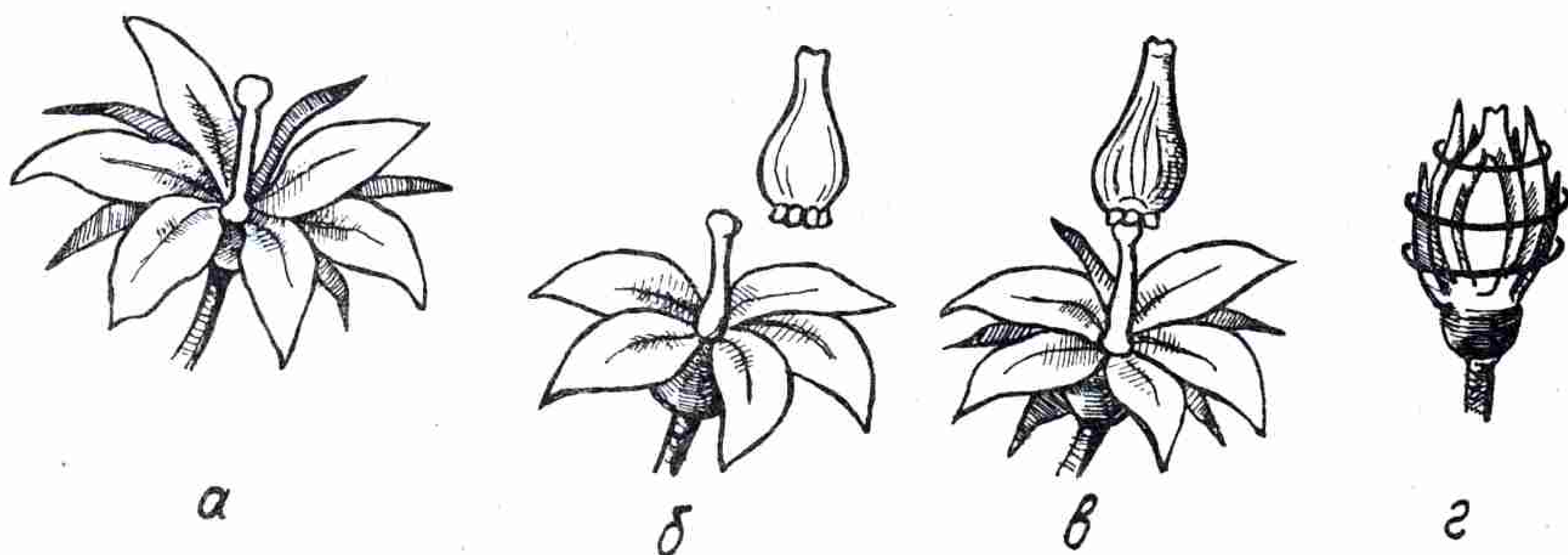

Рис. 2. Етапи схрещування: а — оголення маточки квітки жіночої основи; б — зняття пиляків з квітки чоловічої основи; в — квітка з надітою колонкою пиляків; г — ізоляція запиленої квітки.

Феодосій Макарович Тарасенко,
245104, смт Вороніж
Шосткинського району
Сумської області

ОВОЧІ У НЕОПАЛЮВАНІЙ ТЕПЛИЦІ

У неопалюваній теплиці можна успішно вирощувати овочеві та зеленні культури: помідори, огірки, перець, баклажани, петрушку, м'яту, крес-салат, ендивій та багато інших. Теплиця дає змогу продовжити вегетаційний період, саме у цьому одна з її основних переваг, до того ж для обігріву не потрібно дефіцитного і дорогого палива. Щоправда, це дещо обмежує сферу її застосування для вирощування багатьох позасезонних культур. Тому, перш ніж посіяти овочі у такій теплиці, слід дочекатися моменту, коли температура в ній досягне мінімальної для даної культури відмітки.

Культури підбирають з таким розрахунком, щоб максимально використати корисну площу теплиці. Наприклад, між високорослими рослинами огірків і помідорів ще до того, як вони досягнуть максимуму розвитку, можна виростити моркву і буряки. Правильно спланувавши строки сівби, матимете овочі на столі протягом цілого року. У неопалюваній теплиці також вирощують розсаду овочів, яку потім висаджують у відкритий грунт.

Салат. Насіння салату я висіваю у горщики, потім пікірую у торфові горщечки, а вже після цього розсаду висаджую у теплицю. Щоб завжди мати до столу свіжий салат, необхідно невелику кількість насіння висівати з інтервалами у два тижні, починаючи з ранньої весни і до осені. Для профілактики захворювань рослин, зокрема сірої гнилі, слід добре провітрювати теплицю за сухої й теплої погоди. Салат потребує належного освітлення і зволоження. Поливати краще рідше, але рясніше.

Гірчиця і крес-салат. Як тільки температура в теплиці сягне 10° і вище, можна висівати гірчицю і крес-салат з інтервалом у тиждень. На дно мілкої тарілки я кладу шматочок вологої тканини і висіваю на неї насіння. Потім ставлю тарілку під стелаж, злегка прикривши газетою, якщо потрібно ізолювати її від доступу світла. Коли насіння почне проростати, тарілку ставлю у світле місце, а сходи постійно зволожую.

Пряні культури. Багато пряних рослин продовжують рости взимку, якщо їх пересадити у горщики і занести в неопалювану теплицю для захисту від морозу. Я вирощую таким способом петрушку, м'яту, естрагон, душицю, цибулю-шніт, шавлію, тим'ян, розмарин. Рослини щедро поливаю вдень, за хорошої погоди провітрюю теплицю.

Помідори. У неопалюваній теплиці добре вдаються помідори. Про те, як вирощувати розсаду, багато писали у «ДСГ», а тому не буду зупинятися на цьому. Почну з садіння. Помідори у теплиці можна вирощувати різними способами: безпосередньо на тепличному грунті, кільцевою культурою, у горщиках заввишки 18—28 см, поставлених на землю в теплиці, у плівкових мішках.

Якщо вирощую рослини на тепличному грунті, роблю дворусне перекопування грунту, збагачуючи нижній шар добре розкладеним компостом або гноєм. Горщики для кільцевої культури наповнюю збагаченою грунтосумішшю (дехто використовує для цього звичайну городню землю). Розсаду висаджую, коли висота рослин становить 15—25 см (це, як правило, збігається з початком цвітіння першого грона). Перед цим рясно їх поливаю. У заздалегідь підготовленій грунтосуміші роблю ямки і висаджую в них розсаду так, щоб верхній край кореневої мички знаходився на рівні грунту.

Рослини у торфових горщечках рясно поливаю і висаджую разом з ними, попередньо пересвідчившись, що їхні стінки розмокли (якщо ні — розриваю їх з одного боку). Саджаю за схемою 45×45 см, після цього добре поливаю.

Найкращий спосіб підв'язування помідорів у теплиці — м'яким шпагатом, що звисає з горизонтально натягнутого під дахом дроту. В міру росту рослин обвиваю їх ним по спіралі. Шпагат не слід дуже натягувати, щоб не пошкодити стебла. Як опору для підв'язування помідорів використовую дерев'яні або бамбукові тички.

Поливаю і підживлюю рослини традиційним способом. Оскільки про це неодноразово писали у «ДСГ», зупинюся лише на пасинкуванні та видаленні листя. Мова йде про бічні пагони (пасинки), їх видаляю ще маленькими, щоб не споживали воду й поживні речовини, необхідні для формування плодів. Роблю це обережно, аби не було рваних ран, через які легко потрапляє грибкова інфекція. Коли рослини виростуть приблизно до 1,5 м, видаляю нижні листки до першого грона (цей захід застосовують багато городників). Акуратно зрізую їх гострим ножем, не залишаючи зазубрин. Це дає змогу поліпшити освітленість нижніх ярусів рослин і забезпечити циркуляцію повітря, що також є профілактичним заходом проти грибкових інфекцій. В міру достигання плодів видаляю всі пожовклі й хворі листки.

Щоб краще зав'язувалися плоди, роблю штучне запилення. Для цього досить легко струснути рослину чи квіткові грона або збризнути водою з тонкого крапельного розбризкувача.

У неопалюваних теплицях на помідорах, як правило, утворюється не більше 6—7 грон, після яких я залишаю ще два листки і прищипую точку росту. Продовжую пасинкувати бічні пагони, ріст яких часто посилюється після прищипування верхівки рослини.

Плоди помідорів, вирощених із насіння, посіяного в середині лютого, достигають наприкінці червня — на початку липня. Збираю їх у міру потреби, залишаючи на кожному плодоніжку. Підживлюю доти, поки не зав'яжуться плоди на останньому гроні.

Огірки. Насіння огірків попередньо пророщую, а потім висіваю по одній зернині у горщики, наповнені грунтовою сумішшю. Вирощування розсади триває 4—5 тижнів, а тому строк висіву розраховую так, щоб висадити розсаду в теплицю не раніше кінця травня. Найкраще це робити у плівкові мішки (по дві рослини у кожний). Для підв'язування рослин використовую шпагат, закріплений на горизонтально натягнутому під дахом теплиці дроті, або встромляю в грунт дерев'яні тички.

Протягом вегетаційного періоду рослини рясно поливаю і періодично підживлюю рідкими добривами. Вологість повітря підтримую якомога вищою. Верхівку рослин прищипую, коли головний пагін виростає до даху теплиці. Слід часто провітрювати її, але так, щоб вологість повітря зали-

шалася підвищеною. Всі чоловічі квітки видаляю.

Солодкий перець. Цю культуру краще вирощувати в горщиках. Насіння проростає при температурі 21°С. Я вирощую розсаду 10 тижнів, висаджую її наприкінці травня. Насіння висіваю у вологу грунтосуміш, зверху теж присипаю тонким шаром суміші. Коли сіянці підростуть, їх висаджую по одному в горщики, які розставляю на відстані 45 см один від одного на грядках або стелажах теплиці. Як тільки рослини сягнуть висоти 15 см, видаляю точку росту, щоб підсилити кущіння. Коли виникає потреба, підв'язую перець до дерев'яних опор. Рясно поливаю і підживлюю рідкими добривами. За теплої погоди теплицю провітрюю. Стежу за появою попелиць і павутинного кліща: якщо знаходжу шкідників, обприскую рослини карбофосом або кельтаном.

Баклажани. Основні заходи догляду за баклажанами такі самі, що й за солодким перцем. Розсаду висаджую на початку травня. Коли рослини виростуть до висоти 25—30 см, прищипую верхівкові точки росту. Залишаю 5—6 зав'язей, рівномірно розміщених на пагонах, решту видаляю. Обриваю квітки, що з'являються пізніше. Поливаю часто, але помірно. Підживлюю добривами. Коли погода тепла, провітрюю теплицю.

Озимий ендивій. Насіння ендивію висіваю наприкінці серпня — на початку вересня і залишаю в добре освітленому місці. Теплицю провітрюю, а сходи регулярно поливаю. Дорослі рослини для відбілювання листків накриваю великим пластмасовим горщиком. Дренажні отвори у горщиках закриваю, а сам горщик ставлю на глиняні тарілки, щоб забезпечити приплив повітря.

Коренеплоди. У неопалюваній теплиці можна вирощувати невелику кількість коренеплодів, щоб забезпечити власні потреби до достигання їх у відкритому грунті. Насіння сію в лютому—березні у торфові горщечки або в грунт тепличних грядок. Якщо маю намір споживати овочі молодими й ніжними, сію в декілька строків з інтервалом 3—4 тижні. Рослини рясно поливаю, а в квітні, коли підвищується температура, починаю активно провітрювати теплицю.

Дині. Попередньо готую грядку в теплиці для вирощування дині. Натягую з боків теплиці на відстані 40 см від скла горизонтальні ряди шпагату, дроту з інтервалом 30 см. У травні висаджую розсаду, відстань між рослинами 35 см. Для кожної з них встановлюю дві рейки — від рівня грунту до карнизу і від карнизу до гребеня даху. В міру росту стебла підв'язую до рейок, а бічні пагони — до горизонтального дроту. Коли рослина має висоту 2 м, прищипую точку росту. Бічні пагони прищипую на два листки після кожної квітки. Збільшую вентиляцію теплиці. Коли дині матимуть розмір волоського горіха, проріджую їх, залишаючи на кожній рослині не більше трьох-чотирьох плодів. Рясно поливаю і підживлюю рідкими добривами через кожних 8—12 днів. Великі плоди кладу в сітки для підтримування.

Ось деякі сорти овочевих культур, які добре ростуть і плодоносять у неопалюваній теплиці.

Салат: Московський парниковий, Майський, Фестивальний, Кристал.

Ендивій: Зелений кучерявий, Моховидний.

Столові буряки: Підзимові, Бордо, Однонасінний.

Салатна цибуля: Грибовська 21, Апрельська, Майська.

Морква: Шантене, Вітамінна, Нантська.

Салатний цикорій: Вітлуф, Зум, Тонер, Люберд.

Редиска: Зоря, Рубін, Жара, Тепличний грибовський, Ранній.

Огірки: Московський тепличний, Легенда, Зоря, Зозуля, Роднічок, Майський, Апрельський, Кристал, Рондо, Вікінг, Гетро, Кінтаг.

Перець: Ласточка, Подарунок Молдови, Карлсон.

Баклажани: Карликовий ранній, Делікатес, Болгарський.

Помідори: Москвич, Цифомандра, Крон-принц, Де Барао, Сніжні, Ювілейний Тарасенка, Яблунька Росії.

Диня: Десертна, Козачка, Колгоспниця, Рання.

Крім овочевих культур, у неопалюваній теплиці можна вирощувати квіти, суниці, персики, абрикоси, гранат, лавр.

В. П. Слободянюк,
м. Хмельницький

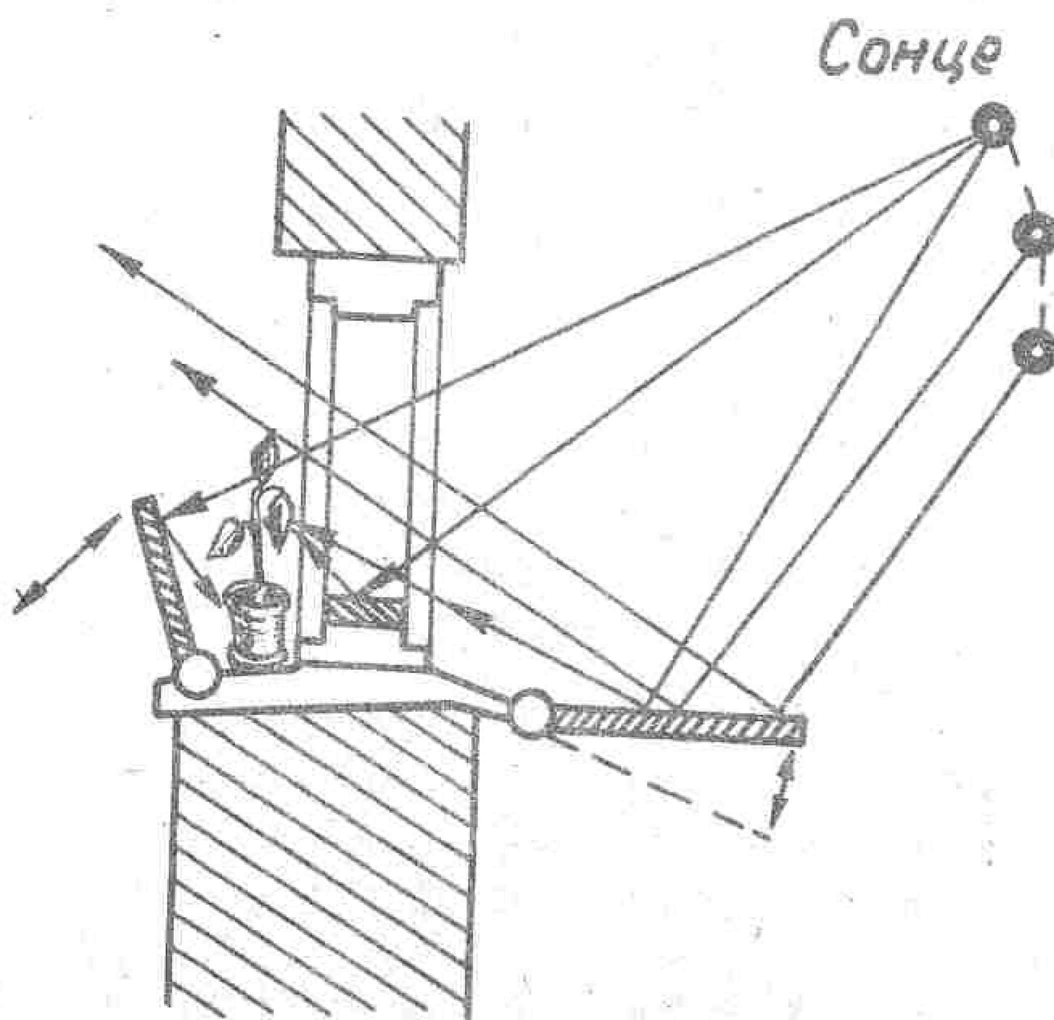
Служба взаємодопомоги

Сонце у хатині

Прочитав замітку «Дзеркало на підвіконні» в № 11 «ДСГ» за 1992 р. і вирішив поділитися своїми міркуваннями. Не кожному під силу вибудувати хороми у двох-трьох рівнях із зимовим садом. Власники старих забудов, де площі вікон не вистачає практично навіть для нормального освітлення приміщень, не зможуть використати цю ідею. Вирішити дилему — добре освітлення кімнати плюс гарний ріст рослин на підвіконні — вдається лише, встановивши ще додаткові дзеркала з вулиці. Адже в таких вузесеньких віконечках навіть дзеркала, розміщені між спареними рамами, «працюють» лише декілька годин, та й то не всією поверхнею.

Крім того, звичайні дзеркала дорогі, важкі, дефіцитні, не завжди бажаної площі (на селі це взагалі небачена розкіш сьогодні), вимагають громіздких конструкцій для кріплення.

Позбавлені цих недоліків плівкові покриття із дзеркальною поверхнею або тонка алюмінієва фольга. Менший коефіцієнт корисної дії компенсують збільшенням площі поверхні цих матеріалів. Їх досить легко закріплювати на жорсткій основі з тонкого дроту, дерев'яних брусочків. У крайньому разі, якщо немає ні дзеркал, ні плівкових матеріалів, використовують поверхні, пофарбовані алюмінієвою пудрою, білилами або навіть вапном (на вулиці) чи білою глиною (у приміщенні).

Оскільки промені світла відбиваються під прямим кутом до поверхні, а висота сонця над горизонтом змінюється як протягом дня, так і в різні пори року, площину відбиваючих поверхонь регулюють так, щоб вони «ловили зайчик» і спрямовували його в кімнату чи на рослину.

Щоб дещо автоматизувати цей процес, систему дзеркал роблять самонастроюваною, тобто площину виготовляють ламаною чи заокруглюють. Це значно зменшує затрати часу на їхнє обслуговування і водночас в декілька разів збільшує силу потоку сонячного проміння, наближаючи його до рівня, достатнього для вирощування багатьох рослин.

В. Т. Єфименко

2*

ПІД ПЛІВКОЮ

Я передплатник журналу «Дім, сад, город» з 1989 року. Раніше одержував «Приусадебное хозяйство» — цікаве, корисне видання, однак більшість порад у ньому не підходять для грунтово-кліматичних умов України. Тепер віддаю перевагу «ДСГ». Щиро вдячний редакції і тим людям, які щедро діляться досвідом. Стаж городника у мене невеликий, однак дечого вже навчився, зокрема вирощуванню помідорів та огірків під каркасом, на який натягую прозору плівку. Це до певної міри оберігає їх від хвороб і, головне, від кислотних дощів.

Після висіву насіння огірків у відкритий грунт накриваю грядку дашком (дерев'яний каркас, обтягнутий прозорою плівкою), що створює оптимальний мікроклімат. Рослини дружно ростуть і розвиваються. Потім, в міру росту огудиння (стебла), дашок на кілочках піднімаю догори так, щоб рослини не впиралися в нього. Коли ж на стеблі виростуть 6 і більше листочків, кінчик прищипую, а дашок піднімаю на стовпчиках на висоту до трьох метрів вже до кінця сезону. До основи дашка вздовж нього натягую дротини для підв'язування на шпалеру.

Висіваю насіння двома рядами у шаховому порядку, так зручніше поливати й обробляти. Довжина рядків 3—5 м, такого ж розміру дашок. Переваги його у тому, що він спочатку рослину «обігріває», а потім захищає від прямого потрапляння кислотних дощів, особливо на молоді пагони й цвіт. Якщо ж на нижню частину стебла або корінь — не страшно, менше треба буде поливати. Такий дашок — ніби напівтеплиця, однак вона дешевша (адже плівка дорога) і простіша у виготовленні. Мої огірки ростуть на вільному повітрі, загартованіші, ніж у теплиці, розвиваються під самий дашок і врожай дають аж до вересня. За весь період вегетації обприскую 2—3 рази розчином 1%-ної марганцівки.

Помідори вирощую так само, тільки висаджую їх розсадою, переважно високорослі акліматизовані сорти. Підв'язую їх на шпалеру. Ось уже третій рік практикую такий спосіб, чимало сусідів також з успіхом ним користуються.

Г. М. Стеценко,
м. Львів

Як виростити ранню картоплю

Я живу на Черкащині. Маю більш як двадцятирічний досвід вирощування картоплі і хочу поділитися ним з читачами «ДСГ».

Для садіння слід брати бульби середніх розмірів, масою 50—80 г. Витрата садивного матеріалу становить 4—5 кг на 10 м². Бульби проростають через 10—12 днів після садіння, а до з'явлення сходів минає ще 15—17 днів. Щоб скоротити період вегетації і одержати високі врожаї в ранні строки, насіннєві бульби перед садінням слід обов'язково пророщувати і дорощувати.

Призначену для пророщування картоплю складають в освітлених приміщеннях, де можна підтримувати температуру плюс 12—15°C, у спеціальних ящиках. Їх нескладно виготовити самому з тарних дощечок. Ящики ставлять на полицях, етажерках, підвіконнях або багатоярусних стелажах. Пророщувати картоплю можна і в темному приміщенні з електричним підсвічуванням. Для цього її розкладають у два-три шари в ящики, які ставлять один на один. У проходах між ящиками розвішують електричні лампи потужністю 150—200 Вт. Підсвічують бульби для утворення паростків по 10—12 год на добу.

Важливий агрозахід — підрощування бульб, яке триває 5—8 днів. Для цього потрібно на дно ящика чи кошика насипати торф, перегній, їхню суміш або тирсу шаром 3—4 см. На них обережно розкладають пророщені бульби так, щоб не обламати паростків, а зверху засипають тією самою сумішшю (товщина шару залежить від довжини паростків). Потім розкладають другий шар бульб і так само засипають. Можна укладати до 5 шарів. Засипавши верхній, бульби поливають водою кімнатної температури, до якої для дезинфекції додають мідний купорос (10 г на 10 л води). Поливають так, щоб зволожити картоплю до нижнього шару.

При температурі 12—15°C через 2—3 дні біля основи паростків з'являється мичкувата коренева система. У цей час слід підживити бульби мінеральними добривами (60 г суперфосфату і 30 г сульфату калію на 10 л води).

Через 3—4 дні бульби висаджують у добре угноєний грунт гонами по 4—6 рядків; відстань між рядками 40—55, а між кущами 25—30 см. Глибина загортання — 10—12 см.

За останні роки найкраще зарекомендували себе у нашій місцевості такі сорти: Рання весна, Ласунок, Адретта, голландський сорт Санте, Невський, Заревo, Поліська рожева.

Д. П. Чорноус,
Черкаська обл.,
Корсунь-Шевченківський р-н,
с. Квітки

Колорадський жук може стати корисним

Пошуки ефективних способів боротьби з колорадським жуком тривають десятки років, однак і досі проблема повністю не вирішена. Хімічні засоби знищення шкідників надто дорогі й токсичні, а біологічні недосить ефективні.

Серед біологічних способів відома обробка рослин картоплі водним настоєм листя тополі, помідорів, тютюну, стебел деревію, полину, чистотілу, стручків перцю гіркого тощо. Проте, мабуть, нікому не спадало на думку, що найдієвіша отрута проти жуків знаходиться в них самих. Щоб добути її, потрібно зібрати шкідників у закритий посуд і потримати їх там 5—6 днів. За цей час з них виділяється така рідина і гази, які здатні за 20—30 хв паралізувати здорових жуків, а за кілька годин призвести до їхньої загибелі.

Щоб обприскати посаджену картоплю, потрібно взяти одну — дві склянки розкладеної маси жуків, ретельно розтерти в посудині і залити 10 л води. Обробка такою рідиною дає найбільший ефект у період масового виходу жука з грунту. Однак для цього потрібно зібрати жуків й настоювати їх 5—6 діб. Щоб не втрачати дорогоцінного часу, слід підготувати масу для обприскування завчасно, з літа, а скористатися нею в наступному сезоні. Проте таку масу можна підготувати й навесні. Для цього після садіння картоплі розставляють на площі принаду для жуків з розрізаних бульб картоплі.

Чому виділена з жуків речовина згубно діє на них? На нашу думку, цим могли б зацікавитися вчені. Ми ж додатково виявили дію цієї речовини на деякі овочеві культури: политі нею, вони, як правило, засихали.

М. Д. Дмитерко,
вчений агроном, канд. екон. наук

Повертаючись до надрукованого

Дозвольте не погодитись

Уважно прочитавши статтю пана Литвинова з Миколаївщини «Ще раз про чорну ніжку» в «ДСГ» № 10 за 1992 р., відмітив, що вона актуальна, корисна, але з деякими твердженнями автора я не можу погодитись.

По-перше, з тим, що розсаду перші 6 днів після сходів треба охолоджувати до 8—10°С. Рослини, які щойно зійшли, слабкі, як новонароджена дитина, без справжніх листочків, без розвиненої кореневої системи, і тому піддати їх такому жорсткому випробуванню, як охолодження до 8—10°С протягом 6 діб, значить ослабити їх. А ослаблена таким чином рослина стане легкою здобиччю різних інфекцій, в тому числі й чорної ніжки.

Якщо автор вважає доцільним робити це, щоб запобігти витягуванню розсади, то для цього є інші методи, не такі ризиковані. Можна насіння на розсаду висіяти якомога рідше або висівати в перших фазах спадаючого Місяця, або ж подовжити світловий день до 14—16 годин за допомогою лампи денного світла, і, в крайньому випадку, підживити розсаду фосфорними добривами, що дасть поштовх для розвитку кореневої системи, але аж ніяк не стимулює розвиток надземної частини.

Якщо ж вищевказані способи не допомогли і розсада дещо витяглася, можна при пікіруванні, без всякої шкоди для рослини, видалити половину кореня і посадити її якомога глибше; від цього коренева система буде розвиватися в ширину, що піде тільки на користь. Ну, а після пікірування застосовувати ті ж способи, що були описані вище.

Не згоден я з автором у тому, що при зниженій температурі не зможуть продовжувати жити ні гриби, ні спори, ні бактерії. Хай згадають городники-любителі, власники неопалюваних теплиць, коли в основному уражувалась розсада чорною ніжкою чи помідори фітофторою: холодними затяжними веснами та осенями.

Слід зауважити, що оздоровлювальний ефект від підсипання попелом інфікованої розсади досягається не тільки за рахунок осушування, а й завдяки створенню лужного середовища, а також мікроелементів, що є в попелі. В лужному середовищі грибок чорної ніжки гине, і тому перед підсипанням треба землю збризкати пульверизатором, а попіл підсипати акуратно ложечкою, щоб він не потрапив на листя.

До речі, коли перед висаджуванням розсади в грунт я почав у кожну лунку засипати 1—1,5 склянки попелу, не спостерігав більше жодного випадку захворювання.

На закінчення хочу зауважити, що даремно дехто з городників панічно боїться видовження розсади. Я, навпаки, іноді свідомо вкорочую в деяких випадках світловий день для розсади за 8—10 днів до висаджування її в грунт, щоб досягти потрібної висоти 45—55 см. Це стосується переважно детермінантних сортів, адже при садінні в грунт на поверхні лишаються тільки три перших листочки, решту зрізаю, а все інше закопую в похилому положенні корінцем на північ. І чим довша підземна частина рослини, тим потужніша буде коренева система. А з такою кореневою системою розсада швидко надолужить своє.

Спонукало мене написати те, що я в 1988 році застосовував спосіб, який пропонує пан Литвинов, різниця була тільки в компонентах і в тому, що перед підсипанням попелу я змочував поверхню пульверизатором. Тоді вижило близько 40% розсади, а при пересаджуванні виявилося, що коренева система розвинулася тільки в поверхневій частині грунту і в підсипаній частині на ділянці 2—3 см. Тому, коли в 1990 році мене знову підстерегла ця біда, я застосував спосіб, описаний мною в «ДСГ» № 10 за 1992 р., він виявився успішним.

В. П. Ярмольчук,
Рівненська обл.

Служба взаємодопомоги

Чому опадає цвіт огірків

У листах читачів часто зустрічаються запитання щодо вирощування огірків і збирання насіння. Дехто дивується, чому рослини гарно цвітуть, а плоди не зав'язуються, і цвіт опадає? Ось що радить з цього приводу досвідчений городник-аматор М. Н. Виноградова: «Під час садіння під кожну рослину виливають півлітрову баночку розведеного у відрі води курячого посліду (1:20), або таку саму кількість розведеного деревного попелу (одну склянку на відро води). Тоді рослини будуть зеленими, гарно цвістимуть і не осипатимуться. Не забувайте їх своєчасно пасинкувати».

Запорука високого врожаю — доброякісне насіння. Дуже важливо правильно відібрати на насіння жовтяки, адже не всі огірки високоврожайні. Плоди огірків діляться на два типи: чоловічий і жіночий. З насіння чоловічого огірка виростають рослини з пустоцвітом (тичинкові квітки). Щоб правильно розпізнати їх, придивіться до форми огірків: плоди з трьома ребрами — це чоловічі, а з чотирма — жіночі, саме їх і залишають на насіння. Тому, хто ще не має досвіду, можна взяти зеленець і нарізати його скибочками. У чоловічих огірках насіння розміщується в трьох сегментах, а в жіночих — у чотирьох.

Слід врахувати ще й таке. Якщо користуватися для сівби не свіжим насінням, а тим, що полежало дватри роки, пустоцвітів буде менше.

Огірки можуть вирости гіркими. У нових сортів цього недоліку практично немає, а от у старих він трапляється часто. Тому насіння огірків слід вибирати тільки з передньої частини плоду, що становить приблизно дві третини його довжини. Насіння із задньої частини насінника дає гіркі плоди.

А. Капітульська

* * *

Звертаюся до тих, хто вирощує огірки в кімнатних умовах. Хочу довідатися, чому вони не ростуть так, як у відкритому грунті, де вони зав'язуються по 5—6 і всі разом ростуть, а в кімнатних умовах зав'язей багато, а росте тільки один, решта всихають. Посіяв огірок у відрі 20 грудня, він виріс до півтора метра. Я відрізав вершок, рослина викинула через 18 днів 5 бокових пагонів, а на кожному з них по 5—6 огірків, але росте тільки той, що сильніший, а решта всихають. Я підживлюю рослини раз на 10 днів курячим послідом, розведеним 1:20, освіжаю щодня. Виросли 4 плоди. Де я припустився помилки? І ще порадьте, як правильно зібрати насіння.

Г. А. Чистяков,
313330, Харківська обл.,
Кегичівський р-н,
п/в Андріївське

холодильниках-плодосховищах з регулюванням температури.

Тому кожен садівник, кому не байдуже здоров'я своє та близьких, повинен постійно дбати про розширення сортименту сливи різних строків достигання, що дає змогу споживати свіжі плоди до шести і більше місяців на рік.

Незважаючи на великі площі насаджень в Україні, сливові сади, як правило, одно- або малосортні. Зібрали урожай, продали чи переробили, і слива на довгі місяці вийшла з раціону харчування. Наприклад, у Запорізькій області малоцінний сорт Угорка звичайна займає 51% площ, місцеві сорти — 21%, а такі кращі сорти, як Угорка італійська, Ренклод Альтана, Ганна Шпет, — до 10%.

Слива: кращі сорти

За площею насаджень в Україні слива поступається лише яблуні і вишні, а в таких областях, як Вінницька, Хмельницька та Запорізька, займає друге місце. Серед плодових порід вона одна з найурожайніших. Тому якщо малоцінні та місцеві сорти замінити високотоварними і якісними, то наша молода держава може стати в перспективі світовим експортером цієї культури.

Слива — скороплідна кісточкова порода. Плоди містять до 17% цукрів, 2% пектинів, багаті на органічні кислоти, калій, фосфор, зольні речовини, барвники, вітаміни С, B_1, каротин та клітковину, поліпшують перетравлювання їжі. З певністю можна сказати, що той, хто щодня споживає сливи, не знає хвороб шлунка. В цьому їх унікальність. Вони корисні для всіх, не кажучи вже про тих, у кого в'ялість кишечника, запори, хвороби нирок, сечового міхура, ревматичні та подагрові захворювання. Для них слива, котра відзначається ніжною послаблюючою та сечогінною дією,— цілющий продукт.

Вживати сливи можна як свіжими, так і в переробленому вигляді. З них готують компоти, варення, повидло, наливки, кондитерські вироби. Добре зберігають смакові і поживні якості консервовані та заморожені плоди. Але найпопулярнішими є сушені чорні сливи — так званий чорнослив, клітковина та цукристі речовини якого посилюють перистальтику кишечника. 10—20 штук чорносливу, вжитих перед сном, послаблююче впливають на шлунок. Кращим сортом для його виготовлення вважається Угорка італійська. Корисний чорнослив і при гіпертонічних хворобах: він сприяє видаленню з організму води і звичайної кухонної солі. Однак за калорійністю чорнослив в 4—6 разів перевищує свіжі плоди, тому при ожирінні та цукровому діабеті вживати його не рекомендують.

Але свіжі плоди — продукт досить недовговічний. Лише добре достиглі сливи окремих сортів з твердою консистенцією можуть зберігатися протягом кількох місяців у спеціальних

Деревина культурних сортів сливи і аличі добре сумісна з терносливом. Щепи на ньому швидко ростуть, рано вступають у плодоношення і досить довговічні, морозо- і посухостійкі. Доброю підщепою можуть бути молоді дерева Угорки звичайної і місцевих малоцінних сортів.

Швидко росте слива, висаджена кісточкою. З практики знаю, що середні і пізні сорти в переважній більшості зберігають властивості материнського дерева.

В своєму саду я випробував до 20 сортів сливи та аличі. З них, на мій погляд, кращі такі.

Персикова. Прийшла до нас із Західної Європи. Сорт ранній. В моєму саду він відкриває з середини липня сливовий сезон. Цінність сорту ще в тому, що плоди великі (48 г) та й досить привабливі. Вони мають сферичну форму, інтенсивно червоне забарвлення з восковим фіолетовим нальотом. До того ж дуже смачні. Недоліки — низька врожайність та обсипання плодів. Збирати їх треба трохи недостиглими.

Другим достигає великоплідний сорт аличі **Десертна,** який майже нічим не поступається гарній сливі. Плоди чепурні, червоно-сині, округлоприплюснутої форми, масою до 50 г. М'якуш червоний, смакові якості високі. Достигає на дереві з початку серпня до кінця місяця.

Сорт **Крупноплідна** має плоди масою до 100 г, ніжні з тоненькою темночервоною шкірочкою. Смакові якості добрі. Плоди відзначаються малим вмістом кислоти, помірною солодкістю і твердою консистенцією м'якуша. Починають достигати з середини серпня. Знімають їх з дерева вибірково до кінця місяця. Зберігаються в холодильнику до 15 днів. Урожайність висока і щорічна.

Чеський сорт **Ренклод Альтана** набув слави одного з найкращих. Дерево сильноросле, зимо-і посухостійке, мало уражується хворобами. Плоди десертні, великі (до 70 г), округлі,

Ходімте в сад

рожево-червоні з щільним восковим нальотом. М'якуш жовтий, щільний, соковитий, солодкий з винним присмаком. На Донбасі достигає наприкінці серпня. Споживають плоди в основному свіжими. Але добре достиглі плоди за сухого теплого літа в холодильнику можуть зберігатися до січня.

Угорка італійська походить з Італії. Сорт стійкий до грибкових захворювань, урожайний. Як і всі сорти сливи, вологолюбний, за недостатнього зволоження грунту різко знижує врожайність. Плоди вищесередніх розмірів, достигають на початку вересня. Смакові якості високі. Сорт вважається неперевершеним для виготовлення сухофруктів. У домашніх умовах можна сушити за таким рецептом: свіжі промиті плоди занурити на 1—1,5 хв в окріп, вийняти, остудити в холодній воді, розкласти в один шар на деко чи сито і поставити в духовку чи спеціальну сушарку на 3—4 год при температурі близько 50°С (регулювати температуру як полум'ям горілки, так і відкриванням дверцят духовки), потім охолодити і досушити при температурі 65—70°С. У добре висушених плодів, коли їх стиснути, сік не вичавлюється і кісточка вільно не переміщується. Висушені сливи зберігаю в закритих банках або целофанових пакетах у темному приміщенні.

Угорка ажанська має високу і регулярну урожайність. Плоди дрібні (до 25 г), але мають великий попит завдяки соковитому, солодкому з приємною кислинкою м'якушу. Достигають наприкінці серпня. Як і всі сорти сливи, дає гарний урожай при перехресному запиленні. Тому багатосортні сади мають перевагу над односортними.

Красуня Півдня. Сорт відповідає своїй назві. Плоди точені, оранжевочервоні із стійким легким ароматом, що нагадує французькі духи «Шанель-15». Складені у вазу, вони більше схожі на великодні яйця або на витвір рук людських, ніж природи. Маса плодів 30 г, смак добрий, тоненька шкірочка трохи гіркувата. Достигає на початку вересня. Вживають плоди свіжими, в холодильнику зберігають ся до двох місяців.

Ганна Шпет — німецький сорт. Дерева морозостійкі, плодоносять щорічно. Плоди середніх розмірів (до 30 г), десертного смаку, достигають у другій половині вересня. Саме цей сорт завершує сливовий сезон в моєму саду.

В. В. Вінтер,
343212, Донецька обл.,
м. Слов'янськ, пров. Чубаря, 8, кв. 16

Фактори врожайності

Минулого літа через посуху на моїй ділянці загинула частина рослин суниці. Садив їх восени, весною ще підсаджував, поливав, доглядав, а вони не цвіли і не плодоносили. В іншому місці на ділянці в кілька метрів, де я не перекопував, восени і весною поливав, рослини не випали від посухи, гарно розвинулись, але також не зацвіли. Люди кажуть, що суниця переродилась в дику і вже плодоносити не буде. Чи правда це?

М. П. Мікульська,
Черкаська обл., м. Тальне

У нас торік на грядці суниця цвіла, але не скрізь утворились ягоди. Що це за явище і як з ним боротись?

І. С. Мельник,
м. Запоріжжя

В мене рослини суниці великі, розкидисті, але не дають врожаю. У чому причина?

Т. Н. Коробова,
м. Тернопіль

Прокоментувати ці листи і дати відповідь на запитання редакція попросила доктора сільськогосподарських наук, професора В. Г. Лисанюка.

На ці та подібні запитання, що надходять до редакції, дати точну і вичерпну відповідь, не знаючи конкретних умов вирощування, звичайно, нелегко. Але постараюсь узагальнити вплив окремих факторів на формування врожаю суниці, спираючись на ту коротку інформацію, яка міститься в листах читачів.

Відомо, що суниця пошкоджується великою кількістю шкідників та хвороб, з яких найбільш небезпечні суничний кліщ, сунична та стеблова нематода, окремі грибкові, вірусні та бактеріальні захворювання. Вони активно поширюються і боротись з ними в домашніх умовах досить складно. До того ж багато шкідників та хвороб передаються з розсадою. Тому з метою одержання високоякісної розсади в науково-дослідних установах організовано її оздоровлення з подальшою передачею для розмноження в спеціалізовані господарства, які забезпечують нею промислові насадження. Тож і на присадибних ділянках бажано висаджувати оздоровлену розсаду суниці, вирощену в цих господарствах. Це сприяє збільшенню врожайності на 30—40%.

Для одержання високого врожаю вже в перший рік плодоношення важливо своєчасно посадити суницю, витримавши належну густоту рослин.

На переважній більшості території України всі сорти суниці закладають плодові бруньки в серпні — на початку вересня. Отже, суницю слід висаджувати наприкінці червня, а в південних областях — на початку липня з розрахунку 18—25 рослин на 1 м^2. Протягом липня за сприятливих погодних умов та відповідного догляду рослини приживлюються і в серпні можуть закласти повноцінні плодові бруньки для формування врожаю наступного року. Але оскільки влітку ще немає достатньої кількості стандартної розсади, часто садіння переносять на осінь та весну. Однак в цьому разі повноцінний урожай одержите лише через одне літо.

Пізній літній чи ранній осінній (серпень — перша половина вересня) строки дають змогу розтягнути період садіння, забезпечити високий вихід садивного матеріалу. Тому це найкращі строки для закладання маточних ділянок. Недоліком їх є те, що рослини будуть плодоносити лише через дві зими, а в безсніжні зими можуть вимерзти.

За весняного садіння найбільш ефективно і повно використовується вирощена розсада. Але найвищий врожай буде наступного літа. Тому чекати його в перше літо і вважати, що суниця виродилась, немає підстав. За належного догляду суниці гарно вродять лише через одне літо після садіння. Але варто звернути особливу увагу на забезпечення рослин вологою. Розвинений листковий апарат суниці випаровує багато вологи, через що швидко пересихає верхній шар грунту, а використати вологу з глибини рослини не можуть, бо їхня коренева система розгалужується переважно в орному шарі. Оптимальною для суниці є вологість грунту 70—80% від повної вологоємкості.

В умовах посушливої весни рекомендується один полив в останній декаді квітня. У травні, червні, липні поливають 2—3 рази, а в серпні і вересні — 1—2 рази. Особливо суниця чутлива до забезпечення вологою у кінці цвітіння та на початку достигання. А для формування майбутнього врожаю дуже важливо, щоб було достатньо вологи в період диференціації плодових бруньок (серпень, початок вересня). Нестача її в цей час значно знижує врожайність. Якщо в посуху на вашій ділянці загинула частина суниці, то це через несвоєчасний полив. Осіннім та весняним поливами виправити становище неможливо, бо наприкінці літа не відбулось закладання плодових бруньок, отже, марно розраховувати на високий урожай.

Квіти у суниці бувають двостатеві та одностатеві. У більшості районованих та поширених сортів квіти двостатеві і придатні до самозапилення, хоч, звичайно, кращі результати бувають при перехресному запиленні. Тому не можна вважати, що зав'язі не утворились через відсутність перезапилення. Тут могли вплинути інші фактори, здебільшого пошкодження квіток весняними заморозками.

Цвітіння суниці починається дуже рано: у ранніх сортів при сумі ефективних температур 180—230°, у середніх — 223—276°, у пізніх 255—353°.

Щоб запобігти пошкодженню рослин весняними заморозками у період цвітіння, застосовують полив дощуванням, окурювання та накриття поліетиленовими плівками.

У зв'язку з поверхневим розташуванням кореневої системи рослини суниці вимогливі до забезпечення їх поживними елементами. Коли не вистачає азоту, вони відстають у рості, листя світло-зелене, швидко жовтіє, а в старшому віці набуває вираженого червоного забарвлення. За нестачі фосфору погано росте надземна частина, червоніють листки, ягоди дрібні, кислі, часто неприємні на смак. Якщо бракує калію, листковий апарат недостатньо розвинутий, листя тьмяне, темне, швидко відмирає, на молодих листках з'являються опіки.

Удобрення суниці є обов'язковою умовою високих урожаїв. Але й надлишок добрив призводить до небажаних наслідків: рослини «жирують», листки великі з товстими черешками, багато вусів, насадження дуже загущуються, рослини «стікають». Врожайність такої суниці значно знижується, особливо коли вносять незбалансовані за елементами живлення високі дози мінеральних добрив. Зокрема, якщо у співвідношенні цих елементів азот значно переважає фосфор і калій, то в період, коли має відбуватись диференціація плодових бруньок, домінують ростові процеси і закладаються здебільшого вегетативні бруньки. Особливо цьому сприяє вирощування рослин у затінених місцях, під деревами та кущами.

●

Як нам бути?

На своєму городі декілька років вирощуємо суниці — який сорт, не знаю, але добре плодоносили. Вирішили змінити місце і весною пересадили. Наступного року добре сформовані кущі гарно зацвіли, але зав'язі не дали.

І ще ці молоді кущі під час цвітіння викинули багато вусів — раніше такої кількості не було. Дуже прошу через журнал пояснити, що це за явище і порадити, що нам далі робити.

О. Кісь,
Харківська обл., Валківський р-н,
сел. Ков'яги, вул. Гоголя, 3-а

На моїй ділянці кілька сортів суниць. Чи вони перезапилюються і якщо так, то як цьому запобігти?

О. К. Побережко,
м. Рівне, пр. Миру, 27/43

3*

Коли найкраще обрізувати дерева? Певна річ, ранньої весни, як мине загроза сильних морозів і до початку вегетації. Винятком є ліани (актинідія, виноград тощо), котрі при весняному обрізуванні «плачуть» соком, тому їх слід обрізувати восени одразу після листопаду.

Але доречне й інше питання: чи потрібне обрізування взагалі? Тут однозначної відповіді бути не може. Адже обрізування живих гілок, на вирощування яких витрачено багато життєвих сил (і ще чимало їх піде на загоєння ран), призводить до послаблення рослин. Тому будь-яке обрізування рослинам небажане. Їм потрібне чисто санітарне обрізування засохлих, зламаних гілок, пеньків, чистка відмерлої кори, щоб сприяти росту молодих гілок.

Обрізування виправдане ще й тоді, коли треба формувати, підтримувати, омолоджувати крону, регулювати урожай, а ми не хочемо, бо не вміємо, все це робити іншими, менш варварськими засобами. Слід усвідомлювати, що дерева з правильно сформованою кроною менше потребують обрізування, ніж ті, що росли самі по собі.

Перед обрізуванням

Коли вже виникає потреба в обрізуванні дерев, то слід дотримувати основних правил виконання цієї роботи. Насамперед, перш ніж приступати до обрізування, потрібно чітко усвідомити його мету. Якщо його проводять в перші роки після садіння, то воно спрямоване на формування крони (формуюче обрізування). Коли крона сформована, переважно застосовують підтримуюче обрізування. Мета його — зберегти прийняту форму крони, не допустити виходу з-під контролю обростаючих гілок. У зрілому віці дерев основним є регулююче обрізування, яке регулює квітування та навантаження дерев врожаєм. І, нарешті, з віком настає черга омолоджуючого обрізування.

З'ясувавши мету обрізування, слід вибрати методи його виконання: вкорочувати гілки, загущуючи тим самим крону обростаючими пагонами, чи вирізати їх на кільце, проріджуючи крону. Тут слід пам'ятати, що вирізування гілок — крайній захід і до нього слід вдаватися лише тоді, коли гілку вже ніяк не можна використати (послабити ріст, відвести в інший бік, змінити її призначення).

Далі слід заздалегідь уявити наслідки обрізування: як дерево буде виглядати в перший та наступні роки, тобто чітко уявити, куди і наскільки виросте за літо кожний пагін із залишених бруньок, які саме і скільки бруньок закладе новий пагін, у що перетворяться залишені гілки, особливо лідируючі.

Потім слід оглянути дерево або кущ у цілому і намітити загальний план обрізування, його хід, переходячи від загального до часткового. Тут потрібно спочатку визначити ті гілки, котрі заважають і безперечно зайві. Подумки уявити, як буде виглядати крона без них, і тільки після цього можна різати. Обробивши їх (відгинання, вкорочення, вирізування), слід знову оглянути крону і ще раз скоригувати загальний план обрізування. Коли крона почищена (зайве вирізане), легше розібратися із залишеними гілками. Слід оглянути кожну залишену гілку, особливо лідерів, і визначити та видалити зайві пагони. Нарешті, треба оглянути залишені пагони подовження, уявити, куди і як ростиме приріст з кожної залишеної бруньки. Зайві або невдало розташовані бруньки видалити.

Потрібно також обов'язково враховувати сортові особливості росту і плодоношення дерева. І, щоб усі операції виконати швидко, вправно, без надмірного травмування дерева, необхідно освоїти раціональну техніку обрізування. Про це мова йтиме далі.

В. О. Зарахович,
м. Львів

ПЕРЕЩЕПЛЕННЯ

Перещеплення молодих дерев. Дерева віком до трьох років мають ще тонкі гілки, тому їх перещеплюють, застосовуючи окулірування вічком влітку та копулірування вприклад наприкінці зими і протягом весни. Молоді добре розвинуті дерева зерняткових порід віком до 6—7 років і кісточкові до 3—4 років можна перещеплювати за один рік.

Коли щеплять живцем весною, стовбур зрізують на 40—50 см вище нижнього ярусу в тому місці, де кора гладенька і немає гілочок та сучків. Основні гілки нижнього ярусу зрізують на пеньок на відстані 30—50 см від їх основи. Зріз роблять у такому місці, де зручніше проводити щеплення.

Після зрізування на пеньок основних гілок усі сильнорослі на них гілочки нижче зрізу вкорочують. Обростаючі гілочки не обрізують. Потім зрізаний стовбур та основні гілки крони перещеплюють.

Щеплення вічком влітку роблять на такій самій висоті, як і навесні живцем. Якщо перещеплюють не за один рік, тоді спочатку перещеплюють лише стовбур та 1—2 товщі гілки, а решту гілок — на другий або третій рік.

На щеплених весною живцях з настанням тепла проростають 2—3 бруньки, з яких згодом виростають пагони. Коли вони досягнуть висоти 10—15 см, до кожної перещепленої гілки і стовбура нижче місця щеплення в двох місцях підв'язують палички завдовжки 80—100 см так, щоб вони були продовженням перещеплених гілок. Один краще розвинутий пагін підв'язують до кілочка для формування з нього провідника перещепленої гілки. Щоб послабити ріст конкурентів провідника, верхівки їх прищипують. Згодом провідник підв'язують вдруге.

Якщо перещеплювали окулірування, наступного року весною до набрякання бруньок усі гілки, на яких прижились бруньки, зрізують на шип довжиною 15—20 см вище місця окулірування. В цей час знімають пов'язки. Гілки, на яких не прижились заокулірувані бруньки, навесні перещеплюють живцем.

Щоб посилити ріст пагонів із заокулірованих бруньок, навесні усі пагони, що утворилися вище місця окулірування, видаляють. Коли ж пагони із заокулірованих бруньок сягають 10—12 см, їх підв'язують до шипа, щоб надати їм бажаний напрям росту та запобігти обламуванню. В міру росту їх підв'язують вдруге.

Нижче місця щеплення часто з'являються сильнорослі пагони. Їх не видаляють, але, щоб послабити ріст, прищипують верхівку з двома-трьома листками. В міру проростання їх прищипують вдруге. На другий рік весною під час набрякання бруньок знімають обв'язки і підв'язують щеплені пагони до паличок. Якщо на щепленому живці виросло кілька пагонів, найбільш сильнорослі, розташовані нижче провідника, весною вкорочують. Провідники щеплених гілок, що мають довжину понад 70 см, теж вкорочують на 1/3—1/4, коротші не чіпають.

Коли гілка перещеплена двома живцями і обидва прижились, тоді весною одного з наступних років більш сильний та зручно розташований залишають, а слабший видаляють.

ПЛОДОВИХ ДЕРЕВ

Усі сильнорослі пагони на гілках нижче місця щеплення значно вкорочують, щоб перетворити їх в обростаючі гілки. При слабкому обрізуванні вони швидко ростуть і пригнічують ріст пагонів на щепі. Сильні жирові пагони на штамбі дерева та в основі скелетних гілок вирізують на кільце.

На третій рік весною, до початку активного росту, провідники щеплених гілок підв'язують до кілочків і стежать, щоб пов'язки не вростали в кору гілки. Якщо провідники щеплених гілок весною вкорочували, то протягом вегетації видаляють пагін подовження провідника та прищипують його конкурентів. Парость, що інтенсивно росте нижче місця щеплення, прищипують.

На четвертий рік весною видаляють провідники, вирізують на кільце їхніх конкурентів, вкорочують сильнорослі прирости з метою перетворення їх в обростаючі та напівскелетні гілки.

У наступні роки за перещепленими деревами доглядають так, як і за неперещепленими.

Перещеплення плодоносних дерев. Плодоносні дерева перещеплюють протягом двох-трьох років. Якщо перещеплювати за один рік, на дереві мало утворюється листків, отже, мало нагромаджується органічних речовин, внаслідок чого таке дерево в суворі зими може загинути.

У великих дерев основні гілки перещеплюють на великій відстані від їхньої основи. Такі гілки нерідко бувають завтовшки 8—10 см, мають товсту кору. З огляду на це їх перещеплюють врозщіп, напіврозщіп, клином, зрідка за кору. Кращі наслідки дає перещеплення до початку активного сокоруху.

У перший рік перещеплюють верхні гілки або половину крони, на другий-третій — залишені гілки.

Якщо виникає потреба перещепити не все дерево, а окрему його частину, краще перещепити кілька гілок, розташованих найвище.

У дерев заввишки 7—8 м і більше під час перещеплення зберігають три яруси скелетних гілок, а за меншої висоти — один-два. При цьому стовбур дерева зрізують на 30—40 см вище верхнього ярусу. Скелетні гілки цього ярусу зрізують на відстані 20—40 см, а нижнього — 100—150 см і більше від стовбура. Бічні гілки на скелетних гілках нижнього ярусу також перещеплюють.

Щоб не допустити обламування прищеп, у першу чергу перещеплюють стовбур дерева та верхні скелетні гілки, а потім — гілки нижнього ярусу. Ріст парості, що з'являється нижче місця щеплення, послаблюють прищипуванням та обрізуванням.

Наступного року перещеплюють залишені гілки і парость на стовбурі та гілках.

Доглядають за щепленими гілками на дорослих плодоносних деревах так само, як і на молодих насадженнях.

І. С. Роман,
канд. с.-г. наук

Окулірування перевернутим вічком

Крона — один з основних факторів, від якого значною мірою залежить ріст, розвиток і плодоношення плодових дерев. У Мліївському науково-дослідному інституті садівництва розроблено спосіб формування крони шляхом окулірування кожної основної гілки перевернутим вічком (авторське свідоцтво на винахід № 1556580 від 15 грудня 1989 року).

Окулірування дички розпочинають на висоті 50—60 см по 4—5 вічок на одну рослину. Вічка розміщуються вгору по спіралі з таким розрахунком, щоб верхні гілки були в проміжках нижніх і при цьому максимально охоплювали проекцію крони. Відстань між основними гілками по вертикалі становить 6—7 см. Над верхнім вічком лідер видаляють і далі дерево росте без нього (рис. 1, б і в).

Весною, після набухання і розпускання бруньок, виламують усі пагони на штамбі та в зоні окулірування, залишаючи лише ті, що виросли із заокулірованих вічок.

Пагони, які проростають із заокулірованих вічок верхівкою донизу, спочатку ростуть горизонтально, а потім, поступово повертаючись до сонця, спрямовуються вгору, утворюючи з центральним провідником прямий кут. Таким чином в розсаднику за один рік створюється чашоподібна крона, яка сприяє значному поліпшенню освітлення всіх гілок (рис. 1, в).

Викопують і реалізують саджанці уже із закладеною в розсаднику формою крони. Повністю сформоване дерево не перевищує 3,5 м у висоту з відкритим центром крони.

Як показали наші дослідження із сортами Джонатан і Пепінка золотиста, освітленість крони, сформованої окулірування кожної основної гілки перевернутим вічком, в 1,4—2,2 раза вища, ніж у дерев з розріджено-ярусною кроною.

І. П. Затула,
канд. с.-г. наук

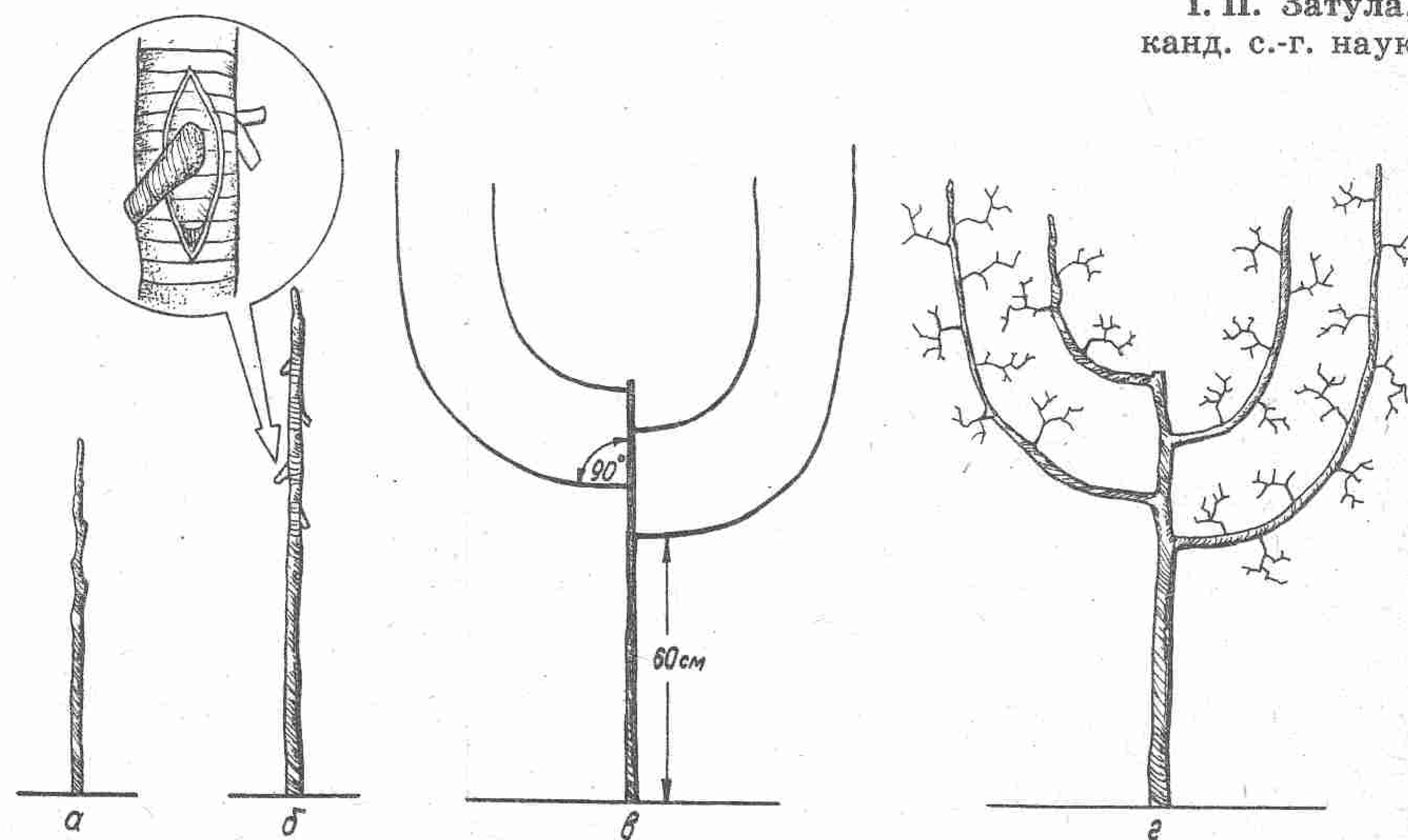

Рис. 1. Етапи формування крони: а — сіянець перед вічкуванням в розсаднику; б — вічкування верхівками бруньок донизу; в — однорічка; г — багаторічне дерево (центральний провідник відсутній, крона добре освітлюється сонячним промінням).

Цитрусарій на присадибній ділянці

Вирощування цитрусових культур в Україні, особливо у північних областях, на присадибній або дачній ділянці можливе лише в цитрусаріях траншейного типу з герметичним світлопроникаючим двосхилим дахом, котрий також виконує роль теплоізолятора, особливо у зимовий період.

Тож, прочитавши в літературі про траншейну культуру цитрусових, заходився споруджувати на присадибній ділянці власний цитрусарій. Він являє собою підземну споруду без штучного підігріву. Відсутність вітру, зменшення сонячної інсоляції, а також підвищена вологість повітря усередині цитрусарія сприяє повноцінному росту цитрусових (апельсин, лимон, мандарин та ін.). Важливе значення має вибір місця для траншеї. Вона має бути розміщена з південного боку і захищена будинком чи іншою спорудою від холодних північних вітрів взимку. З інших трьох сторін (східної, південної та західної) цитрусарій обсаджують плодовими деревами, проте вони не повинні його затінювати. Місце для траншеї має освітлюватись сонцем увесь світловий день.

Ширина траншеї — 1,5 м, довжина — 3,6 м, напрямок зі сходу на захід, глибина — не менше 1,5 м. Можна копати її завглибшки 1 м і підсипати грунтом ще на 0,5 м, але загальна глибина має бути 1,5 м. Щоб не обсипався грунт, стінки обклав шифером і закріпив його цвяхами до дерев'яного каркаса, який виступає над землею. До каркаса прибив крокви, а у верхній частині шурупами прикріпив їх до металевого рівнобічного кутника, котрий виконує роль гребеня даху. Відстань між дерев'яними кроквами 325 мм для закріплення шибок із скла або поліетиленової плівки.

Особливу увагу треба приділити грунту в цитрусарії, бо на глибині півтора метра він неродючий, в ньому майже немає гумусового шару. Тому на дно траншеї слід насипати шар родючого грунту, а садильні ями глибиною 0,5 м і діаметром 0,8 м заповнити родючою землею з перегноєм і в них садити саджанці. Також необхідно злегка провапнувати грунт, особливо під мандарином, і полити марганцевокислим калієм вишневого кольору. Від внесення соломи і деревної стружки з азотно-фосфорно-калійними добривами грунт стає пухким, повітро- і водопроникним. Саджанці слід садити по центру траншеї з відстанню в ряду не менше 1,2 м, а від стіни 0,7 м.

У травні 1991 року я придбав на Володимирському ринку м. Києва щеплений саджанець мандарина невідомого сорту з дуже пошкодженою та оголеною кореневою системою і посадив у цитрусарій. Як відомо, усі цитрусові не переносять пошкодження і оголення коренів, тому мандарин у перший рік скинув майже всі листки і не виявляв ніяких ознак життя. На зиму грунт під ним вкрив напівперепрілим гноєм з соломою і деревною стружкою, що дало змогу запобігти промерзанню грунту й зберегти тепло. Весною грунт під мандарином перекопав і, на моє здивування, в кінці травня він зацвів. Квіточки білі, досить великі, двостатеві. Пелюстки з численними ефірними залозами чимось нагадували за запахом білу акацію. Квіточок налічувалось шість, але мені довелося всі обірвати, бо мандаринове деревце було дуже маленьке. Листки дрібні, кора на стовбурі до осені погано визріла і було помітно, що деревце недостатньо підготувалось до зими. І хоч я дбайливо вкрив дах цитрусарія двома шарами плівки, а навколо деревця зробив дерев'яний каркас, утеплений стеблами кукурудзи, а зверху склом, окремі гілки і листочки підмерзли в зимовий період 1992—1993 р. Спостереження показали, що мандарин як найбільш морозостійка культура з поширених цитрусових (апельсин, лимон), поступово переходячи в стан глибокого спокою, переносить морози до —5°С протягом 1,5—2 місяців. Крім того, при мінусових температурах він може 2—3 місяці перебувати в повній темряві. У 1993 р. у нього був лише один період росту. Втрачені листки відновились і мали здоровий вигляд. І ось уже два роки росте мій мандарин на присадибній ділянці без штучного обігріву. Це дозволило мені сподіватись на вдале вирощування цитрусових культур у цитрусаріях підземного типу.

Упевнившись в тому, що мандарин, посаджений в цитрусарій траншейного типу в 1991 р., не вимерзає взимку, вирішив посадити в 1993 р. лимон та апельсин. Укорінений живець лимона сорту Курський придбав у радгоспі «Пуща-Водиця». Перед садінням в цитрусарій підростив його в кімнатних умовах, щоб саджанець мав потужнішу кореневу систему і краще прижився в осінній період, а це, сподіваюсь, забезпечить йому успішну зимівлю.

З настанням морозів навколо лимона встановив дерев'яний каркас, який укутав поліетиленовою плівкою. Верхню частину засклив для проникнення світла та спостережень. Формування крони лимона планую провести таким чином, щоб створити невеликий кущ. У перші 2—3 роки після садіння залишатиму по 4—5 гілочок, запобігаючи надмірному росту окремих з них у висоту прищипуванням верхівок та добиваючись овальної форми крони. Тож рости, Курський, в траншеї!

В. А. Сизоненко,
м. Київ.

Груші на айві анжарській

Тернистим був мій шлях у садівництві. Агрономічної освіти не мав, тож мусив перечитати силу-силенну спеціальної літератури. Багато вчених писали про переваги груш, щеплених на айві анжарській, але в районах з безсніжними холодними зимами (а в Донбасі вони бувають часто) закладати сади на цій підщепі не рекомендували.

Проте мені дуже хотілося мати низькорослі, скороплідні і зимостійкі груші. Отже, довелося багато експериментувати.

Якось целофанові стаканчики без дна діаметром 4 см заповнив структурним грунтом і в кожен висадив по одній насінині айви анжарської. Стаканчики поставив у виноградні ящики, дно яких застелив клейонкою. Робив це в березні в теплиці. Через два тижні з'явились сходи. Центральний корінець росте швидко, за кілька днів після сходів досягає клейонки й припиняє ріст, а то й відмирає. Коренева система починає галузитись і замість одного центрального виростає безліч бічних корінців, котрі по стінках стаканчика спрямовуються донизу. Через півтора місяця стаканчики висадив у відкритий грунт і вже в липні отримав сіянці, придатні для окулірування. Заокулірувавши їх вічками з живців зимового сорту груші, через рік мав відмінні саджанці. Коренева система у них була чудова, з великою кількістю мичкуватих корінців, і зовні нагадувала віник.

Такі саджанці починають плодоносити на третій рік, дають великі одномірні плоди, а також можуть рости на ділянках з близьким заляганням грунтових вод. І головне, вони дуже низькорослі.

Я вважаю, що в майбутньому садівники будуть вирощувати саджанці груш лише за цим методом на айві анжарській. Адже скороплідні карликові сади — знахідка для фермерів, які хочуть займатись садівництвом. Вони швидко окупають затрати і дуже зручні, бо збирання урожаю цілком доступне і дітям, і пенсіонерам.

Ще займаюсь колоноподібними яблунями. І за ними, вважаю, майбутнє. Низькорослі колоноподібні яблуневі сади теж починають плодоносити через 2—3 роки після садіння. Вже протягом 10 років я не спостерігав у них періодичності в плодоношенні. Морози витримують до —35°С. А завдяки великій щільності дерев (100 штук на сотку) і за відповідної агротехніки урожай яблук з однієї сотки може сягати 1000 кг.

В. І. Коробенко,
349670, Луганська обл.,
смт Новопсков,
вул. К. Маркса, 113

Аби корінь здоровий

Іноді плодове дерево, яке має великі механічні пошкодження крони і стовбура, вважають загиблим і корчують. Робити цього не слід, бо можна поновити дерево, перещепивши його бажаним сортом, навіть не одним.

Я роблю це так. Якщо дерево зрізую восени, залишаю пеньок 30—40 см. Навесні зрізую його на рівні землі і роблю щеплення в звичайні строки. Все це відоме садівникам, але є деякі тонкощі, про які хочу розповісти. Так, щепити потрібно у периферійний розщіп, а не за кору. Розщіп бажано робити в тому місці пенька, де відгалужується сильний корінь, і щепити не короткими живцями в дві — три бруньки, як завжди радять, а якомога довшими (30—35 см) і товщими (7—8 мм) біля основи. Зріз живця має бути 5—6 см. Товщина зрізаного дерева для таких щеплень не має значення.

Після щеплення зріз замазую тонким шаром вару, накриваю кількома шарами вологого паперу, а потім шматком плівки, в якій роблю отвори для доступу повітря, і обгортаю шаром вологого грунту завтовшки до 10 см. Якщо все зроблено швидко і кваліфіковано, приживлюваність стопроцентна. Завдяки могутньому кореню щепи інтенсивно ростуть. Але їм постійно потрібно приділяти увагу: зв'язати між собою і прикріпити до опори; обв'язку на пеньку своєчасно послабити, а то й зняти зовсім; ні в якому разі не допустити, щоб кінці ростучих пагонів пошкодила попелиця; своєчасно видалити непотрібні пагони, тобто сформувати крону. Таким чином, за кілька років виростає міцне дерево, яке ще довгий час буде плодоносити.

І. Ю. Ромоданов,
м. Сміла

Пластилін — чудова замазка

Не погоджуюсь з В. Ю. Кошельником, який у статті «Врахуйте при щепленні» («ДСГ» № 2 за 1993 р.) категорично виступає проти пластиліну як замазки під час щеплення.

Хоч дуже великого досвіду ще не маю, але з пластиліном мені доводилось в садівництві мати справу, про що і хочу розповісти. Зауважу також, що садівництвом займаюсь в основному з цікавості, а не заради якоїсь вигоди, тому багато експериментую.

Щепив одного року в середині лютого 4 деревця груші. Живці використовував як нормальні, так і з сплячими бруньками. Коли прийшла весна, то всі щепи почали розвиватись, лише із сплячими бруньками запізнювались на 3—4 дні. Однак щепи були дуже слабкими, утворили по 3—4 маленьких листочки, а далі і зовсім припинили ріст.

На нещеплених деревах приріст досягав уже 10—15 см, а мої щепи не подавали ніякої надії. Свою невдачу я зарахував на раннє щеплення. І тут згадав про пластилін. Хочу зауважити, що я уже знав про його корисні властивості. Познімав усі бандажі і добре обмазав місце щеплення пластиліном. І сталося просто диво: щепи дуже скоро ожили та інтенсивно пішли в ріст. На осінь приріст становив 0,7—1,1 м.

Хочу розповісти і про лікувальні властивості пластиліну. Йдеться про хворобу, яку в народі називають раком дерева, тобто коли на стовбурі або на гілці утворюється чорна пляма, кора присихає, а якщо стовбур невеликого діаметра, то за літо пляма може покрити його повністю і дерево гине.

Якщо такій рані вже кілька років, а дерево живе і бореться з хворобою, то вона набуває вигляду ямки. Слід зауважити, що ні в якому разі не треба розчищати краї рани, бо можна пошкодити живі тканини. Замість цього слід щільно замазати всю рану, а особливо краї на стику живих клітин з мертвими, розм'якшеним пластиліном. Товщина покриву — не менше 5 мм. Протягом літа на окремих деревах рани заростають на 5 см і більше. У спекотливі дні слід перевірити замазку, бо в процесі заростання краї пластиліну відстають і їх треба знову притиснути й добре розтерти, щоб зберігалась герметизація. Якщо дерева ще тонкі, то краще зробити бандаж.

П. І. Юрківський,
292610, Львівська обл.,
м. Самбір, вул. Коновальця, 32

4

Захист цитрусових у закритому грунті

В умовах захищеного грунту на цитрусових часто проявляються такі хвороби: фітофтороз, сіра гниль, антракноз, бородавчатість (парша), меланоз і чернь. В окремих випадках зустрічаються також філостиктоз, аскохітоз, септоріоз, фузаріоз і південна коренева гниль. Із субтропіків і тропіків з садивним матеріалом можуть бути завезеними такі хвороби, як мальсекко, макрофомоз, диплодіоз, бактеріальний некроз, псорозіс, стабборн, імпетратура тощо.

Фітофтороз. Уражуються всі вегетативні і генеративні органи, особливо листки, пуп'янки, зав'язь і плоди. На листках з'являються невеликі брунатні плями. З часом вони розростаються і стають темно-коричневі. Пуп'янки, зав'язь і плоди покриваються спочатку втиснутими коричневими плямами, які потім збільшуються у розмірі, темніють і можуть покрити їх цілком. Гнилі плоди, ніби обпарені, мають неприємний запах. В сухих умовах вони зморщуються, твердіють, муміфікуються. В окремих випадках хвороба проявляється у формі некрозу кори і загнивання кореневої системи.

Джерелом інфекції є уражені частини рослин (коріння, коренева шийка, штамб, гілки, пагони й плоди), де збудники можуть зберігатися грибницею, ооспорами і хламідоспорами. Гриби розвиваються також на яблуні, рицині, багатьох овочевих і квіткових рослинах, які можуть стати додатковим джерелом інфекції.

Сіра гниль. Уражуються переважно листки, квітки, зав'язь і плоди, рідко пагони й гілки. На листках спочатку утворюються окремі буруваті плями, які поступово збільшуються і набувають бурого чи темно-сірого забарвлення. Квітки і зав'язь загнивають, покриваються сірим пухнастим нальотом і обпадають. На плодах з'являються світло-бурі, пізніше темно-бурі плями з сірим нальотом. Уражені пагони стають червонувато-брунатними, бурими або темно-сірими і засихають. На гілках хвороба може проявлятися у вигляді глеєтечі і спричиняти їхнє відмирання.

Зберігається збудник сірої гнилі грибницею, конідіями і склероціями в уражених рослинах, а також рослинних рештках на поверхні грунту.

Антракноз. Проявляється на всіх надземних органах рослин. Молоді листки (менше 2 см у діаметрі) чорніють, в'януть і осипаються. Листки, які закінчили ріст, покриваються спочатку блідо-зеленими, потім світло-коричневими або темно-бурими плямами з тонким брунатним обідком. Пуп'янки темніють і осипаються. На зелених плодах утворюються світлі плями, які з часом стають темно-коричневими і можуть охоплювати їх повністю. Пагони мають спочатку брунатне забарвлення, а потім стають світло-сірими з великою кількістю чорних подушечок і відмирають. Кора гілок і штамба набуває коричневого забарвлення, руйнується і відшаровується.

Збудники антракнозу зберігаються в уражених органах рослин грибницею.

Бородавчатість. Проявляється на листках, зелених пагонах і плодах у процесі їхнього інтенсивного росту. На молодих листочках і пагонах з'являються дрібні круглясті світло-жовті плями. Згодом вони збільшуються і набувають вигляду бородавок жовто-рожевого або світло-оранжевого кольору. Сильно уражені листки зморщуються і деформуються. Хворі пагони відстають у рості, викривляються і часто відмирають. Молоді зелені плоди покриваються бородавками неправильної форми, які часто зливаються у шорсткі струповидні ділянки. Колір бородавок може змінюватися від кремового до блідо-рожево-жовтого. Поряд з бородавками з'являються кіркоподібні нарости, які викликають деформацію плоду.

Зберігається патоген грибницею і конідіями в уражених органах цитрусових.

Меланоз. Уражуються коренева шийка, штамб, гілки, пагони, листки й плоди. На кореневій шийці, штамбі і гілках хвороба проявляється відмиранням кори, яке супроводжується глеєтечею. Мертва серцевина деревини стає білою. На пагонах і листках з'являються втиснуті цятки, які згодом набувають опуклої форми і послідовно набирають жовтувато-брунатного, червонувато-коричневого і навіть зовсім чорного забарвлення з блискучою поверхнею і оточуються світлою смугою. Сильне ураження покриває пагони тріщинами, а листки при цьому втрачають нормальний зелений колір. Плоди можуть заражатися відразу ж після їхнього формування і до досягнення ними близько 3/4 своєї величини. Спочатку на них утворюються дрібні, опуклі, жовті, бурі чи червонувато-брунатні плями. З часом вони стають чорно-бурими і можуть покривати увесь плід. Зрілі плоди не уражуються збудником меланозу.

Фітофтороз

Джерелом інфекції є уражені органи рослин, у яких патоген зберігається грибницею.

Чернь. На поверхні листків, гілок і плодів утворюється чорний грибний наліт. За інтенсивного розвитку хвороби з'являється суцільна грибна плівка, яка інколи покриває всю поверхню уражених органів рослин. Чернь викликає поступове пожовтіння і відмирання листків. Збудниками хвороби є різні гриби, які оселяються на виділеннях попелиці і щитівок, а також на пилку рослин, грунтовій куряві тощо.

Філостиктоз. Проявляється на листках, переважно нижньому ярусі крони дерева у вигляді світло-брунатних плям з темним обідком. Пізніше в центрі плям з двох сторін листка утворюються коричневі крапки — пікніди патогену. Зберігається гриб пікнідами з пікноспорами на уражених листках.

Аскохітоз. На листках розвиваються сірувато-коричневі плями із слабо вираженим коричневим обідком. Інколи плями з'являються на пагонах і можуть викликати їх відмирання. У межах плям утворюються коричневі

Шкідники та хвороби

пікніди. Зберігається гриб в уражених тканинах рослин грибницею і пікнідами з пікноспорами.

Септоріоз. В залежності від збудника, який викликає цю хворобу, на листках можуть утворюватися різні плями: великі кругляcто-еліптичні або неправильної форми, сірувато-білі з темно-брунатним або бурим обідком; багаточисельні круглясті зеленувато-сірі чи жовто-коричневі без обідка; круглясті, еліптичні чи неправильної форми брунатно-червонуваті з бурим обідком. Такі ж плями з'являються на уражених дозрілих плодах. На плямах розміщуються чорні пікніди.

Збудники септоріозу зберігаються на уражених листках цитрусових пікнідами з пікноспорами.

Фузаріозне в'янення. У хворих молодих рослин спостерігається побуріння і загнивання кореневої шийки, внаслідок чого вони в'януть. На ураженій тканині утворюється білий або рожевуватий наліт, рідко оранжеві чи то рожевуваті подушечки.

Зберігається гриб в грунті хламідоспорами, а інколи і склероціями.

Південна коренева гниль. Захворювання починається з кореневої шийки у вигляді невеликої бурої плями, яка розростається і охоплює стебло, внаслідок чого сіянці засихають, починаючи з верхівки. В уражених місцях утворюється біла або світло-жовта грибниця, на якій формуються дрібні червонувато-жовті склероції. Джерелом інфекції є грунт, де патоген зберігається склероціями.

Заходи боротьби

Щоб запобігти розвитку хвороб цитрусових у закритому грунті, застосовують комплекс профілактичних і лікувальних заходів.

Важливе значення має вирощування стійких до хвороб сортів

Антракноз

(наприклад, лимон Новогрузинський, Діаскурія, Майєра тощо). Сильний розвиток і розповсюдження фітофторозу передбачає вирощування цитрусових на стійких до хвороби підщепах. Такими є трифоліата, кінкани і бігарадія. Для окулірування необхідно заготовляти живці тільки на раніше апробованих здорових маточних деревах. Це запобігає розповсюдженню фітофторозу, сірої гнилі, вірусних та інших хвороб.

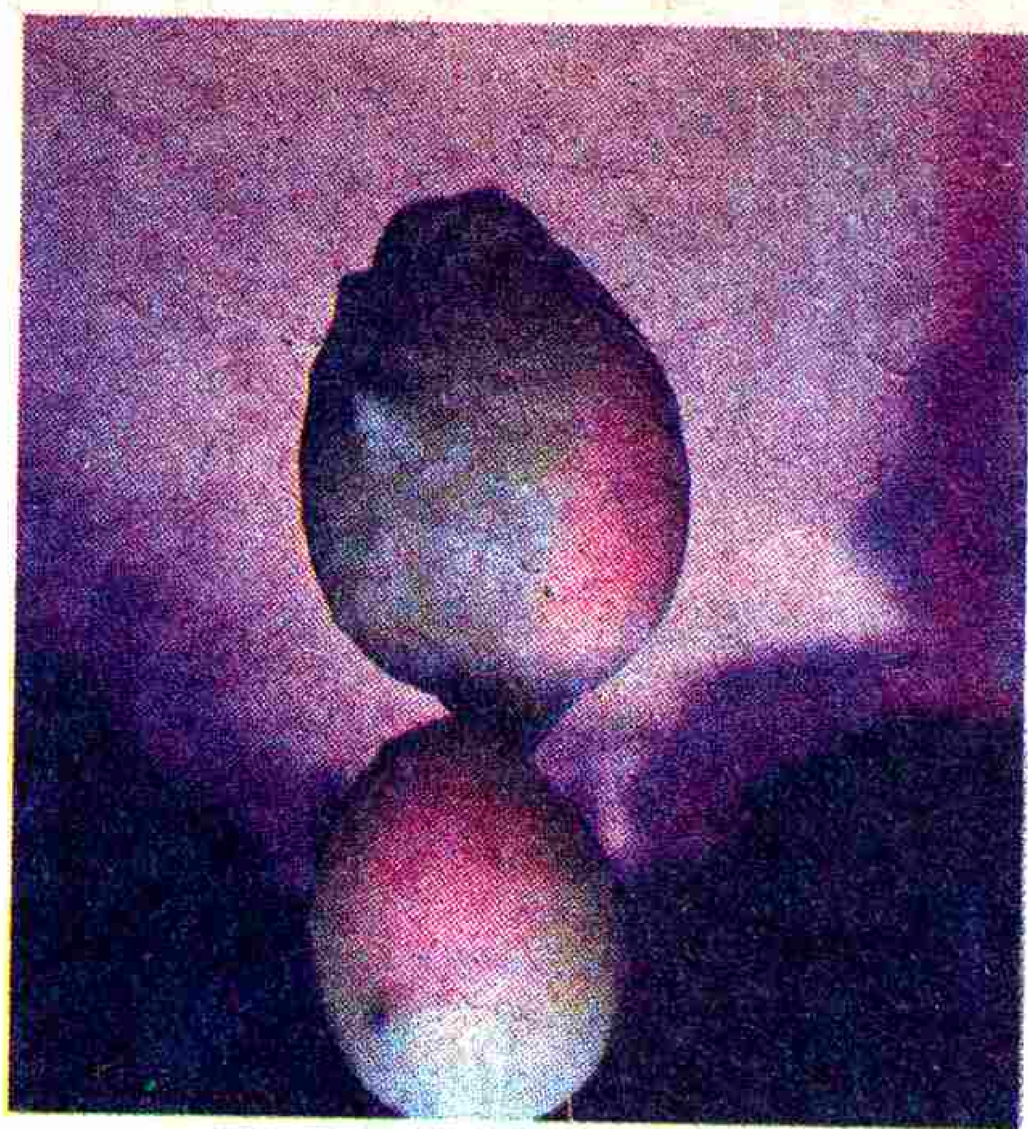
Проти збудників в'янення сіянців протруюють насіння трифоліати та інших порід цитрусових 80%-ним ТМТД з розрахунку 5 г на 1 кг.

Для одержання стійких до хвороб сіянців і саджанців необхідний своєчасний і якісний догляд за рослинами: внесення добрив на основі аналізу грунту; регулярні поливи; вирізування частин сіянців з ознаками антракнозу, бородавчатості, сірої гнилі, аскохітозу та інших хвороб; видалення і знищення саджанців, сильно уражених грибними, бактеріальними і вірусними збудниками хвороб.

Якщо є коренева гниль на сіянцях понцірус трифоліата та інших підщепах цитрусових, хворі рослини вирвати і знищити, а грунт і здорові рослини обробити 1%-ною суспензією 80%-ного полікарбацину або 1%-ною суспензією 50%-ного картоциду. 2—3 рази обприскують з інтервалами 5—8 днів. Норма витрати робочої рідини — 1—1,5 л/м². Слід старанно перевіряти саджанці перед садінням. При виявленні фітофторозу корені і кореневу шийку рослин дезинфікувати 1%-ним розчином мідного купоросу, занурюючи в нього на 5—6 хв, а потім промити у воді або провести термічне знезараження за температури 43,3°С протягом 6—10 хв, 44° — 4—8 хв і 44,5° — 3—6 хв.

Потрібні також регулярні обстеження дерев з метою виявлення і ліквідації джерел інфекції. Уражені дерева цитрусових, безнадійні для лікування, слід видалити, на інших — вирізати сухі гілки; рани дезинфікувати 1%-ним розчином мідного купоросу і змастити садовим варом або бітумною фарбою; опале листя, уражену зав'язь і плоди зібрати і знищити. Не слід забувати про внесення мікроелементів (кобальту, магнію, міді), які сприяють підвищенню стійкості цитрусових до антракнозу, фітофторозу та інших хвороб.

Для захисту цитрусових від глеєтечі у молодих дерев стовбур і скелетні гілки протягом вегетації треба обприскувати 1%-ною

Бородавчатість

бордоською рідиною або такої ж дії препаратами, а у плодоносних — восени обробити сумішкою вапна (10 частин), глини (10 частин) і одного із фунгіцидів (2 частини мідного або залізного купоросу).

Гумозні рани на кореневій шийці, стовбурі і скелетних гілках лікують із зачищенням кори. Рани обрізують, захоплюючи до 2 см прилеглої до неї здорової тканини, і дезинфікують ці місця 1%-ним розчином мідного купоросу або іншими препаратами, обов'язково покриваючи рани бітумною фарбою, бордоською пастою, сірчаною пастою, асфальтовим лаком, садовим варом або петролатумом, які захищають їх від повторної інфекції і сприяють швидкому утворенню калюсу. Добрі результати дає також замазка, яка містить 70% нігролу і 30% деревного попелу, або з глини і вапна (2:1) чи нігрол, віск і каніфоль (1:1:1).

В системі хімічного захисту цитрусових від фітофторозу, сірої гнилі, антракнозу, меланозу, бородавчатості, макрофомозу, диплодіозу, черні і плямистостей листків проводять чотири обробки рослин одним із препаратів: 1%-ною бордоською рідиною, 0,6%-ною суспензією 50%-ного картоциду, 0,4%-ною суспензією 90%-ного хлорокису міді, 0,5% суспензією 50%-ного фталану або каптану, 0,5%-ною суспензією 80%-ного полікарбацину чи поліхому перед кожним періодом росту пагонів (лютий, травень, червень, вересень). Обприскування дерев бордоською рідиною припиняють за 15 днів до збирання плодів, картоцидом — за 30 днів, а іншими препаратами — за 20 днів.

Ю. В. Калюжний,
кандидат біол. наук,
доцент Українського
аграрного університету

Жук-кравчик на дачних ділянках

Маємо земельну ділянку в Обухівському районі Київської області. Не встигнуть вирости чи капуста, чи суниці, як їх ущент з'їдає якийсь жук. Як це він робить? Підповзає до рослини, щелепами просто стриже листочки, пагінці і тут же поспішає затягнути свою здобич до нірки. Хоч не йди з ділянки і чатуй на кожного. Збираю його і навіть викопую з нірок, та остаточно вивести не можу.

Порадьте, як позбутися цього маленького чорного «агресора».

А. В. Медведкова,
м. Київ

Землі, не зайняті для сільськогосподарського використання, а інколи і зайняті (випаси, посіви багаторічних трав, недоброякісно окультурені ділянки та в перші роки після окультурення), можуть заселятися жуком-кравчиком. На розорених і добре доглянутих сільськогосподарських угіддях його не буває.

Кравчик — жук чорного кольору, довжиною 15—23 мм, з великою головою і добре розвинутими щелепами та кінцівками. Вусики булавоподібні, не літає.

На Україні поширений у південному Поліссі, Лісостепу та північній частині Степу. В місцях заселення жуки викопують нірки завглибшки 50—60 см складної конфігурації. Такі підземні «споруди» є місцем захисту кравчика і розвитку його личинок, яким дорослі жуки заготовляють поживу на зразок силосу. Затягнуті в нірку рослини вони подрібнюють і складають в окремі комірки, куди потім самка відкладає одне яйце. Для цього кравчик використовує практично всі трав'янисті рослини і молоді дерева. Міцними щелепами жук відкушує сходи і молоді рослинки, а якщо зробити цього не може, задовольняється окремими листками або бруньками. Щодо трав'янистих рослин (огірки, помідори, листя картоплі, моркви, буряків і особливо суниць), то з ними в жука проблем практично немає: він може відкусити рослину і цілою або частинами затягує в нірку.

Якщо така заготівля корму набуває масового характеру, вона, звичайно, зачіпає інтереси людини, і жука-кравчика нарікають шкідником, забувши його корисну діяльність у грунто- та гумусоутворенні, мінералізації тощо.

Захистити рослини від кравчика не складно. Найефективнішим способом, особливо на невеликих площах, є обкопування ділянки з того боку, звідки приходять шкідники, канавками завглибшки 20—30 см; ширина канавки зверху повинна бути менша, ніж унизу, це не дасть змогу жукам перелазити. Коли кравчиків дуже багато, канавки можна обпудрювати 12%-ним дустом ГХЦГ (5 г на 1 пог. м). Якщо й це не допомагає, доводиться застосовувати хімічні засоби, але дуже обережно.

Обробляти пестицидами потрібно тільки вузеньку смужку (3—4 м) цілинних земель з поселеннями кравчика вздовж культурних посівів. Якщо такою вузенькою смужкою буде випас, то цього робити не можна, а краще обробити смужку сільськогосподарських культур, встановивши там відповідне оголошення про небезпеку і не пускати туди тварин з випасу.

Застосовувати слід хімічні препарати кишкового та контактного впливу, які мають короткий період дії та швидко розкладаються до нетоксичних елементів (звичайно, з дозволених для використання на присадибних ділянках). Один з таких рекомендованих пестицидів — карбофос 50%, к. е., який можна в даному випадку використовувати в концентрації 0,1—0,2%.

На присадибних і дачних ділянках отрутохімікатами потрібно користуватися щонайменше, краще застосовувати агротехнічні методи, запроваджувати високу культуру землеробства, тобто створювати оптимальні умови для розвитку сільськогосподарських культур, які водночас є стримуючим фактором масового розмноження шкідників та хвороб.

М. Г. Шкаруба,
канд. біол. наук, доцент УДАУ

Багатоніжка шкодить суниці

У західних та поліських районах України часто зустрічається багатоніжка — ківсяк крапчастий, який пошкоджує буряки, моркву, картоплю та ягоди суниці. Якщо цих культур немає, шкідник живиться відмерлими частинами рослин, черв'яками та загиблими комахами.

Багатоніжка має черв'якоподібне тіло (до 5 см й довше), яке складається з голови та багатьох члеників. Кожний членик має дві пари коротких ніжок. Шкідник веде прихований спосіб життя. Удень він ховається під опалим листям, рештками рослин та грудками грунту, на поверхню виходить звичайно уночі або в хмарні, дощові дні. Якщо його потурбувати, скручується у вигляді годинникової пружини.

Багатоніжки розмножуються яйцями, які вони відкладають купками у грунт або під укриття на його поверхні. Найчастіше зустрічаються у вологих затемнених місцях. Щоб зменшити вологість грунту і тим самим не приваблювати багатоніжок на плантації суниці, слід застосовувати солом'яну підстилку. Ефективним також є виловлювання їх на принаду із скибок картоплі, буряка або моркви. Принаду розкладають на ніч, а вдень з-під неї вибирають і знищують шкідника.

Якщо багатоніжок багато, а в господарстві немає тварин, курей та іншої птиці, можна до початку достигання суниці застосовувати отруйні принади. Для цього скибки картоплі та коренеплодів витримують протягом 20 хв в емульсії або суспензії бензофосфату, кварку (10%-ні концентрати емульсії — к. е. і 10%-ні змочувані порошки — з. п.) — 6 г, карбофосу (10%-ний к. е.) — 9 г, перметрину (10-ний к. е. і 10%-ний з. п.) — 2,5 г, перметрину, кілзару (5%-ні к. е. і 5%-ні з. п.) — 5 г, все з розрахунку на 1 л води. Принади розкладають у міжряддях суниці.

Щоб запобігти отруєнню птахів, принади краще накрити горщиками або банками. На початку достигання суниці принади збирають й закопують у грунт на глибину до 1 м.

В. М. Ткачов,
ст. наук. співробітник
Інституту садівництва

Шкідники та хвороби

Кучерявість листків персика

Хвороба поширена в усіх районах вирощування персика. Уражує листки, пагони, зрідка плоди. Проявляється рано навесні, незабаром після розпускання листя. Уражені молоді листки потовщуються, стають кучерявими з дуже нерівною пухирчасто-хвилястою поверхнею, набувають рожево-фіолетового або світло-зеленого забарвлення, швидко засихають і опадають. Уражені молоді пагони потовщуються, часто викривляються, більшість з них відмирає. На уражених плодах спочатку утворюються пухирчасті здуття, потім вони зморщуються і розтріскуються.

При сильному розвитку хвороби дерева повністю втрачають листя. Це викликає масове обпадання зав'язі, а ті плоди, що залишилися на деревах, стають недорозвинутими. Продуктивність різко знижується.

Хворі дерева ослаблюються, вони відстають від здорових в рості і розвитку, взимку дуже пошкоджуються морозом, а потім у них розвивається камедетеча.

Навесні через 10—12 днів після проявів хвороби на нижньому боці листків з'являється білуватий або сіруватий воскоподібний наліт: спороношення гриба-збудника хвороби, який складається із сумок з сумкоспорами. Достигаючи, сумки розривають кутикулу листка, і сумкоспори розсіваються по саду. Вони потрапляють у тріщини кори, на камедь, поміж лусочок бруньок і там зимують. Збудник хвороби може зимувати також у сумчастій стадії в уражених листках та міцелієм в уражених пагонах. Навесні під час розпускання бруньок сумкоспори проростають і заражають молоді листки. Коли уражена верхівкова брунька в точці росту минулорічного пагона, новий пагін теж розвивається ураженим. Процес ураження сумкоспорами, що перезимували, триває протягом всього періоду формування молодих листків. Листки, які вже мають двотижневий вік, не уражуються.

Масовому розвитку хвороби сприяє прохолодна дощова погода.

Відносно стійкі до кучерявості сорти персика Київський ранній, Червонощокий, Пухнастий ранній, Соковитий, Антон Чехов, Прекрасний, Радянський.

В боротьбі з кучерявістю листків персика застосовують комплекс заходів. Восени або рано навесні до розпускання бруньок збирають та спалюють опале листя, а також вирізують і знищують уражені пагони та розетки листків під час обрізування дерев. Навесні до утворення сумкоспор, як тільки проявилась хвороба, вирізують та спалюють пагони з ураженими молодими листками.

На початку набрякання бруньок дерева слід обов'язково обприскати 3%-ною бордоською рідиною. У прохолодну дощову погоду, коли затягується початок цвітіння, вдруге обприскують у фазі малинового бутона 1%-ною бордоською рідиною або 0,3%-ною суспензією хлорокису міді (30 г на 10 л води). Відразу після цвітіння обприскування 0,3%-ним хлорокисом міді повторюють. Ефективність обробки значною мірою залежить від якості бордоської рідини.

Щоб правильно приготувати 10 л 1%-ної бордоської рідини, треба мати три пластмасових або емальованих відра чи дерев'яні бочки. В одне відро наливають трохи гарячої води, розчиняють в ній 100 г мідного купоросу, після чого додають холодну воду, щоб одержати 5 л розчину. В другому відрі розчиняють 120—130 г свіжогашеного вапна і також додають воду, щоб мати 5 л вапняного молока. Вапняне молоко проціджують, а потім вливають в нього, а не навпаки, розчин мідного купоросу, ретельно розмішуючи рідину. Якщо готують 3%-ну бордоську рідину, то мідного купоросу та вапна беруть відповідно 300 і 350 г.

Бордоська рідина повинна мати блакитний колір і слабколужну реакцію (pH 8—9). Якщо рідина має кислу реакцію (pH 5—6), до неї додають вапняне молоко.

Якість бордоської рідини краще перевіряти універсальним індикаторним папером з pH від 0 до 14. Якщо універсального паперу немає, застосовують синій лакмусовий папір, який при змочуванні бордоською рідиною не повинен червоніти.

Найпростіший спосіб перевірки якості бордоської рідини — змочування рідиною цвяха або ножа. Якщо з'являється бурий наліт, треба додати до бордоської рідини вапняне молоко.

В. М. Ткачов,
ст. наук. співробітник
Інституту садівництва УААН

Чим хворіють кімнатні рослини

Із шкідників найчастіше на кімнатних рослинах з'являються попелиці, щитівки, червець, павутинний кліщ, трипс та ногохвістки. Вони малопомітні, в молодому віці дуже рухливі, швидко розмножуються і легко ушкоджують рослини, які поруч. У таких випадках заражені рослини треба відокремити від здорових, а далі вжити заходів для знищення шкідників.

Попелиці — дрібні комахи зеленого, чорного або бурого кольору. Живуть колоніями, живляться соком рослин. Розмножуються надзвичайно швидко і за короткий час, якщо не вжити заходів, можуть вкрити всю рослину, і вона гине. У рослин, ушкоджених попелицею, викривляються верхівки пагонів, а молоде листя скручується.

Для знищення попелиць всі ушкоджені частини рослин треба обмити мильною водою з гасом (50 г мила, 0,35 л гасу, 0,5 л гарячої води, добре збовтати, а потім, доливаючи холодну воду, довести об'єм розчину до 3 л). Якщо хворих рослин небагато, досить в 0,5 л води розчинити шматочок мила і додати 50 крапель гасу.

Оскільки розчин вбиває лише комах і не діє на їх яйця, обробку рослин необхідно провести кілька разів з інтервалом 7—10 днів. Через день після обробки обмивають рослини чистою водою.

Можна обмити рослини настоєм тютюну (2 сигарети на 1 л гарячої води, витримати 2—3 дні).

Щитівки — дрібні комахи, тіло яких вкрите воскоподібним щитком зверху, а іноді і знизу. У молодому віці щитівки ледь помітні неозброєним оком і дуже рухливі. Вони розлазяться по рослині і щільно присмоктуються до листя або стебла, де й залишаються назавжди, вкриваючись воскоподібним щитком. Вони відкладають величезну кількість яєць. З них вилуплюються нові особини, які розповзаються по рослині.

Щитівки висмоктують сік рослини. На листках, де є щитівка, з'являються жовті плями, пагони всихають, рослини хиріють і гинуть.

Знищують щитівок так: знімають їх щіточкою або гострою паличкою, а потім змивають мильною водою, через день рослину обмивають чистою водою. Таку обробку повторюють не менше 5 разів через кожних 5—6 днів протягом 1—1,5 місяця. Якщо пропустити строки обробки, користі не буде.

Можна також протирати листя соком ріпчастої цибулі.

Червець — дуже небезпечний шкідник. Личинки його дуже рухливі і швидко розмножуються. Рослина, ушкоджена червецем, здається вкритою білим пухом. Личинки самки висмоктують сік з рослин.

Боротьба з червецем полягає у збиранні паразитів щіточкою або ваткою, після чого обмивають ушкоджені місця мильною, а наступного дня чистою водою. Якщо у рослин грубі шкірясті листки, обтирають місця розселення шкідника ватою, змоченою в суміші спирту і води.

Павутинний кліщ — червоний павучок, ледь помітний неозброєним оком, поселяється на нижній поверхні листків під білою павутинкою. Одна самка відкладає 180 яєць. Через 2—7 днів з яєць виходять личинки. Кліщ живиться соком рослин. Ушкоджені листки жовтіють і засихають. Павутинний кліщик дуже швидко розмножується, коли сухе повітря і висока температу-

ра. Тому першим заходом боротьби є обприскування рослин водою та обмивання нижньої частини листків мильно-гасовим розчином. Перед обмиванням треба знімати павутиння, тому рослину ставлять під сильний струмінь води.

Трипс — дуже дрібна крилата темно-бура комаха, живе на нижньому боці листків. Личинки її, як і дорослі комахи, живляться соком рослин. Ушкоджені листки відмирають. Трипс інтенсивно розмножується. Вже наступного дня після кладки яєць вилуплюються личинки. Боротись проти трипса можна регулярним обмиванням рослин мильною, а наступного дня чистою водою.

Ногохвістки — дуже дрібні білі комахи, що мають на кінці черевця виделчастий виріст, за допомогою якого вони стрибають. Живуть в сирих місцях, серед моху. У грунті вазонів з'являються внаслідок надмірного поливання. Комахи не шкодять рослині. Вони є сигналом того, що земля почала закисати від перезволоження і корені рослин можуть загнити. Поливання слід припинити, поки грунт не просохне. Якщо корені почали гнити, рослину треба пересадити в свіжу землю, попередньо обрізавши усі пошкоджені корінці і присипавши зрізи товченим деревним вугіллям.

Для обприскування рослин, уражених сисними комахами, використовую і такий розчин: 200 г порошку піретруму настоюю 12 годин в 10 л води, потім відціджую і на 1 л води беру 50 мл настою та 50 г мила.

Хвороби. **Борошниста роса.** Ураження має вигляд сірого нальоту на верхній або нижній поверхні листків чи на обох. Наліт швидко поширюється, листя в'яне і обпадає. Рослина стає кволою і гине.

Виявивши захворювання, видаляю уражені частини, а потім рослину обпудрюю сірчаним цвітом. Це слід робити при яскравому сонячному світлі та температурі 25—27°С.

Борошниста роса несправжня. Сірий наліт утворюється лише на нижній частині листків, зверху, над ураженими місцями — прозорі, безколірні маслянисті плями, які згодом жовтіють. Пізніше плями збільшуються, уражені тканини стають коричневими. Рослина скидає листя.

Засоби боротьби: обрізування, збирання і знищення уражених частин; своєчасне поливання; прочищення та формування крони; провітрювання рослин. Рекомендується для профілактики обприскувати рослини 1%-ним розчином бордоської рідини.

Бура гниль кореневої шийки. Коренева шийка розм'якшується, чорніє і рослина гине. Слід видалити і знищити уражені частини чи всю рослину, усунути надмірну вологість грунту і повітря, грунт розпушити. Бажано також побілити стелю і стіни приміщення вапняним молоком з домішкою 2—3% мідного купоросу.

Н. Ю. ЗОРІЙ,
Ів.-Франківська обл.

Рябoтиння тюльпанів

До мене звернулось чимало читачів «ДСГ» з проханням поділитись досвідом, як боротися з цією хворобою. Оскільки я не в змозі відповісти кожному з них окремо, прошу надрукувати мою статтю в журналі.

Рябoтиння тюльпанів — дуже поширена й небезпечна хвороба вірусного походження, ліків від якої поки що немає.

На неї хворіють переважно пізні тюльпани, бо в той час, коли вони зацвітають, на городі дуже багато комах, які переносять віруси рябoтиння з хворих рослин на здорові. Дротяники, слизняки та капустянка (вовчок) теж розповсюджують це лихо. Зрештою, завинити може і сам квітникар, якщо перед тим, як зрізувати квіти та обробляти землю, забуває дезинфікувати свій ніж та садовий інвентар.

Розрізняють світле і чорне рябoтиння тюльпанів. Перше уражує світлокольорові сорти, а друге — темнокольорові (червоні, бурякові та фіолетові тюльпани). Проявляється хвороба так: спочатку на листках утворюються блідо-зелені смуги та плями, потім їх можна помітити на зелених бутонах, а коли ті розкриваються, жовті та білі смуги виступають на пелюстках світлокольорових, а чорні — темнокольорових тюльпанів. Дехто вважає, що тюльпани перезапилюються і тому змінюють колір. Але насправді — це рябoтиння пелюсток. Щоб запобігти йому, треба вживати таких заходів:

не купуйте на базарі підозрілі на хвороби цибулини та дітки тюльпанів, а якщо ви їх придбали, посадіть на певній відстані від інших тюльпанів і протягом одного — двох років простежте, чи вони не хворіють;

один — два рази на тиждень уважно оглядайте квітник і за будь-якої підозри на хворобу (відстають у рості, на листках виступають світлі смуги чи плями) негайно й безжалісно видаляйте хвору рослину з ділянки. Для цього обережно розворушіть землю навколо неї, потім вирвіть її разом з корінням і спаліть, а місце, де вона росла, залийте 5%-ним розчином хлорного вапна, формаліну або марганцівки. Якщо немає цих речовин, то

Монарда трубчаста

Серед лікарських і пряносмакових рослин, які вирощують садівники-аматори, помітне місце займають усім відомі м'ята перцева, меліса лимонна, котяча м'ята та ін. І мало хто знає, що з великою користю для себе їх можна доповнити монардою трубчастою, одним з різновидів якої є рута червона.

Батьківщиною монарди трубчастої вважають країни американського континенту. Але вона добре почувається на всій території України, хоча й досі не дуже поширена. Донедавна ця рослина була відома як один з інгредієнтів для ароматизації вермутів. В останні роки вона привернула до себе увагу вчених як ефіронос широкого спектру біологічної дії. Монарду та її ефірну олію з успіхом можна використовувати не лише у парфюмерній і харчовій промисловості, а й у медицині як рослину-фітонцидоносій з яскраво виявленими бактерицидними та фунгіцидними властивостями.

У природі й на городі

Квітник

можна скористатися крутим окропом;

ні в якому разі не давайте зацвісти хворій рослині, бо бджоли та комахи обов'язково рознесуть її пилок на сусідні квіти й наступного року кількість хворих рослин значно збільшиться;

через кожних 2—3 роки міняйте місце вирощування тюльпанів і повертайте їх на старе місце не раніш як через 4—5 років;

оскільки на кислих грунтах тюльпани хворіють частіше, внесіть на грядку, де збираєтесь їх вирощувати, деревний попіл або крейду (200 г на 1 кв. м.);

не садіть тюльпани після цибулі, капусти, моркви та петрушки, бо після них вони завжди хворіють. Найкращі попередники — зернобобові, картопля, часник та помідори;

висаджуйте тюльпани тоді, коли температура грунту не перевищує 9° і обов'язково в річковий пісок. Зробіть рівчачок, насипте на дно пісок, розкладіть цибулини або дітки, обпудріть їх будь-яким фунгіцидом, прикрийте піском, а потім землею. Піску бояться дротяники та вовчки;

тюльпани білого, жовтого кольору та сорти вірусного походження (Художник, Ріга, Президент Кеннеді тощо) висаджуйте якомога далі від інших сортів (у другому кінці городу);

не намочуйте цибулини та дітки перед садінням у розчині будь-яких хімікатів, краще обпудрити їх сухими препаратами;

щоб квіти не пошкоджувалися попелицею та іншими комахами, обприскуйте їх (особливо наприкінці квітня та на початку травня) відварами тютюну, гіркого перцю або настоянками трави полину, деревію, листя кульбаби тощо.

Після роботи на ділянці необхідно продезинфікувати інвентар (сапу, лопату, граблі та ін.), а також ящики для зберігання садивного матеріалу в 5%-ному розчині хлорного вапна або мідного купоросу.

Якщо, збираючи тюльпани, користуєтесь старими лезами для гоління, кожну квітку зрізуйте окремим лезом, а після роботи прокип'ятіть їх протягом однієї години. Під час декапітації тюльпанів, тобто зриванні їх голівок, правою рукою знімайте квітку, а лівою (у матерчатій рукавичці) прикривайте її від сусідніх рослин, щоб на них не потрапили краплі соку. Цю операцію краще робити після полудня, коли рослини трохи прив'януть.

Тюльпани викопуйте щороку тоді, коли в них пожовкне листя. Потім гарно просушіть їх протягом тижня на повітрі у затінку, почистіть. Зберігайте до садіння у сухому, темному та прохолодному місці (в коморі, наприклад). Якщо ретельно виконувати усі ці заходи, тюльпани завжди будуть здорові.

Г. П. Ковальов,
Краснодарський край,
м. Томашевськ, а/с № 35

Доведено, що в присутності ефірної олії монарди збільшується чутливість мікроорганізмів, зокрема стафілококка і кишкової палички, до дії антибіотиків.

У харчовій промисловості завдяки гіркому смаку монарду трубчасту використовують як замінник імпортованого чорного перцю в сухих пряних сумішах та під час виготовлення овочевих маринадів.

Якщо до цього додати, що монарда трубчаста є хорошим медоносом — довго квітує (з червня по вересень) і добре приваблює бджіл, то можна сподіватись, що хоч кілька кущиків цієї рослини незабаром стануть окрасою вашої присадибної ділянки.

Монарда трубчаста — багаторічна трав'яниста рослина. Трирічний кущ має 50—80 добре облистнених стебел висотою 80—120 см, які закінчуються щільними кулеподібними квітками діаметром 3—5 см від білого до фіолетового кольору.

Розмножується насінням або поділом куща. Один маточний кущ може дати близько 15 саджанців. Висаджують їх рано навесні. Того ж року рослини цвітуть і дають насіння. Не зібране вчасно насіння осипається й навесні дає дружні сходи, які можна використати для розмноження.

У травні висаджують у грунт 45—50-денну розсаду, вирощену з насіння. При насіннєвому розмноженні рослини цвітуть наступного року. Можна висівати насіння і безпосередньо в грунт.

Монарда не вимоглива до грунтів, але кращими для її розвитку і продуктивності є легкі вапнякові грунти на відкритих, достатньо зволожених ділянках.

Найбільшу кількість ефірної олії (до 1% від сирої маси) рослини накопичують у фазі цвітіння, причому основна його частина знаходиться у квітках і листі, значно менше у дерев'янистих стеблах, які до цвітіння втрачають листя на 20—30 см від землі. Саме на цій висоті кущі зрізують у фазі цвітіння, якщо сировину заготовляють для переробки на ефірну олію.

У квітуючих рослин аромат різкіший, тому для використання монарди як прянощів її слід заготовляти на початку бутонізації другорічних кущів.

Після зими монарда відростає рано — наприкінці березня. Вже на початку квітня молоді зелені листочки можна додавати до весняних салатів, супів, соусів, а в суміші з іншими травами в овочеві, рибні, м'ясні страви й страви з яєць, для виготовлення алкогольних і безалкогольних напоїв. Вживають монарду як сирою, так і сушеною. Сушити її потрібно обережно в затінку під навісом або у приміщенні, що добре провітрюється. Після висушування аромат монарди стає м'якшим. Висушені рослини зберігають до нового врожаю у щільно закритій скляній посудині.

Якщо не потрібне насіння монарди, то за сезон можна двічі-тричі зрізати рослини на зелень.

На одному місці монарда добре росте близько 5 років, після цього кущі треба пересадити.

О. А. Корабльова,
канд. с.-г. наук, ст. наук. співробітник,
Л. Р. Романенко,
провідний інженер,
м. Київ

Вичинка шкур

(Закінчення. Початок у № 1)

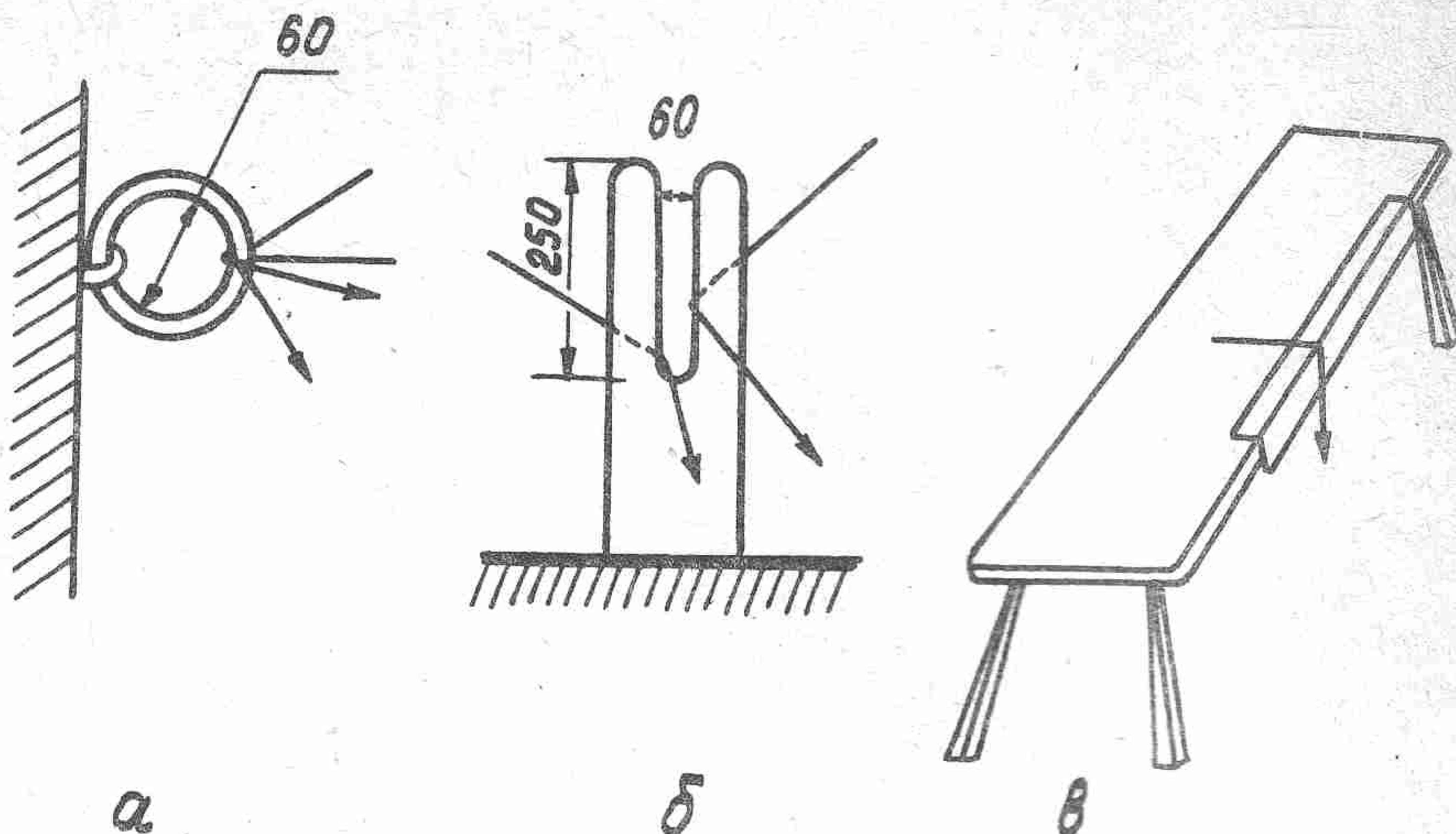

Рис. 3. Пристрій для «розбивки» шкури: А — кільце; Б — металева вилка; В — стіл.

Дублення. Шкури без дублення у випадку їх зволоження та під дією невисоких температур збігаються, стають нееластичними, твердими. Для дублення використовують різні хімікати, а також народні засоби — відвар дубової кори. З хімікатів найчастіше користуються хромо-калієвим і алюмінієво-калієвим щавлями, окислом хрому, формаліном. Найкращі результати дають сполуки хрому. В процесі дублення важливо періодично перемішувати шкури в розчині. Наводимо кілька універсальних рецептів, які можна використати для дублення шкур.

Рецепт 1. На кожен літр води додати 40 г кухонної солі та 15 г алюмінієво-калієвих або 20 г хромо-калієвих щавлів.

Рецепт 2. 1 кг сухої дубової кори варять у 5 л води протягом 30 хв. Відвар охолоджують та проціджують. На кожен літр відвару додати 30 г кухонної солі.

Дублення триває 4—12 год при температурі розчину 20—25°С. На кілограм шкури витрачається 2 л розчину (табл. 2).

Після дублення прополощіть шкуру кілька разів у воді кімнатної температури та розвісьте для просихання. Потім ще досить вологу шкуру уважно обстежте з боку міздри і, якщо є глибокі або наскрізні пошкодження, зашийте їх міцною ниткою. Тепер її потрібно висушити. Шкуру, зняту трубкою або панчохою, сушать на правилці, а зняту пластом — розтягують на фанерному чи дерев'яному щиті або на рамці. Розтягують максимально в боки міздрею догори. Слизьку вологу шкуру краще розтягувати з допомогою плоскогубців. Витягнута шкура не повинна мати складок. Фіксують її в розтягнутому положенні за допомогою цвяхів, котрі забивають, відступивши від краю міздри на 10 мм і один від одного на 10 см. Сушать шкуру при температурі зовнішнього середовища 25—30°С у приміщенні, що добре провітрюється. На сонці та поблизу печей, камінів, батарей та рефлекторів сушити не можна. Нормально просушена міздря подібна до картону середньої щільності.

Відволожування потрібне для того, щоб пом'якшити міздрю висушеної шкури і таким чином підготувати її до наступної обробки — «розбивки». Якщо шкура тонка, то можна і не відволожувати, а відразу приступити до «розбивки». У такому разі вона повинна бути трохи волога. Саме ж відволоження роблять, змочуючи міздрю 1—3%-ним водним розчином карболової кислоти за допомогою щітки або квача. Потім шкуру складають по хребту вдвоє міздрею всередину, щільно згортають у рулон, який обгортають зволоженою мішковиною, кладуть у целофановий мішок і залишають на добу під гнітом. Після відволожування міздря стає м'якою по всій поверхні і швидко сохне. Коли вона стане майже суха, приступайте до «розбивки».

Розбивка необхідна для розм'якшування шкури. Її протягують поверхнею міздри через спеціальні пристрої:

Таблиця 2

Режим дублення шкур

Вид сировини (шкура)	Кількість розчину на 1 кг вологої шкури, л	Температура робочого розчину, °С	Тривалість, год	Склад розчину, г/л					
				кухонна сіль	окис хрому	гіпосульфат натрію	сода кальцинована	хромокалієві щавлі	уротропігексаметіотетраніл
Білки	7	30	2,5	30	0,45	—	—	—	—
Лисиці, видри	8	25	12	60	1,0	—	0,5	—	—
Зайця	12	30	10	40	0,9	—	0,5	—	—
Кота	8	35	12	50	0,9	8	2,0	—	—
Кроля:									
тонка	8	35	6	50	0,9	8	0,5	—	1
середня	8	35	12	50	0,9	10	1,0	8	1
Тхора	10	28	10	40	—	—	—	8	—
Лисиці, песця, куниці, норки, соболя, фретки	12	35	6	60	4,0	—	—	—	—
Нутрії	8	35	12	40	0,9	10	1,0	8	1
Ондатри	10	35	6	30	0,9	8	—	—	—
Суслика	8	30	10	40	0,9	—	1,5	—	—
Собаки, вовка	8	30	13	30	1,8	—	1,0	—	—
Жеребок та опойок	8	35	12	40	2,5	—	0,5	—	—
Овчина хутряна	7	38	6	30	1,2	—	0,5	—	—
Овчина шубна	5	30	17	30	2,0	—	1,5	—	—
Мерлушка, козлик, смушка	10	30	10	40	0,9	—	—	—	—
Лямка	10	30	10	50	0,9	10	1,0	—	—

Електроквочка

Своїми руками

Пробували минулого року в домашніх умовах зробити інкубатор, керувалися матеріалами із журналу «Приусадебное хозяйство», але в нас нічого не вийшло. Робили з двох мисок (одна внизу, друга зверху, а всередині електрична лампочка), на жаль, наслідок нашого старання — нуль. Ось чому просимо надрукувати в журналі схему й принцип роботи домашнього інкубатора. Бажано такого, щоб легко було знайти матеріал для його виготовлення.

Н. М. Мельник,
Вінницька обл.,
Тростянецький р-н, с. Ободівка

Нині не тільки господарі сільських садиб, а й власники садових ділянок прагнуть забезпечити себе яйцями та м'ясом птиці. Зрозуміло, що для цього потрібно виводити молодняк, а отже, мати інкубатор.

Пропоную дуже просту, випробувану власну конструкцію інкубатора, який може виготовити практично кожен аматор — від школяра до пенсіонера. За допомогою цієї «електроквочки» можна виводити курчат, гусенят, каченят, індичат у кімнатних умовах. Однією з переваг є можливість візуального контролю за процесом інкубації.

Прилад розрахований на 21 яйце. Підігрів здійснюється електролампою потужністю 40 Вт. Температура регулюється за допомогою спеціального регулятора, який піднімається та опускається.

Насамперед слід виготовити шестигранний корпус (400 мм відстань між гранями, 450 мм висота), який має стелю та підлогу (дошки завтовшки 25 мм), що з'єднані між собою стояками (20×25), встановленими в кожному з шести кутів. Корпус оббивають картоном із старих упаковок та виклеюють зовні світлими шпалерами, а усередині — білим папером. У стелі корпуса роблять отвори діаметром 55 мм, над якими міститься металевий хомут — затискач регулятора температури. У центрі корпуса закріплюють бляшаний циліндр діаметром 105 мм та висотою 50 мм, який є гніздом для банки з водою і одночасно віссю обертання вертушки.

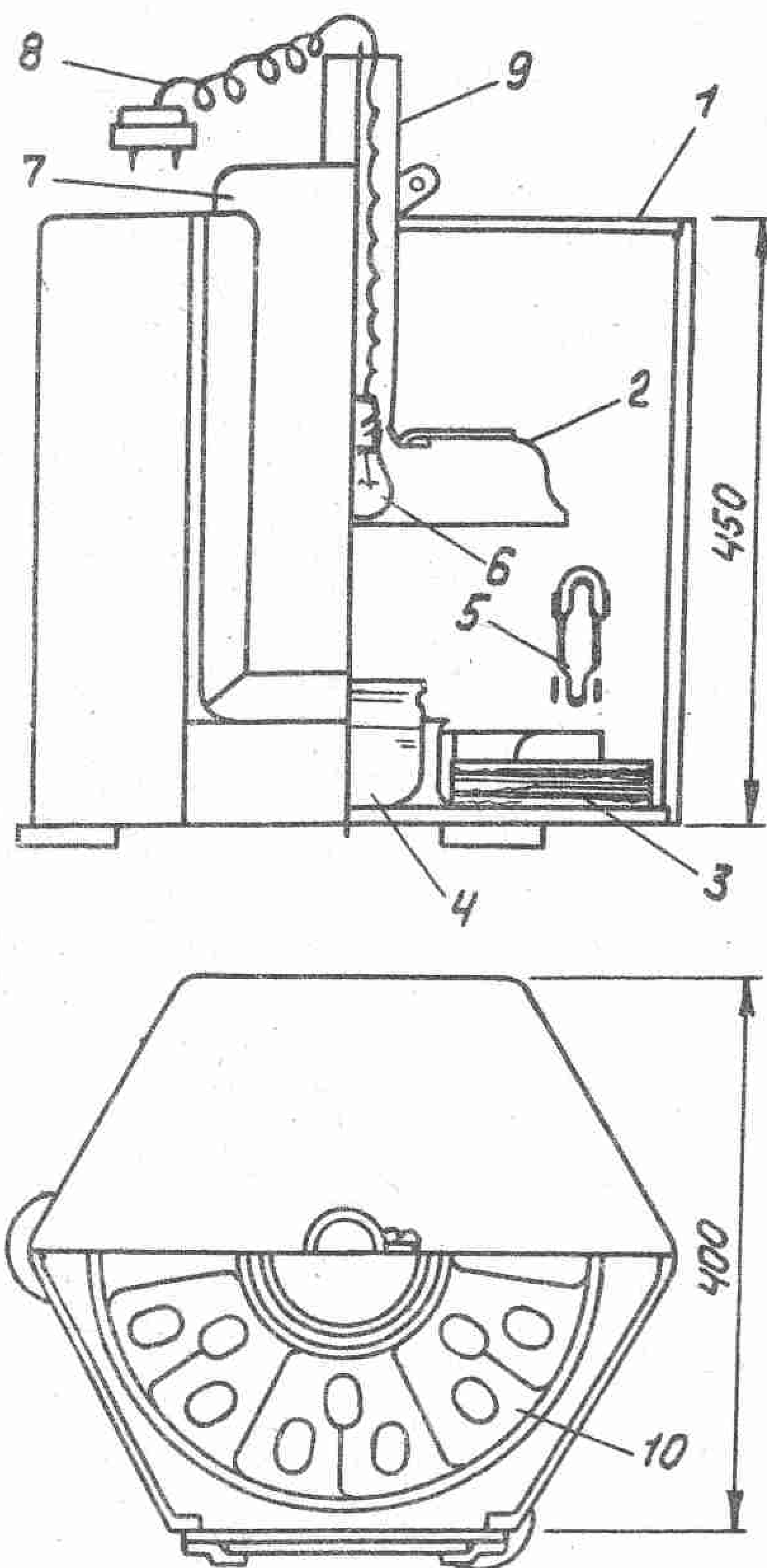

Схема «електроквочки»: 1 — корпус; 2 — відбивач; 3 — настил з ганчір'я; 4 — півлітрова банка; 5 — термометр; 6 — електролампочка 40 Вт; 7 — скло-засув; 8 — шнур; 9 — терморегулятор; 10 — вертушка для обертання яєць.

Вертушка складається із зовнішнього та внутрішнього кілець діаметром відповідно 60 і 110 мм, які з'єднані за допомогою семи спиць, виготовлених із згорнутих удвоє бляшаних банок, та заклепок.

Регулятор температури — трубка з жерсті діаметром 50 мм і довжиною 250 мм. Зовні вона має бортик для закріплення відбивача. Посередині трубки розміщена електрична лампа (40 Вт) з патроном та шнуром (2 м), який з протилежного боку закінчується електричною вилкою.

Відбивач — стара емальована миска, бажано з емаллю білого кольору, з отвором діаметром 50 мм у центрі.

Засувка — з товстого скла (5—7 мм), облямована бляхою (розміри по місцю).

Кімнатний термометр необхідно приладнати до задньої стінки корпуса (всередині). Підлогу вистелюють ватою або ганчір'ям та вкривають білою тканиною.

Перед тим, як закладати яйця в інкубатор, слід відрегулювати положення регулятора температури відносно поверхні вертушки (яєць) при максимальній температурі у кімнаті та напрузі в електромережі.

Температуру вимірюють за допомогою медичного термометра, який необхідно покласти на поверхню вертушки. Вона не повинна перевищувати 40°C. Згідно з даними термометра треба відкоригувати показники кімнатного термометра, зафіксувати регулятор температури хомутиком. Коливання температури протягом доби має бути в межах 37—40°C.

Обертають яйця через кожні 1,5—2 години протягом дня. Воду в банку доливають поступово, в міру випаровування.

Вентиляція здійснюється завдяки наявності отворів у трубці регулятора температури, щілин між засувкою і отвором та під час підняття засувки при обертанні яєць.

Мине небагато часу і прийде потрібний практичний досвід експлуатації електроквочки.

Г. І. Болотов,
інженер,
м. Харків

металеве кільце, вилку або край стола, оббитий металом (рис. 3). Спочатку шкуру протягують по хребту від хвоста до голови, потім від хребта до боків і закінчують «розбивку» краями. Маленькі шкури можна «розбивати», розминаючи їх руками без всяких пристроїв. «Розбивати» потрібно досить тривалий час, поки міздря стане м'якою та еластичною.

Зачищення (остання операція вичинки) надає поверхні міздрі однорідності і рівності. Шкуру кладуть на міздрювальну колоду, вкриту двома-трьома шарами мішковини, і наждачним папером або пемзою обробляють міздрю, поки вона набуде молочного кольору і стане рівною. Якщо користуєтеся наждачним папером, то ним краще обгорнути брусок пінопласту, а якщо пемзою, то на руку надіньте стару рукавицю.

Відразу після зачищення шкуру необхідно прожирувати, що зберігає її еластичність і запобігає пересиханню. Жирувальну емульсію готують з розрахунку: господарського мила 25 г, касторової (рицинової) олії 20 г та 1 г бури на 1 л води. Спочатку доводять до кипіння воду і розчиняють у ній мило, потім додають касторове масло та буру. Касторове масло можна замінити свинячим топленим жиром (30 г). Такою емульсією намащують один раз міздрю до повного висихання. Після жирування шкуру злегка вибивають палицею (маленьку струшують), шерсть розчісують гребінцем або металевою щіткою спочатку рідкою, а потім густою. Тепер шкура готова, її можна використати за призначенням.

П. Я. Роговський,
М. С. Репецький

Щоб не гинули курчата

Минулого року придбали інкубатор «Квочка» виробництва вінницького ВО «Маяк». Ретельно дотримувалися заводської інструкції. Інкубатором скористалися три рази. На жаль, наслідки невтішні: лише з 30—50% запліднених яєць вилупилися курчата, до того ж приблизно кожне четверте з них було з дефектами — скоцюрблені лапки й розтулений «пуп», а як підростали, то мали ваду розвитку пір'я.

Хотілося б у «ДСГ» прочитати матеріали науковців і практиків про те, як уникнути випадків ненормального розвитку курчат в інкубаторі.

Л. П. Максименко,
251600, Чернігівська обл.,
м. Мена, вул. Крилова, 9-а

Механічна квочка — інкубатор — має якомога точніше відтворювати всі умови, які необхідні для нормального розвитку зародка. Який же має бути мікроклімат в інкубаторі для різних видів птиці і в різні періоди інкубації?

Спочатку маленькі пояснення. В інструкціях звичайно вказують відносну вологість повітря в процентах. Вимірюють її за допомогою двох термометрів — звичайного (назвемо його T_1) і обгорнутого вологою ганчіркою (T_2), кінець якої опущений у воду — і обчислюють за спеціальною формулою. Для практичної роботи достатньо знати показання цих двох термометрів. При інкубації курячих яєць вони мають показувати: T_1 — 37,7°; T_2 — 28,5°; під час виведення — відповідно 37,7 і 33,2 і наприкінці виведення — 36 і 30,2°. Для качиних яєць підтримують температуру 37,8 і 28,5; 37 і 33,4; 36 і 32,2°; для індичих — 37,7 і 28,5; 37 і 33,4; 36 і 30,2°; для гусячих — 38,2 і 28,5; 37 і 33,4; 36 і 30,2°; для перепелиних — 37,5 і 30,2°; 37 і 32,2; 36 і 30,2°; для цесариних — 37,7 і 29; 37 і 32,2°; 36 і 30°.

Через кожні 2 години яйця перевертають на 90°. З перших днів інкубації двічі на добу — вранці і ввечері — яйця охолоджують до температури 32—34° протягом 15—20 хв. Яйця водоплавної птиці потребують глибшого охолодження, для чого їх обприскують водою. Відновлюють температуру протягом півгодини.

Для контролю за вологістю повітря в інкубаторі лоток з яйцями зважують перед закладанням і на 12-й і 18-й день інкубації. При нормальній вологості курячі яйця втрачають за добу до першого огляду 0,5—0,6% попередньої маси, в подальшому — не менше 0,7%; качині — відповідно не більше 0,4—0,5 і не менше 0,5%; гусячі — не більше 0,3—0,4 і не менше 0,5% за добу.

В інструкції до швейної машинки або пилососу обов'язково є перелік можливих поламок та їх ознаки. Так і при інкубації яєць за характером змін можна досить точно визначити, які саме порушення режиму допущені.

Курчата гинуть в середині періоду або на початку виведення; крововиливи в мозок, в шкіру, серце; пташеня прилипло до шкаралупи — сильний перегрів.

Виведення починається раніше строку, закінчується пізніше; пташенята дрібні, погано опушені, дуже рухливі; пуповина кровоточить; шкаралупа темна зсередини — перегрів.

Виведення починається пізніше на 2—3 дні, багато пташенят гине; вони великі, добре опушені, але в'ялі, погано тримаються на ногах, живіт великий, роздутий — довгочасний перегрів.

У загиблих пташенят кишечник заповнений рідиною, виведення починається пізніше і проходить повільно; на місці проклювовування шкаралупи видно засохлу шкірку слизу, що заважає пташеняті вийти з яйця — дуже висока вологість повітря.

Проклювовування і виведення починаються раніше звичайного; у місці проклюву шкаралупи сліди крові; підшкаралупні оболонки, як і пух пташеняти, сухі, молодняк дрібний, нежиттєздатний — занижена вологість повітря.

Наклювовування на гострому кінці яйця; пташенята гинуть в останні дні інкубації — погана вентиляція, нестача повітря.

В шкаралупі залишається невикористаний загуслий білок; пташеня добре опушене, але голова його повернута в бік гострого кінця яйця або знаходиться поміж ногами — неправильне перевертання яєць. Зародки гинуть в середині інкубації — погана годівля і утримання птиці.

Будь-який інкубатор — це ящик з утепленими стінками (можна використати старий холодильник), де розміщені лотки з яйцями, нагрівальні елементи (спіраль, електролампи), іноді ванночки з водою для зволоження повітря, іноді і вентилятори.

Служба взаємодопомоги

Дикі птахи в домашніх умовах

У № 8 «ДСГ» за 1993 рік В. І. Кушнір із Тернопільщини запитував, чи можна приручити птахів і як вони почуватимуться у незвичних для себе умовах.

Люди, котрі бажають мати поруч з собою частину рідної природи, стараються обзавестися птахами. З-поміж них найпопулярніші широко відомі й невибагливі зерноїдні птахи, які дуже добре уживаються у клітках, легко приручаються і платять за турботу приємними співами, можливістю спостерігати за їхньою поведінкою, а нерідко й прив'язаністю до свого господаря.

До таких птахів належать чижики, щиглі, шишкарі. Їхні близькі родичі: зяблики, коноплянки та звичайні вівсянки — також невибагливі й обдаровані «співаки». На жаль, вівсянки, хоч і приручаються, але не так просто. А ось снігурі та чечітки приручаються. Щоправда, голоси в них дещо скромніші, ніж у коноплянки чи вівсянки.

Досвідчені птахівники, котрі люблять спостерігати і доглядати за досить лякливими і надзвичайно вибагливими до їжі комахоїдними птахами, обзаводяться нашими найкращими співунами: соловейками, дроздами, жайворонками, садовими камишівками або й не такими вже відомими, але обдарованими «вокалістами» — вівчариками весняними, синьошийками, малинівками, шпаками.

Тут треба зауважити, що краще обзаводитися самцями, бо самки майже не співають і мають не таке, як самці, яскраве оперення. Скажімо, самець-снігур дуже ошатний: голова, крила чорні із сірим відтінком, груди червоні, а свистить так, ніби дитина плаче в лісі. Самки-снігурки, хоч і співають подібно до самців, але не дуже часто, а ще вони просто чорно-сірі і не мають червоних грудей.

Ті любителі птахів, котрим дає насолоду яскрава палітра барв оперення птахів, переважно заводять папуг, ткачиків, канарейок, які добре почуваються у неволі, до того ж вони ще й розмножуються, а також невибагливі до корму.

Але я радила б віддавати перевагу зерноїдним, бо їх легше прогодувати, ніж вередливих комахоїдних, яким доводиться давати живих комах, мурашині яйця, борошнистих черв'яків, гусінь, коників. До того ж для них потрібні клітки особливого типу.

У мене живуть чижик, щиглик, коноплянка, канарейки, ткачик. І всі почуваються дуже добре.

Т. В. Костяна,
257030, м. Черкаси,
вул. Рябоконя, 33, кв. 7

* * *

Жив у нас кіт Пушок; коли йому було 2,5 року, він загубився. Через півроку недалеко від нашого будинку знайшов кота, який зовні був схожий на Пушка, але його поведінка дуже змінилася. Щоб бути певним, треба було б встановити вік тварини, але як це зробити, за якими ознаками, не знаю. Можливо хтось мені із читачів підкаже.

Б. О. Харченко,
Полтавська обл., м. Кременчук,
пр. 50 років Жовтня, 55, кв. 44

Утримання дорослих перепілок

У «ДСГ» № 7 за 1992 рік було надруковано статтю В. О. Яценка про японську перепілку. Після публікації до редакції надходять листи, у яких наші читачі просять розповісти на сторінках журналу, як у домашніх умовах утримувати дорослих перепілок.

Яким має бути приміщення, де утримують дорослих перепілок?

Приміщення, в якому встановлюють клітки для перепілок, повинно бути тепле, сухе, з належною вентиляцією, але без протягів. Один із сигналів, що у кімнаті протяги,— випадання у птиці пір'я, перепілки стають майже голі, несучість зменшується, збільшується падіж.

Вологість повітря не повинна бути нижча 55%, інакше перепілки більше питимуть і менше поїдатимуть корму. Якщо низька вологість тримається довго, зменшується несучість, оперення стає ламке, тверде, пташки мають скуйовджений вигляд. У таких випадках на підлогу ставлять деко з водою. Небажане також підвищення вологості понад 75%. Оптимальний її рівень для перепілок будь-якого віку — 60—70%.

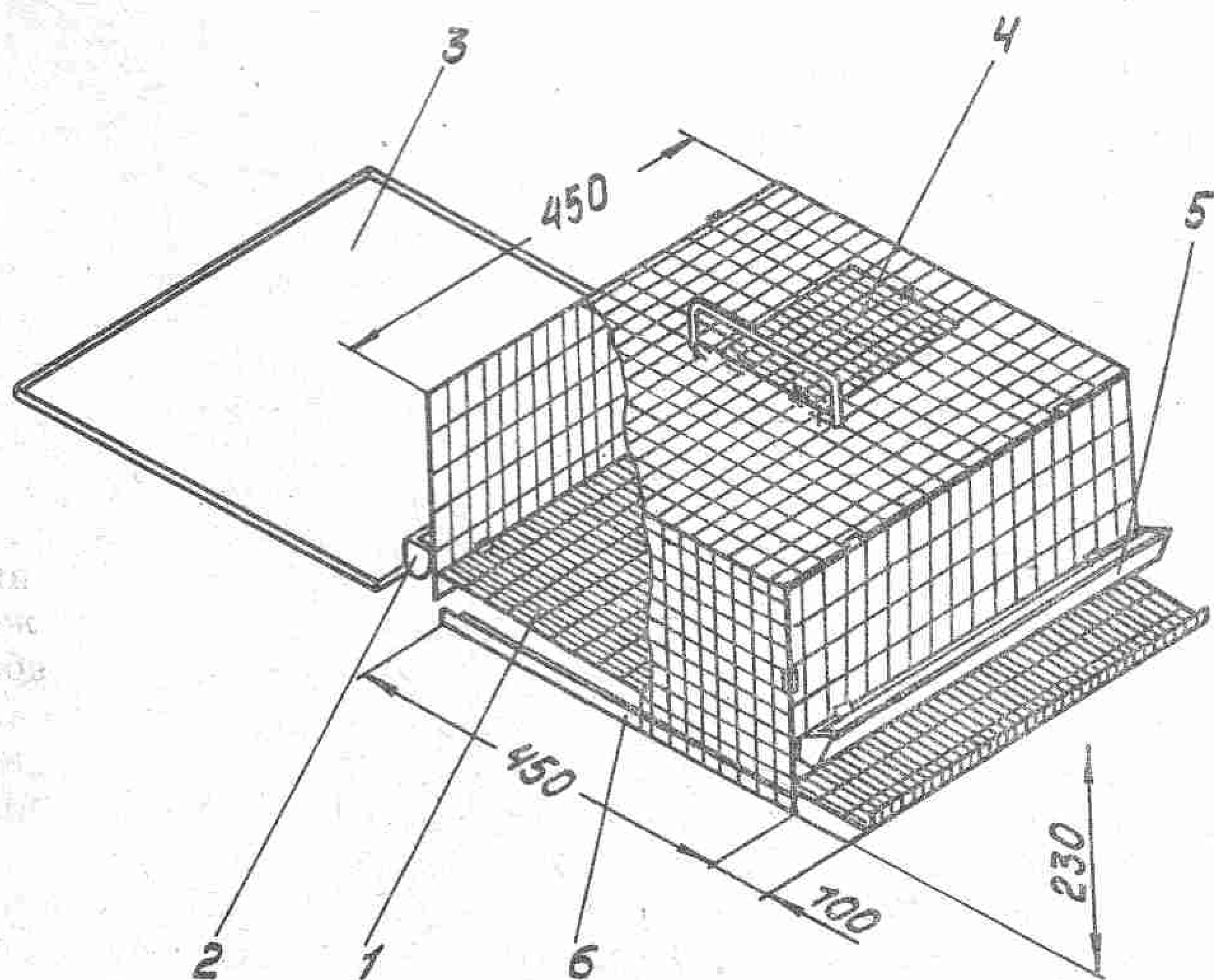
Температуру підтримують у межах 20—22°С, допустимі коливання від 18 до 25°С. Коли температура нижча 18°С, несучість зменшується.

Скільки годин повинен тривати світловий день і якою має бути освітленість?

Для дорослої птиці оптимальна тривалість світлового дня — 12—17 год. Взимку, коли день короткий і птиці не встигають з'їсти добову норму корму, необхідно використовувати електричне освітлення. Встановлено, що світло звичайних, а також газоосвітних (економніших) ламп за дією на птицю повністю (за винятком ефекту ультрафіолетового опромінення) замінює природне сонячне світло. Ультрафіолетова частина сонячного спектру, яка затримується віконним склом і зовсім відсутня під час штучного освітлення, має бактерицидну дію і сприяє утворенню вітаміну D. Тому перепілок, яких найчастіше утримують у клітках, встановлених у сараях чи кімнатах, бажано влітку виносити на подвір'я. Клітки ставлять під навісом, щоб птиця не перегрівалася на сонці, або обладнують у клітці затінені куточки. Можна також їх розміщувати на підставках у саду чи прикріпити на дереві або стінці будинку.

Вимикати світло бажано в одні й ті ж години. Щоб уникнути надмірного збудження перепілок, клітки зверху слід прикрити папером чи тканиною, які не пропускають світло.

Дехто для рівномірного освітлення й економії електроенергії над клітками прикріплює на кронштейнах лампи потужністю від 15 до 40 Вт з відбивачами. Світло спрямовують на годівниці і напувалки. Освітленість на рівні корму і води — в межах 25—20 лк, чи близько 4 Вт на 1м^2. За яскравішого освітлення дорослі перепілки поводять себе неспокійно, б'ються, роздзьобують одна одну. Самки негативно реагують на зміну самців і перегрупування, внаслідок чого зменшується несучість.

Чи можна утримувати перепілок у приміщеннях без вікон?

Так, можна. Для штучного освітлення кліток використовують звичайні (40—50 Вт) чи люмінесцентні (ЛДЦ — 40) лампи. Рекомендується застосовувати переривчасте освітлення, оскільки воно дає змогу значно економити електроенергію. Досліди показали, що найвища відтворювальна здатність у перепілок, яких не тільки вирощували, а й утримували за такого переривчастого освітлення: три години світла — одна година темряви.

Які клітки для перепілок найзручніші?

Дорослу птицю найкраще утримувати в клітках на зразок тих, які виготовляють на виробничо-експериментальній птахофабриці НВО «Комплекс» (Московська область). Клітка, яку ви бачите на рисунку, розрахована на 12 дорослих перепілок. Сітчаста підлога 1 виступає у передній частині клітки у вигляді жолоба для збирання яєць. Вона має похил, щоб яйця скочувалися. Основа клітки — два кутники, прикріплені до бічних стінок 6, які водночас є напрямними для встановлення піддона 3, куди провалюється (через вічка у підлозі) послід. Щодня піддон треба висовувати і чистити. Корм насипають до годівниць 5, прикріплених до передньої стінки клітки. До задньої стінки кріплять напувалки 2, в які щодня наливають чисту воду. Протягом дня її можна підливати в міру потреби. У верхній частині клітки є люк 4, через який садять і виймають птицю.

Перепілок можна утримувати і в дерев'яних клітках, виготовлених з планок, рейок чи дощечок. Задня і бічні стінки можуть бути суцільними, у передній роблять поздовжню щілину завширшки 30 мм, через яку перепілки поїдають корм і п'ють воду. Підлога також з похилом, виготовлена з поздовжніх рейок, відстань між якими 10—12 мм; закінчується клітка яйцезбірником. Верхня частина (стеля) суцільна. Садять і виймають птицю через відкидні дверцята 200×200 мм. Розмір такої клітки залежить від кількості перепілок. Оптимальна величина однієї групи — 20—25 голів.

Пристосовують і клітки для співучих птахів, а також тераріуми.

Чим і як годувати перепілок?

Дорослу птицю достатньо годувати 2—3 рази на добу. Як корм використовують кухонні відходи, подрібнену пшеницю, кукурудзу, сою, просо, люцерну, сир, зелень, сухе молоко (з розрахунку 0,5—1 г на голову), трав'яне борошно, подрібнене сіно, варену картоплю, капусту, моркву, буряки, а також відходи свіжої риби та корми тваринного походження. За даними деяких дослідників, для перепілок найкращими кормами є соя, люцернове борошно й кукурудза. Вони можуть повністю забезпечити потребу у поживних речовинах.

Згодовують перепілкам і комбікорми, зокрема, призначені для бройлерів (заводська марка ПК-5) чи для молодняка курей (ПК-2). Однак до цих комбікормів необхідно додати 4—5% подрібнених черепашок чи крейди. 100 г такої суміші досить на 4 голови.

Але в основному кормову суміш готують вдома. Вона орієнтовно має складатися з таких компонентів (на 100 г кормосуміші): зерноборошнисті (пшоно, ячнева, артек, вівсяна подрібнена та ін.) — 60 г; білкові (риба свіжа подрібнена (відходи), сир, сухі відвійки тощо) — 36; мінеральні (крейда, яєчна шкаралупа) — 4 г. Крім того, до раціону перепілкам слід вводити по 10—12 г соковитих кормів (моркву, капусту), а влітку давати досхочу свіжу подрібнену зелень (салат, кропиву) або по 3—4 г трав'яного борошна. До суміші дехто додає ще й сухе молоко, риб'яче чи м'ясо-кісткове борошно, бульйон, сухі дріжджі. Корисні й вітаміни A, D_3, E. Вважається, що найкращими компонентами кормових сумішей як для молодняка, так і для дорослої птиці є кукурудза, соєве і риб'яче борошно. Дають корми сухими чи у вигляді вологих мішанок.

Слід зауважити, що всі корми треба згодовувати тільки подрібненими. Ні в якому разі не давати зіпсованих кормів. Річковий пісок чи гравій, крейда, яєчна шкаралупа повинні завжди бути у годівницях. У середньому на добу на одну перепілку витрачається 25—29 г корму і 50—55 мл води.

Секрети кухні тітки Насті

Обід без м'яса

Повноцінне харчування залежить від умілого приготування їжі. Наші предки не щодня вживали м'ясо і нагромадили цінний досвід використання овочів та інших продуктів для смачного, калорійного харчування. Сьогодні і ми радимо вам приготувати обід без м'яса.

Салат з буряків, моркви і квасолі

400 г столових буряків, 200 г моркви, склянка квасолі або гороху, 1 цибулина, 100 г майонезу, сіль, зелень за смаком.

Відварені буряки і моркву чистять, нарізують кубиками, додають відварену квасолю або горох, подрібнену цибулю, зелень. Солять, заправляють майонезом, ретельно перемішують і викладають гіркою у салатницю.

Салат з буряків і часнику

600—800 г столових буряків, 30 г часнику, 10—15 г рубленої зелені, 2—3 ст. ложки олії, сіль за смаком.

Варені почищені буряки нарізують соломкою. Часник розтирають з сіллю, додаючи олію, і цією сумішшю заливають буряки. Додають подрібнену зелень, перемішують і викладають у салатницю. Зверху салат прикрашають гілочками петрушки та кропу.

Цей салат подають до негострих других страв.

Суп з стручкової квасолі

500 г стручкової квасолі (можна використовувати консервовану), 4 ст. ложки олії, зелена і ріпчаста цибуля, 1 чайна ложка червоного меленого перцю, зелень петрушки, сіль за смаком, 2 зубочки часнику, 1 ст. ложка борошна, 1—2 ст. ложки оцту.

Нарізану шматочками квасолю заливаємо киплячою підсоленою водою і ставимо на вогонь. Підсмажуємо в розігрітій олії подрібнену цибулю, додаємо борошно, перемішуємо, а потім всипаємо червоний перець і цією засмажкою заправляємо киплячий суп за 8—10 хв до готовності. Додаємо зелень кропу та петрушки, оцет та товчений з сіллю часник.

Картопляні котлети

1 кг картоплі, 2 яйця, 4 ст. ложки сухарів або борошна, 40—50 г вершкового маргарину або вершкового масла, 100 г сметани, олія.

Картоплю чистимо, відварюємо в підсоленій воді. Подрібнюємо на тертці, в охолоджену до 40—50° додаємо яйця і ретельно перемішуємо. З картопляної маси робимо котлети, які спочатку паніруємо в сухарях або борошні, а потім обсмажуємо в олії.

Подаючи до столу, котлети поливають розтопленим маслом або маргарином та сметаною.

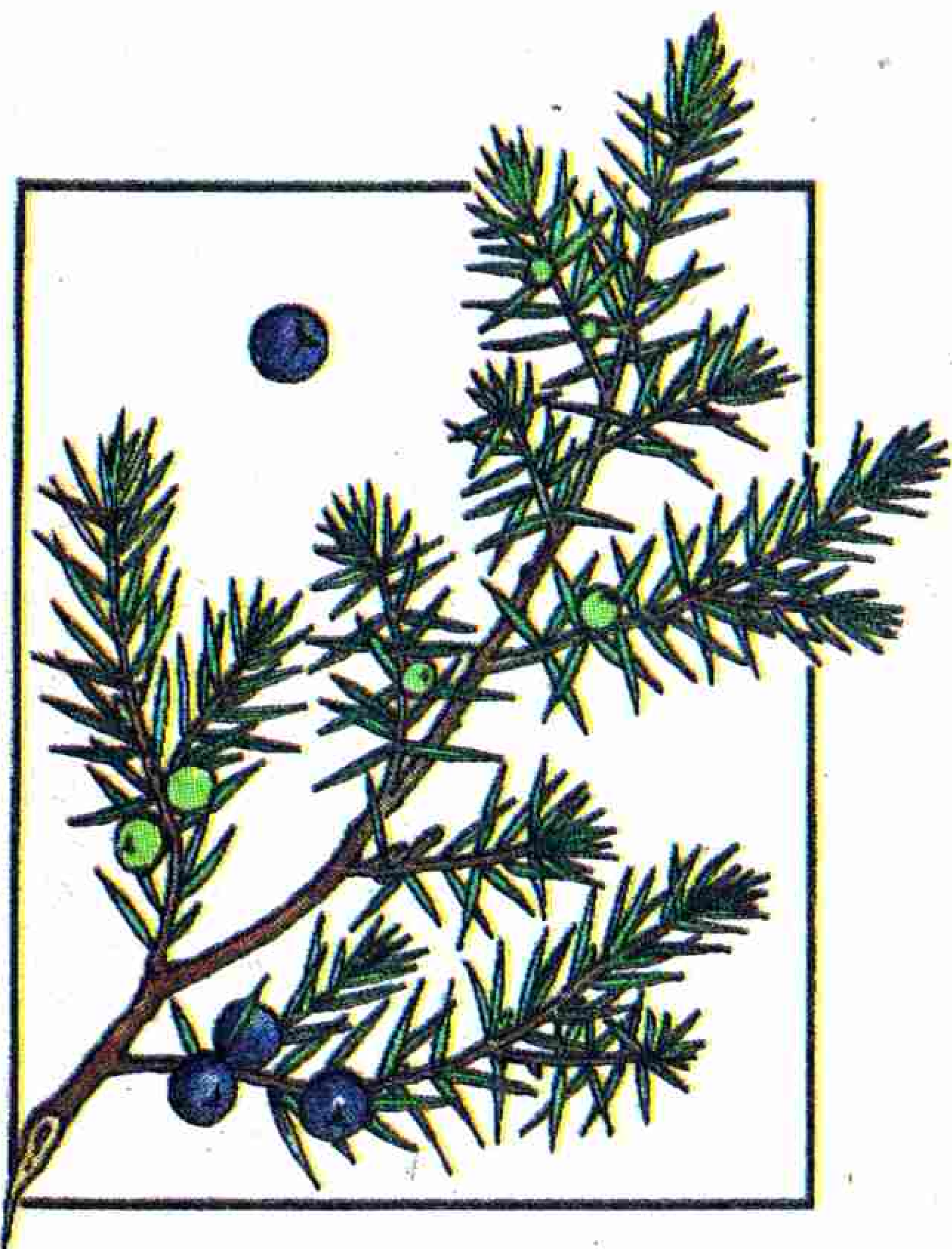
Капуста з макаронами, запечена в духовці

1 кг капусти, 300 г макаронів або вермішелі, 3—4 яйця, по півсклянки молока і тертого сиру, 5—6 ст. ложок будь-якого жиру, півсклянки води, сіль за смаком.

Нашинковану капусту солимо за смаком, складаємо в каструлю. Додавши півсклянки води і 5—6 ложок жиру, тушкуємо, поки вона стане м'якою.

Відварені і промиті макарони або вермішель відкидаємо на друшляк і змішуємо з капустою. Суміш капусти з макаронами викладаємо на змащене вершковим маслом деко, зверху посипає-

Ялівець звичайний

Прянощі і пряні рослини

Як пряність ялівець вживали вже у Стародавньому Римі.

Рослина ця дводомна. На чоловічих екземплярах утворюються квіти у вигляді подовжених сережок, на жіночих — круглі шишечки чи шишкоягоди. Першого року вони зеленого кольору, наступного набувають блакитно-фіолетового відтінку з сизим восковим нальотом. Стиглі плоди — м'ясисті, м'які, завбільшки з горошину кульки на коротких плодоніжках.

Збирають шишко-ягоди як пряність і лікарську сировину восени наступного року.

Для прянощів вживають ретельно висушені шишко-ягоди і хвою. Сушити шишко-ягоди слід лише у затінку на даху чи під навісом, бо на сонці, у пічці чи сушарці вони втрачають свої властивості. Висушені плоди не повинні бути зморщеними і коричневими. Якісно висушені шишко-ягоди мають блакитно-сизий наліт. Зберігають їх у щільно закупореній посудині у темному місці. Молоді гілочки ялівцю заготовляють навесні, сушать у затінку, зберігають у темному прохолодному приміщенні.

Смак ягід пряний, трохи гіркуватий. Їх використовують у соусах, стравах з птиці і м'яса, особливо жирного, але головним чином для приготування дичини (ведмежатини, оленини, зайчатини, пернатих). Оброблену дичину обгортають гілочками чи обкладають шишко-ягодами, щоб м'ясо «дозріло». Додають ягоди і до рибних маринадів. Квашена капуста з ягодами ялівцю набуває витонченого пікантного смаку. Поліпшують вони смак і тушкованої капусти, інших страв з овочів, особливо з буряків. Інколи додають ягоди до гуляшу, якщо бажають надати йому присмаку дичини. У пряній суміші з ялівцю і коріандру маринують м'ясо перед копченням. Добре поєднуються шишко-ягоди і з часником, майораном, м'ятою, полином. Це головні компоненти у маринадах, аби відбити неприємний смак деяких сортів м'яса, скажімо баранини, оленини, зайчатини або, навпаки, підкреслити специфічний аромат і смак (ведмежатини) чи посилити присмак дичини (пернатих).

Вживають шишко-ягоди і для приготування різних напоїв. Наприклад, у Чехії і Словаччині ягоди ялівцю використовують для приготування паленки (самогонки).

Плоди ялівцю вживають у невеликій кількоєті, бо надмірна концентрація може спричинити отруєння. На 1 кг м'яса беруть 6—8 шт., для приготування пернатих, скажімо рябчика чи тетерука,— 4—5 ягід.

Слід зазначити, що людям із запальними процесами у нирках і вагітним

мо тертим твердим сиром. Яйця розколочуємо разом з молоком і рівномірно поливаємо всю масу. Деко ставимо в духовку і випікаємо до рум'яної шкірочки.

Шніцель з капусти

1 головка капусти, 100 г борошна, 3 яйця, панірувальні сухарі, 200 г сметани, олія, сіль.

Видаляємо з капусти серцевину, заливаємо підсоленою киплячою водою і проварюємо хвилин 15—20. Далі капусту трохи охолоджуємо, розбираємо на окремі листки, які скручуємо по 2—3 разом і надаємо їм овальної форми. Потім паніруємо в борошні, після цього — в яйцях і знову в сухарях. Обсмажуємо в добре розігрітій олії.

Готові шніцелі поливаємо розтопленим маслом або сметаною, можна додати дрібно нарізану зелень кропу та петрушки.

Тушкований горох

1 кг лущеного гороху, 50 г зелені петрушки і кропу, 50 г цукру, склянка молока, 2 ст. ложки олії, сіль і перець за смаком.

Горох замочуємо на півгодини в холодній воді, щоб він набубнявів. Заливаємо гарячим молоком, у якому розчинений цукор, підсолюємо і, довівши до кипіння, тримаємо на вогні 3—5 хвилин. Далі додаємо 3—4 ст. ложки м'ясного бульйону, підсмажене на олії борошно, половину дрібно посіченої зелені і тушкуємо до готовності.

До столу страву подають прикрашену свіжою зеленню.

Запіканка з картоплі

1 кг картоплі, 200 г сала, 200 г сметани, 2 яєць, 4 ст. ложки борошна, сіль за смаком.

Чищену картоплю натираємо на дрібній тертці, підсолюємо, відтискуємо, додаємо яйця, борошно, ретельно перемішуємо. Всю масу викладаємо у змащену вершковим маслом форму, зверху розкладаємо шматочки сала розміром 1,5—2 см. Форму ставимо в духовку і запікаємо до світло-коричневої шкірочки.

До столу запіканку подавати розрізаною на порції і политою сметаною.

Гарбузові оладки

600—700 г гарбуза, склянка борошна, півсклянки молока, 2—3 яйця, 1 ст. ложка цукру, сіль за смаком, олія.

До потертого на дрібній тертці гарбуза додаємо яйця, цукор, молоко, сіль, борошно, все добре вимішуємо.

Оладки обсмажувати на олії з обох боків. До столу подавати із сметаною або розтопленим вершковим маслом.

Сирники з морквою

300 г сиру, 500 г моркви, 3 ст. ложки цукру, півсклянки борошна або манки, 2 яйця, 2 ст. ложки вершкового масла, олія, сіль.

Відварену моркву перетираємо через сито чи друшляк, з'єднуємо з сиром, додаємо цукор, яйця, борошно і ретельно перемішуємо. Формуємо звичайні сирники, паніруємо в борошні, обсмажуємо до коричневого кольору. До столу подаємо із сметаною, будь-яким варенням, повидлом чи солодким соусом.

Вівсяний кисіль

2 ст. ложки вівсяних пластівців «Геркулес» або вівсяної крупи, 1 літр молока, 1 ст. ложка меду — для негустого киселю. Для густого потрібно 4 ст. ложки «Геркулесу».

Вівсяні пластівці або крупу подрібнюємо в млинку для кави. Кип'ятимо 1 склянку молока, розводимо в ньому мед. Окремо в холодному молоці розмішуємо вівсяне борошно. Гаряче молоко з медом вливаємо тонкою цівкою в молоко з розведеним вівсяним борошном. Смачніший густий кисіль, для приготування якого взяли 4 ст. ложки вівсяного борошна.

А. Є. Прокопець,
м. Київ

жінкам ялівець для лікування і як пряність вживати не можна.

Фарширований фазан

1 фазан, 200 г печінки, 100 г сала (можна копченого), 2 жовтки, 2 булочки, 100 г шинки, 60 г масла, склянка юшки, 2 склянки червоного вина, 5 шт. шишко-ягід, сіль, перець.

Печінку, сало, шинку, кілька печериць і розмочені булочки змішати з жовтками. Підготовленого фазана посолити всередині, наповнити фаршем, обкласти салом і полити розтопленим маслом. Смажити, часто поливаючи червоним вином і юшкою. До соку, що утворився, додати шишко-ягоди.

Подавати з картоплею і червоною капустою, приправленою ялівцем.

Смажена баранина

З м'яса зняти всі плівки, прожилки і жир, потерти сіллю і ялівцем. На м'ясо покласти кілька лаврових листочків, загорнути у чисту ганчірку, змочену в оцті, і залишити на кілька днів. Ганчірку слід щодня замінювати на іншу. За день до приготування м'ясо намочити в молоці, а безпосередньо перед смаженням молоко витерти. Нашпигувати шматочками сала (краще копченого), обкачати в 50 г гарячого масла і, додавши трохи води, тушкувати, поки не стане м'яким. Після цього пекти (краще у фользі) у духовці, доки не утвориться хрумка шкірочка.

Курка на ялівці

1 курка, 1 ст. ложка мелених шишко-ягід, 3 ст. ложки панірувальних сухарів, 2 яйця, 60 г масла, 2 ст. ложки наструганого твердого сиру, сіль.

У ступці потовкти майже на порошок шишко-ягоди. Сухарі змішати з яйцями, розтопленим маслом, половиною потовченого ялівцю, наструганим сиром, за смаком посолити і добре перемішати. Цією сумішшю зафаршировувати курку, зашити і зверху посипати ялівцем, що залишився. Пекти у духовці, постійно поливаючи, поки не стане м'якою.

Гриби по-мисливськи

1 кг різних грибів, 100 г сала, 3 цибулини, 30 г масла, 3 ст. ложки мисливської настоянки, 5 шишко-ягід, 1/8 л вершків, сіль, перець, зелена петрушка.

Почищені і помиті гриби нарізати великими шматочками. Сало і цибулю подрібнити. На великій сковороді підсмажити цибулю з салом і маслом до золотистого кольору. Додати гриби і смажити доти, поки не випарується вся рідина. Ягоди ялівцю розтерти в ступці і злегка збити з вершками. Гриби посолити, поперчити, полити настоянкою і добре розмішати. Залити вершками, трохи прогріти і посипати дрібно посіченою петрушкою. Подавати як самостійну страву або як гарнір до смаженого м'яса.

Тушкована капуста

500 г квашеної капусти, 1 цибулина, 2 ст. ложки смальцю, склянка білого вина, 1 яблуко, 10 шишко-ягід, 300 г сала, 500 г картоплі, 4 відбивні, 4 сосиски, сіль, перець.

У гусятницю покласти шматочки сала. На смальці обсмажити цибулю, додати капусту, яблуко, ялівець, трохи протушкувати і залити вином. Зверху покласти сосиски, посолені, відбиті і поперчені котлети. Пекти одну-півтори години. Подавати з хлібом чи картоплею.

Ялівцевий напій

На 10 літрів води треба 1 кг цукру, 100 г шишко-ягід, кілька зерен коріандру і на кінчику ножа виноградної кислоти. Варити приблизно годину, зняти піну і процідити. Коли охолоне, додати 20—30 г дріжджів, прикрити і залишити доти, поки верх не побіліє. Потім перелити і залишити на два дні бродити, після чого розлити у пляшки, закоркувати. Через кілька тижнів готовий до вживання.

Служба взаємодопомоги

Дякую вам, люди

Складаю найщирішу подяку всім людям, хто відгукнувся на моє прохання допомогти дістати ліки моєму синові. Надійшло стільки бандеролей, що я навіть розгубилася. Думала, що й не розрахуюсь. Але всім, хто зазначив суму, переказала гроші поштою.

Я щиро вам, дорогі мої люди, дякую, але вже, будь ласка, більше ліків не надсилайте.

Шановна редакціє, дуже прошу надрукувати мою подяку в журналі «Дім, сад, город».

Л. П. Славна,
322040, Дніпропетровська обл., Новомосковський р-н, смт Перещепине, пров. Петровського, 16

Будь ласка, допоможіть хворій

Мені 59 років, з них понад 20 років страждаю від захворювань шлунково-кишкового тракту. Медичні препарати знімають загострення тимчасово, а ось трави поліпшують стан здоров'я на триваліший час, до того ж вони менш токсичні. До набору трав, із яких готую настоянки, входить і золототисячник. Та, на жаль, мені не так просто його роздобути.

Ось чому звертаюся до читачів «ДСГ» з щирим проханням надіслати мені цю траву. Усім, хто відгукнеться, буду усе життя дякувати і обов'язково оплачу витрати.

Галина Гаврилівна Скнар,
258560, Черкаська обл., м. Шпола, вул. Кооперативна, 1

* * *

Дорога редакціє, у вашій рубриці «Служба взаємодопомоги» прочитала про те, що медицина різних народів може допомогти підфарбувати волосся у бажаний колір. Мені це подобається, що можна обійтися без «хімії». Звертаюся до читачів журналу: порадьте мені, як пофарбувати волосся у світлий колір, наприклад, у такий, як у Марії із художнього багатосерійного фільму «Бодетаун». Я передплачую ваш журнал і буду сподіватися, що ви мого листа надрукуєте.

З повагою Людмила

* * *

Звертаюся до читачів журналу, котрі тримають кіз: у якому віці найдоцільніше каструвати цапка і коли краще — влітку, навесні, восени чи взимку.

М. Шандаков,
Полтавська обл., Хорольський р-н, с. Штомпелівка

Від чого в молоці кози з'являється кров? На дні посудини (це добре видно, коли вона біла), як молоко трохи постоїть, утворюється рожева плівка. Мабуть, це трапляється тоді, коли тварина хвора. Але що це за хвороба і як її лікувати, не знаю. Сподіваюсь на пораду досвідчених господарів.

Є. М. Мандзюк,
290038, м. Львів, а/с 9820

Хочу навчитися фарбувати вичинбарені шкурки собак, кролів та інших тварин. Прошу читачів, котрі вміють це робити, детально розкрити на сторінках нашого журналу рецепти й сам метод фарбування. Буду щиро вдячний за пораду.

О. Шийка,
Полтавська обл., Гадяцький р-н., с. Плішивець

* * *

Я дуже худа, а мені хочеться бути повнішою. Хотіла б знати, що для цього потрібно робити? А ще хочу знати, як можна звести прищі з обличчя. І третє, що мене хвилює, як дівчину, котра мріє, щоб її покохав гарний хлопець,— що робити, аби мати стрункий стан, щоб поповнішали груди, а то вони в мене дуже маленькі.

З повагою Віка С.

Від редакції. Сподіваємося, читачі нашого журналу відгукнуться порадами на твій лист, Віко, і ми їх обов'язково надрукуємо.

Пропоную

...насіння високоврожайної рослини амаранту (поштою). Конверт із зворотною адресою.

Л. А. Глаголєв,
254107, Київ, вул. Татарська, 32-а, кв. 5

...насіння чорноплідної малини, огірків, чумизи, кукурудзи рисової, хеномелесу, амаранту. Надсилаю народні методи лікування бронхіту, імпотенції, гіпотонії, недокрів'я. Технологію вичинки шкур.

Олег Васильович Грогуль,
287020, Вінницька обл., м. Козятин, вул. Мічуріна, 18, кв. 27

...розсаду суниць Кардинал, Гуммі-Гранде, Машенька, Рюген, Зенга-Зенгана, Раїса, Зефір, насіння огірків (5 сортів), цуккіні (3), меліси, котовнику, помідорів, амаранту, редиски, дайкону та інших городніх рослин. Надсилати чистий конверт, вишлю каталог. Чистоту сорту гарантую.

Світлана Іванівна Боброва,
245900, Сумська обл., м. Ромни, вул. Руденка, 17, кв. 7. Телефон 2-26-59

...насіння, саджанці і кору кореня аралії маньчжурської (використовують як стимулюючий і тонізуючий засіб, як і женьшень), насіння синюхи блакитної, переступеня білого, інших лікарських рослин.

Михайло Васильович Татарин,
293500, Львівська обл., м. Стрий, вул. Б. Хмельницького, 63, кв. 1

...насіння помідорів ранніх, надранніх, високорослих, гігантських, стійких до фітофторозу та верхівкової гнилі вітчизняної селекції, США, ФРН, Голландії, Японії, Польщі; огірків; лагенарії; гумі та інших рідкісних екзотичних рослин.

Віталій Петрович Ярмольчук,
265960, Рівненська обл., смт Рафалівка, вул. Франка, 3

...насіння помідорів (20), огірків (12) вітчизняної і зарубіжної селекції, кілька сортів цуккіні, тютюну, цибулі запашної, шніт-цибулі, цибулі-батун, кормових культур — амаранту (5), чумизи, сиди, пряносмакових культур та ін. Каталог висилаю у конверті замовника.

Володимир Олександрович Сергеєв,
244035, м. Суми, а/с 56

...у 1994 р. молодь мисливських, золотих і срібних фазанів, павичів, качок: мандаринок, галагазів, смарагдових.

А. О. Кийко,
290052, м. Львів-52, вул. Вигоди, 58/71

...насіння редиски Зоря (рання), цибулі-чорнушки сорту Хатунарський (родини Ялтинського) та інші овочеві і квіткові культури. Якщо є від замовника конверт із зворотною адресою, висилається детальний каталог насіння.

Любов Леонідівна Лук'янова,
334094, Крим, Сімферопольський р-н, с. Константинівка, вул. Урожайна, 2, кв. 9

...безкоштовно насіння квітів: чорнобривців, айстр, нагідок. Надішліть конверт із зворотною адресою.

Микола Іванович Гах,
258786, Черкаська обл., Катеринопільський р-н, с. Киселівка

...насіння понад 150 сортів помідорів, 35 солодкого перцю, 25 огірків, бобові, гарбузові культури, різні сорти редиски, салату та ін. Бульби картоплі 15 сортів. Значна частина пропонованого матеріалу від фірм Ліллі Міллер та Ед Хоум. Можливий обмін.

Віктор Дмитрович Суменков,
287500, Вінницька обл., м. Гайсин, а/с 48

...садивний матеріал (живці чи саджанці) комплексностійких сортів винограду. На замовлення висилаю каталог

сортів і умови реалізації. Вартість каталога — 200 купонів. Вкладайте конверт для відповіді.

Геннадій Гаврилович Лисенко,
348009, Луганськ, вул. Алчевського, 16

...дорого щорічно саджанці унікальних сортів: колоноподібних яблунь (12 сортів), великоплідної малини К-40, Таруса, Падишах, Маросейка, Сенатор, Шотландська, Жовтий гігант, Штамбова-19, ремонтантної Р-1, Р-12, Вікінайт, Херитейдж, Бабине літо, ожини Торнфрі та ін., великоплідної смородини Селеченська, Перун, Екзотика та ін. Можливий безготівковий розрахунок.

С. Т. Горяїнов,
310075, Харків, вул. Тухачевського, 26, кв. 33,
тел. (0572) 68-50-33

...садивний матеріал помідорів понад 200 сортів, огірків 20 сортів, картоплі Адретта, Ласунок, Сотка, Рання Роза, Кеннібал (Голландія), Кардинал (Голландія), Чарівниця та ін., топісоняшника, турнепсу, петрушки кучерявої, кропу Велетень (Німеччина), фенхелю, кмину, гісопу, базиліку тощо, суниці Богота, Талісман, Сюрприз де Голля та ін., земклуніки Раїса і Пенелопа, малини Новокитаївська, Жовта десертна та ін. Обов'язково вкладати заадресований конверт. Гроші в конверти не вкладати!

В. Р. Пакус,
285070, Івано-Франківська обл.,
Тлумацький р-н, с. Локітка

...міняю солодку смородину Перун і Селеченська на колоноподібні яблуні, ківі та інші рідкісні й цікаві рослини.

О. О. Сімов,
329900, Миколаївська обл.,
м. Врадіївка, вул. Перемоги, 4

...садивний матеріал: 300 сортів тюльпанів, 100 лілій, 100 ірисів, 40 нарцисів, 100 дрібноцибулинних гіацинтів, декоративних цибулин та інше. Вкладайте конверт із своєю адресою.

Віктор Іванович Шамко,
252191, Київ, вул. Лятошинського, 26-а, кв. 164

...розсаду суниць Кардинал, Гуммі Гранде, Машенька, Рюген, Зенга-Зенгана та інших; насіння огірків, цуккіні, дайкона, меліси, гірчиці та інших городніх рослин. Виготовляю автомати для теплиць. Надсилайте підписаний конверт. Вишлю каталог.

Світлана Іванівна Боброва,
245900, Сумська обл., м. Ромни,
вул. Руденко, 17/7

...племінний молодняк ондатри до 1.03.1994 р.

О. В. Пархоменко,
322620, Дніпропетровська обл.,
м. Дніпродзержинськ, вул. Краснозвьоздна, 40

...передоплатою насіння амаранту (ціна упаковки 5000 крб.), американська чорноплідна малина. Кумберленд (ціна упаковки 5000 крб.), топінамбур (1 бульба 1000 крб.). Дитячим будинкам, школам-інтернатам висилаю безкоштовно.

Віктор Степанович Жмурко,
258612, Черкаська обл.,
Звенигородський р-н, с. Неморож

...насіння амаранту, пожитника голубого, базиліку, коріандра, кмину, чумизи, чебрецю, скорцонери, вівсяного кореня та інші. При звертанні висилаю каталог.

Григорій Степанович Чуб,
315969, Полтавська обл.,
Глобинський р-н, с. Пузиково

...за помірну плату великий вибір насіння огірків (70 сортів), помідорів (350), перцю солодкого (40), з них 150 сортів іноземної селекції, інших овочевих культур. Висилаю каталог (у конверті замовника). Гарантую швидку відповідь і виконання замовлення.

Кирило Платонович Гресь,
329711, Миколаївська обл., Веселинівський р-н,
с. Нововоскресенка

...Фермерському господарству терміново потрібні овочівник і управляючий, який взяв би на себе обов'язки організації і обліку фермерського господарства. Необхідні знання агрономії. Зарплата 450—500 тисяч карбованців на місяць.

Надається житло, земельна ділянка для особистих потреб. Фермерське господарство розташоване в Криму, в районі озера Актай, близько від Азовського моря.

Адреса: 334671, Крим, Ленінський р-н, м. Щолкіно, а/с 167.

...насіння 60 сортів помідорів, огірків, солодкого перцю. Для отримання каталога надсилайте заадресований конверт.

В. Ф. Святушенко,
245520, Сумська обл.,
м. Охтирка, вул. Київська, 50/1

...садивний матеріал картоплі сорту Адретта.

Володимир Степанович Чалий,
313540, Харківська обл., м. Лозова-4,
а/с № 28

Хочу придбати

...насіння суданки, вики ярої, світхарту.

Г. В. Грищенко,
315375, Полтавська обл.,
Кременчуцький р-н,
с. Кривуші, вул. Б. Хмельницького, 26

...за помірну плату саджанці їжачого чагарнику.

М. Є. Фещенко,
329172, Миколаївська обл.,
Єланецький р-н,
с. Возсіятське

...насіння маруни (ценерар іелиста).

Г. Д. Комар,
332912, Запорізька обл.,
Куйбишевський р-н,
с. Білоцерківка, вул. Миру, 78

...садивний матеріал йошти, гумі, логанберрі, птахомолочника хвостатого.

В. Федорук,
320128, м. Дніпропетровськ, а/с 3557

...журнал «Дім, сад, город» — повний комплект за 1989—1991 роки та № 7 за 1993 р., «Приусадебное хозяйство» за 1981—1993 роки. Ціна договірна.

О. І. Прокоп'юк,
285285, Івано-Франківська обл.,
Верховинський р-н, с. Устеріки

...журнали «ДСГ» за 1989—1992 роки чи обміняти на книги з квітникарства і садівництва.

Т. О. Рибалко,
349685, Луганська обл.,
Новопсковський р-н, с. Новобіла

...курей Хайсекс Ред.

282008, Тернопіль, а/с 549

* * *

Виношу велику подяку любителю-овочівнику Бесараб Антоніні Олександрівні, яка є не тільки чесним виконавцем замовлень, а й доброю, чуйною людиною.

Віктор Євдокимович Недайкаша,
281370, Хмельницька обл., м. Волочиськ,
вул. Пушкіна, 14, кв. 12

БІОДИНАМІЧНИЙ КАЛЕНДАР

Березень

Скорпіон

1—3

Коли Місяць входить у сузір'я Скорпіона, астрологи рекомендують висівати насіння помідорів, цибулі, баштанних культур, лікарських рослин, особливо тих з них, які мають шипи, колючки або гострі, як вістря списа, листки і плоди. В Україні на початку березня ще холодно, тому в ці три дні висівають усі ці культури хіба що в закритий грунт, наприклад проросле насіння пізніх сортів помідорів, перцю, баклажанів. Готують парники, якщо не зробили цього раніше.

Стрілець

4—5

У знаці Стрільця Місяць добре впливає на садіння тих рослин, що інтенсивно тягнуться вгору. Проте під цим знаком дерева й кущі не слід обробляти гострими інструментами, отже, не беріть до рук садового ножа, лопати, сокири. Знайдіть собі інші види робіт, тим паче, що їх у саду з початком весни з кожним днем дедалі більше. Якщо не розтанув сніг, прикрийте його тирсою, соломою чи листям, нехай протримається подовше, не стече водою з вашого городу.

Козеріг

6—7

Козеріг — один з найсприятливіших знаків Зодіака для всіх зимових овочів, добре впливає на цибулю-порей, зимовий шпинат і селеру, іншу зелень і трави, коренеплоди. Під цим знаком садять дерева, кущі і інші рослини з твердою оболонкою насіння, цибулин, кореневищ. Пікірують розсаду ранніх й середніх сортів капусти. Приступають до пророщування картоплі для садіння. Заготовляють пагони для щеплення. Білять стовбури і скелетні гілки плодових дерев.

Водолій

8—10

У ці два дні астрологи не рекомендують нічого сіяти і садити, бо вкинуте у грунт насіння під знаком Водолія не зійде або згниє, пересаджена розсада загине. Зате, якщо у дні під цим знаком будете прополювати чи проріджувати грядки, то все підкошене, підрубане, вирване вже ніколи не проросте. Протруюють насіння овочевих культур. Перебирають у підвалах і погребах картоплю та інші коренеплоди. Оглядають смородину, агрус, порічки, яблуні, груші, вишні, сливи і видаляють гнізда золотогузки, білана жилкуватого, збирають сухі необпалі, згорнуті листки з шкідниками та їхніми яйцями і спалюють, на смородині обламують роздуті, як горошини, бруньки, в яких перезимував бруньковий кліщ.

Риби

11—12

Місяць у знаці Риб позитивно впливає на салати, петрушку, шпинат, редиску. Висіяне в грунт насіння відмінно проросте й розвинеться, однак зберігатися довго не буде. Проте ні редиску, ні салати чи зелень вам і не треба довго зберігати, їх вживають прямо з грядок. Разом з тим пам'ятайте, що овочі, як губка, сприймають різні запахи. Якщо будете ці рослини обприскувати чи підживлювати і збирати у дні під знаком Риб, то в стравах відчуєте неприємні запахи. 12 березня о 10 годині 6 хвилин народжується новий Місяць. У цей день не сійте і не садіть рослин, не обрізуйте й не прищеплюйте дерев. Зате можете знищувати бур'яни і обпилювати на деревах засохлі гілки і сучки.

Овен

13—15

Місяць у знаці Овна добре впливає на ті рослини, що швидко ростуть і відразу ж споживаються, особливо салати, шпинати, помідори. Висійте їх у парники, ящики, горщечки, з потеплінням перенесете на грядки, матимете відмінну зелень. Білять стовбури плодових дерев.

Тілець

16—17

У знаці Тільця Місяць позитивно впливає на чорну редьку, моркву, столові буряки, селеру, цибулю-порей, капусту, а також на трави, зеленні овочеві культури. Добре розвиватимуться посаджені під цим знаком дерева і кущі, особливо шипшина й жимолость та інші рослини, що ростуть повільно і під землею і плоди яких повинні довго зберігатися, перезимувати. Ось чому в ці два дні можете висіяти на розсаду пізні сорти білоголової капусти, а також савойської, червоноголової, пропікірувати розсаду середніх сортів білоголової, брюссельської капусти, брокколі і кольрабі, висадити часник. Якщо дозволяють грунтові умови, висійте моркву, селеру, редьку і цибулю-порей. Можете приступити до обрізування дерев і кущів.

Близнюки

18—20

Місяць у знаці Близнюків сприятливо впливає на коренеплоди, квасолю, горох, сочевицю, а також на суниці. В дні під знаком Близнюків астрологи рекомендують сіяти й висаджувати саме ці рослини, а також витку троянду, ожину. У південних областях України за ранньої і теплої весни інколи ризикують посадить навіть коренеплоди у грунт, але це вимагає ретельного догляду і запобіжних заходів проти заморозків. Не забувайте провітрювати парники, а на ніч на випадок морозу вкрити рами матами.

Рак

21—22

Все, що рекомендується висівати й висаджувати під знаком Рака, виростає з соковитим м'якушем. Огірки, кавуни, дині, гарбузи, кабачки, патисони, помідори, спаржа, редька й редиска, висіяні під знаком Рака, сприйматимуть благодатний вплив Місяця. Зірвані плоди цих культур на обідній стіл, вони переповнені сонячною енергією, солодким смачним духмяним соком. Однак Рак не любить виткої квасолі, гороху, бобів та інших рослин, що інтенсивно тягнуться вгору. Обрізують дерева і кущі. Пікірують розсаду ранніх сортів помідорів.

Лев

23—24

Астрологи кажуть, що Лев і Діва не люблять сіяти й садити, а лише збирати врожай. Вони відносять ці знаки Зодіака до неплідних. Водночас слід застерегти людей, щоб вони були обережними з сокирою, ножем, серпом, косою, лопатою та іншими гострими знаряддями праці, причому не

тільки через те, що поранені гострими інструментами дерева довго стікатимуть кров'ю. Астрологи стверджують, що і людина може себе порізати, а рана довго після цього не загоюватиметься.

Діва

25—26

Діва, як і належить прекрасній частині людства, відмінно опікає бузок, бульдонешту та інші декоративні рослини, які не годують людину, а прикрашають її життя, милують око. Саме в ці дні подбайте про свій квітник, пересадіть кімнатні рослини. Можна пересадити старе дерево.

Терези

27—28

27 березня о 14 годині 11 хвилин повний Місяць. У цей день можна садити траву і зелень. Однак саме 27 і 28 березня Місяць знаходиться в сузір'ї Терезів, тобто добре впливає на картоплю, топінамбур, спаржу. Проте астрологи вважають, що картоплю та інші коренеплоди краще не садити в день повного Місяця. Ось чому частину площі, відведеної під ранню картоплю, можна посадити 28 березня (звичайно, за сприятливої погоди), решту — у наступному місяці у два строки: під знаком Тільця і Терезів, тобто 12—13 і 24—25 квітня. Обрізують кущі і дерева, формують їхню крону.

Скорпіон

29—30

Наприкінці березня практично в усіх областях України розпочинають весняно-польові роботи, а біля Чорного моря і в Закарпатті вони вже в розпалі. Треба пам'ятати, що Місяць у знаці Скорпіона поліпшує ріст рослин. До речі, краще себе почувають і тварини, оскільки корми й вода повніше засвоюються. Якщо у вас є потреба підживити або полікувати рослину чи тварину, то зробіть це під знаком Скорпіона. Пожива потрапить за призначенням.

Пікірують розсаду ранніх помідорів і висівають на розсаду насіння середніх і пізніх сортів помідорів, перцю, баклажанів.

●

Сподіваюся на милосердя

Кожний номер «Дому, саду, городу» беру в бібліотеці, бо в ньому дуже багато корисного. На жаль, передплатити його не можу, бо він для мене, інваліда другої групи, надто дорогий.

А пишу ось з яким проханням: прошу шановних читачів журналу надіслати мені за помірну ціну, хто скільки може, насіння помідорів, перцю солодкого, хворобостійких огірків та жоржин, котрі в'ються.

Марія Ковалишина,
288008, Вінницька обл.,
Жмеринський р-н, с. Тарасівка

У номері

«Дім, сад, город» (українською мовою)

Щомісячний виробничо-практичний журнал
№ 2, лютий, 1994 р.
Видається з 1989 р.
Київ, видавництво «Нива»

Здано до набору 21.12.93. Підписано до друку 03.02.94.
Формат 60×84 1/8. Папір офсетний № 1. Офсетний друк.
3,72 умовн. друк. арк., 16,74 умовн. фарб.-відб., 7,5 обл.-вид. арк.
Тираж 131355 прим. Зам. 0118402.

Адреса редакції: 252054, Київ-54, вул. Павлівська, 11-г, тел. 216-05-40.
Відділ листів і реклами — 216-40-25.
Журнальний комплекс видавництва «Преса України»,
252146, Київ-146, вул. Героїв космосу, 6.

ISSN 0235-63